

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907. Första Kammaren. N:o 29.

Lördagen den 13 april, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 6 i denna månad.

Upplästes följande ingifna läkareintyg:

Att vice talmannen i Riksdagens Första Kammare *Chr. Lundeberg* följd af akut lungkatarr tillsvidare är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet, intygas.

Stockholm den 13 april 1907.

Kurt Rinman,
legit. läkare.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets memorial och utlåtande:

n:o 67, i anledning af Kungl. Maj:ts remiss med öfverlämnande af uppgift å förändringar år 1906 i statsverkets inkomster af för dess räkning utarrenderade kronoegendomar m. m.; och

n:o 78, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen, angående öfverlåtande åt en kasernbyggnadskommission att handhafva uppförandet af åtskilliga nya byggnader för armén;

bevillningsutskottets memorial:

n:o 15, angående lydelsen af rubriken »Hår» i gällande tulltaxa; och

n:o 16, med föranledande af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa delar af bevillningsutskottets betänkande n:o 13, i anledning af dels Kungl. Maj:ts propositioner, n:is 47 och 48, med förslag till ny förordning angående bevilning af fast egendom samt af inkomst äfvensom till ny förordning om inkomstskatt, dels ock med föranledande af propositionen n:o 47 väckta motioner; äfvensom

Första Kammarens Prot. 1907. N:o 29.

lagutskottets utlåtande n:o 38, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt till försäljning af fast egen- dom, som innehafves såsom fideikommiss, m. m.

Herr statsrådet *Roos* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående om- och tillbyggnad af det gamla riksdags- huset å Riddarholmen för beredande af lokaler åt vissa statens ämbets- verk m. m.

Herr talmannen tillkännagaf, att enligt öfverenskommelse mellan talmännen omröstningar jämligt § 65 riksdagsordningen komme att anställas vid kamrarnas sammanträden nästa onsdag öfver de för sådana omröstningar föreslagna voteringspropositioner, som då vore af båda kamrarna godkända.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran lagutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtanden n:is 36 och 37.

*Angående
behörighet
för kvinna
att befordras
till vissa
statsjänster.* Föredrogos å nyo konstitutionsutskottets den 9 och 10 inne- varande månad bordlagda utlåtande n:o 3, i anledning af väckta motioner om ändrad lydelse af § 28 mom. 1 regeringsformen.

Uti en inom Första Kammaren af herr *Ernst Trygger* väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, n:o 36, hade motionären hem- ställt, att Riksdagen ville antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af § 28 mom. 1 rege- ringsformen:

»§ 28.

1:o. Konungen — — — — — ägt rum.

Till lärarebefattningar vid statens läroanstalter, de teologiska läraretjänsterna vid universiteterna likväl undantagna, till andra be- ställningar vid inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst samt till läkarebefattningar må i den ordning, som ofvan sagts, och med tillämpning af grunder, som af Konungen och Riksdagen godkänts, kunna utnämnas och befordras äfven infödda svenska kvinnor. Konungen vare ock obetaget att, efter vederbörandes hörande eller uppå deras framställning, till lärarebefattningar vid universiteterna, de teologiska läraretjänsterna likväl undantagna, såsom ock till lärare- och andra beställningar vid andra inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst, äfvensom till läkarebefattningar, kalla och befordra.

äfven utländske män af utmärkt förtjänst, de där den rena evangeliska läran bekänna. Likaledes må — — — — — departementet höra.»

*Angående
behörighet
för kvinna
att befordras
till vissa
stats tjänster.*

Härjämte hade i en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 180, hvilken jämväl blifvit till utskottet hänvisad, herr *Knut Kjellberg*, under återopande af den motivering, som återfinnes i omförmälda, af herr Trygger afgifna motion, hemställt, att Riksdagen måtte antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling enahanda förslag till ändrad lydelse af § 28 regeringsformen, som blifvit af herr Trygger framställt.

(Forts.)

Utskottet hade af anförda skäl hemställt,

att Riksdagen, med bifall till herrar Tryggers och Kjellbergs förevarande motioner, måtte antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af § 28 mom. 1 regeringsformen:

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

Regeringsformen.

§ 28.

1:o. Konungen äger att i Statsrådet utnämna och befordra infödde svenske män till alla de ämbeten och tjänster inom riket, högre och lägre, hvilka äro af den egenkap, att Konungen fullmakter därå utfärdar, dock böra vederbörande förut med förslag hafva inkommit, där sådana hittills ägt rum. Konungen vare likväl obetaget, att, efter vederbörandes hörande, eller uppå deras framställning, till lärarebefattningar vid universiteterna, de teologiska läroanstalterna likväl undantagna, såsom ock till lärare- och andra beställningar vid andra inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst, äfvensom till läkarebefattningar, kalla och befordra äfven utländske män af utmärkt förtjänst, de där den rena evangeliska läran

§ 28.

1:o. Konungen äger att i Statsrådet utnämna och befordra infödde svenske män till alla de ämbeten och tjänster inom riket, högre och lägre, hvilka äro af den egenkap, att Konungen fullmakter därå utfärdar, dock böra vederbörande förut med förslag hafva inkommit, där sådana hittills ägt rum. *Till lärarebefattningar vid statens läroanstalter, de teologiska läroanstalterna likväl undantagna, till andra beställningar vid inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst samt till läkarebefattningar må i den ordning, som ofvan sagts, och med tillämpning af grunder, som af Konungen och Riksdagen godkänts, kunna utnännas och befordras äfven infödda svenska kvinnor.* Konungen vare ock obetaget att, efter vederbörandes hörande

(Nuvarande lydelse:)

*Angående
behörighet
för kvinna
att befordras
till vissa
statstjänster.
(Forts.)*

bekänna. Likaledes må Konungen kunna uti militära ämbeten nyttja utländske män af sällsynt skicklighet, men icke till kommandanter i fästningarne. Konungen fäste, vid alla befordringar, afseende endast å de sökandes förtjänst och skicklighet, men icke på deras börd. Till prästerligt ämbete eller till annan tjänst, hvarmed är för- enadt åliggande att meddela undervisning i kristendom eller teologisk vetenskap, kan endast den utnämnas, som bekänner den rena evangeliska läran. Till alla öfriga ämbeten eller tjänster, med det undantag i afseende å Statsrådets ledamöter, som i 4 § stadgas, må bekännare af annan kristen tros- lära, äfvensom af den mosaiska, kunna nämnas; dock må icke någon, som ej tillhör den rena evangeliska läran, såsom domare eller innehafvare af annan tjänst deltaga i handläggning eller af- görande af fråga, som angår reli- gionsvård, religionsundervisning eller befordringar inom den sven- ska kyrkan. Hvarje departements- chef skall föredraga och expediera alla ärenden, rörande befordringar, förordnanden, tjänstledighet och afsked, till och ifrån ämbeten och tjänster vid de verk och stater, som under departementet höra.

(Föreslagen lydelse:)

eller uppå deras framställning, till lärarebefattningar vid universite- terna, de teologiska läraretjän- sterna likväl undantagna, såsom ock till lärare- och andra beställ- ningar vid andra inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst, äfvensom till läkarebefattningar, kalla och befordra äfven utländske män af utmärkt förtjänst, de där den rena evangeliska läran be- känna. Likaledes må Konungen kunna uti militära ämbeten nyttja utländske män af sällsynt skick- lighet, men icke till kommandan- ter i fästningarne. Konungen fäste, vid alla befordringar, afseende en- dast å de sökandes förtjänst och skicklighet, men icke på deras börd. Till prästerligt ämbete eller till annan tjänst, hvarmed är för- enadt åliggande att meddela un- dervisning i kristendom eller teo- logisk vetenskap, kan endast den utnämnas, som bekänner den rena evangeliska läran. Till alla öfriga ämbeten eller tjänster, med det undantag i afseende å Statsrådets ledamöter, som i 4 § stadgas, må bekännare af annan kristen tros- lära, äfvensom af den mosaiska, kunna nämnas; dock må icke någon, som ej tillhör den rena evangeliska läran, såsom domare eller innehafvare af annan tjänst deltaga i handläggning eller af- görande af fråga, som angår reli- gionsvård, religionsundervisning eller befordringar inom den sven- ska kyrkan. Hvarje departements- chef skall föredraga och expediera alla ärenden, rörande befordringar, förordnanden, tjänstledighet och afsked, till och ifrån ämbeten och tjänster vid de verk och stater, som under departementet höra.

Reservation hade anförts af herrar *Sjöholm, af Ekenstam, Björck, Clason och Ahlstrand*, hvilka anförde:

»Föreskriften att i rikets grundlagar endast de ändringar skola föreslås, som äro »högst nödiga eller nyttiga», uppfylles icke af det föreliggande förslaget, allra minst i dess närvarande synnerligen outredda skick. Det är tydligt, att åtskilliga af de befattningar, som det afser att öppna för kvinnor, icke lämpa sig att af kvinnor utöfvas — så t. ex militär-läkare- och provinsialläkarebefattningar — och det är jämväl gifvet, att den svagare fysiska uthållighet, som i fråga om arbeten af här äsyftad beskaffenhet i regel utmärker det kvinnliga könet i jämförelse med det manliga, måste i många fall resa starka betänkligheter mot kvinnors fastläsande för listiden vid en dylik verksamhet. Gifvetvis måste äfven vid åtskilliga tillfällen af konkurrens mellan kvinna och man fall yppa sig, då nuvarande befodringsgrunder, skicklighet och förtjänst, icke längre kunde ensamt blifva afgörande, utan äfven hänsyn måste tagas till sökandens kön. Utskottet har dessutom själf påpekat, att spörsmålet om *gift* kvinnas rätt till anställning måste underkastas särskild uppmärksamhet och ompröfnig. Däremot har alldeles förbigåtts den ytterst viktiga frågan, hvilka menliga inflytelser i socialt hänseende kunna vara att vänta af åtgärder, som torde komma att draga kvinnor från hemmet samt deras egentliga och i förhållande till nu ifrågavarande verksamhetsområden vida högre kallelse som mödrar. Först en utredning af alla nu berörda, synnerligen viktiga och invecklade frågor kan gifva någon klarhet, huruvida åtgärder borde vidtagas att öppna möjlighet för kvinnor till anställning i ämbeten och tjänster, som äro af den art, att kunglig fullmakt därå utfärdas. Att åter på förhand, innan någon sådan utredning föreligger, ändra grundlagen, synes oss icke stå i öfverensstämmelse med den varsamhet, med hvilken man enligt grundlagens egen föreskrift bör vid ändringar däri framgå.»

*Angående
behörighet
för kvinnor
att befordras
till vissa
statstjänster.
(Forts.)*

Vidare hade reservation anförts af herr *von Mentzer*, hvilken likväl ej angifvit sin åsikt.

Herr af Ekenstam: Det är icke fullt 50 år sedan kvinnan först erhöll rättighet att bekläda tjänster inom samhället. Det var då Kungl. Maj:t genom förordningen den 21 oktober 1859 meddelade henne rätt att bekläda folkskolläraryrkesplatser. Under den jämförelsevis korta tid, som därefter förflutit, har hennes framfart varit kraftig, icke blott så, att hon erhållit rättighet att vid universiteten aflägga de allra flesta examina, utan ock så, att hon fått tillstånd att befordras till åtskilliga tjänster inom samhället. Jag erinrar om, huru en mycket stor anpart af tjänsterna vid posten, telegrafens och rikstelefonens ämbeten bekläddas med kvinnor, huru hon äger rättighet att befordras vid samskolorna, samt huru hennes läkarekompetens räcker öfverallt, där det icke gäller, att Kungl. Maj:t genom utnämning sätter sanktion på förhållandet. Emellertid kommer här en motion, som återupprepar det önskningsmål, som redan för två år sedan framställdes för Riksdagen, det nämligen, att kvinnan jämväl skall kunna komma i åtanke vid besättande af åtskilliga ämbeten, därå Kungl. Maj:t lämnar fullmakt.

Angående
behörighet
för kvinna
att befordras
till vissa
statstjänster.

(Forts.)

På samma sätt som 1905 har konstitutionsutskottet ansett sig böra tillmötesgå denna önskning och har därför nu hemställt om bifall till den framlagda motionen. Då det är min öfvertygelse, att en sådan lagförändring icke kan vara öfverensstämmande med statens sanna intressen, har jag tagit mig friheten att däremot aflämna min reservation. Den grund, som egentligen djupast och innerst bestämt mig att vara afvikande i denna sak, är *först och främst* min åsikt, att allt som drager kvinnan ut från familjen och hemmet, som gör henne mindre mottaglig för hvad som egentligen skulle vara hennes uppgift i världen, allt sådant kan icke i oinskränkt mått tillåtas henne utan att staten måste reagera däremot. Jag tror mig med full säkerhet kunna säga, att för hvarje ädel moder och maka, som finnes i staten, gör staten större vinst, än om den fått en tjänsteman om än aldrig så god. Därefter ber jag få erinra därom, att man icke har anledning att i ett fall sådant som detta komma med påståenden, att vi här i Sverige skulle stå på någon efterblifven ståndpunkt. Ty de, som haft tillfälle att närmare granska förhållandena i Europas öfriga länder, hafva för visso kunnat öfvertyga sig om, att den ståndpunkt i allmänna värf, kvinnan här i landet intager, är fullt ut så god som den, hon har i något annat land. Jag vill erinra därom, att i *Tyskland* visserligen, såsom det heter, icke något hinder existerar för kvinnan att blifva gymnasiallärare, men att faktiskt ännu icke någon kvinna därtill befordrats. Detsamma gäller i fråga om universiteten; i underordnade befattningar vid biblioteken finnas dock kvinnor anställda. Såsom läkare förekomma kvinnor i Tyskland icke annat än såsom skolläkare och enskild läkare. Bland öfriga sysslor i Tyskland, som stå henne öppna, vill jag särskildt nämna fabriksinspektörs- och en del andra underordnade befattningar. I *Frankrike* kan man säga, att kvinnan af lärareplatserna endast kan bekläda sådana vid flick- och lägre gosskolor; såsom vetenskapsman och universitetslärare har hon endast vunnit burskap genom den här i Sverige kända kvinuliga professorn madame Curie, och såsom läkare har hon blott tillträde till platsen vid sjukhus och flickskolor; dessutom har hon tillträde till underordnade befattningar ungefär såsom i Sverige. I *England* är det i allmänhet okänt, att hon mottager befattningar vid skolorna, som där i första hand äro enskilda; staten har där icke mycket med dem att göra. I London lär verkligen finnas en kvinnlig professor; öfrigt finnas icke kvinnliga universitetslärare, utom några docenter. Vid Templebiblioteket lära finnas två kvinnliga tjänstemän. Såsom läkare känner man heller icke i England till henne annat än i underordnade befattningar ungefär såsom i Frankrike. I *Finland* förhåller det sig ungefär som i Sverige, fast hon äfven där är i stark fram-marsch, och önskningsmål blifvit på många sätt framställda. I *Italien* har faktiskt ingen kvinna ansetts lämplig att befordras till något ämbete, som i högre grad utgör statstjänst.

Af allt detta se herrarne, att vi för visso icke äro efterblifna här i Sverige, utan, såsom jag nyss nämnde, den plats kvinnan här intager, är fullt så god, om icke bättre än den, som lämnas henne i öfriga länder inom Europa. De uppgifter, jag här har lämnat, äro för öfrigt icke samlade af mig eller någon annan motståndare till saken, utan

har jag dem från docenten Eschelsson i Uppsala, som välvilligt ställt dem till konstitutionsutskottets förfogande.

Men antag nu också, att man skulle känna någon böjelse att utvidga den rätt i detta afseende, som kan vara kvinnan gifven eller som borde lämnas henne, så är det väl ändå omöjligt att gå med på ett sådant förslag, som det, hvilket nu ligger på kammarens bord. Såsom herrarne behagade finna, gäller frågan här »lärarebefattningar vid statens läroanstalter, de teologiska lärarebefattningarna vid universiteterna likväl undantagna, samt andra beställningar vid inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst samt läkarebefattningar». Antag att i dag kamrarna genom gemensamt beslut liksom lämnade hallstämpel på att kvinnan skulle komma i åtanke till just de tjänster, som här äro i fråga, och att följaktligen kvinnan öfver hela landet kommer att uppfatta detta såsom ett löfte till henne, att i dessa delar af förvaltningen hon skall hafva rättighet att gå fram. Hvad betyder detta? Det betyder, att Riksdagen i dag gifver ett löfte, som den helt visst icke vet, om den i morgon kan hononera. Det står, att befordringar skola ske med tillämpning af de grunder, som af Konung och Riksdag godkännas, men dessa grunder hafva ännu icke framkommit, ingen har ännu vetat att specificera, hvilka grunder här egentligen skola läggas såsom basis för dessa befordringsmöjligheter. Således, taga vi detta, är det ett vackert löfte, men när grunderna framläggas, måste kanske en rättvis kritik säga, att vi böra inskränka möjligheterna, och så har löftet endast blifvit ett spegelfakteri. För att i någon mån styrka detta påstående erinrar jag, om hvad redan förut under debatten för två år sedan starkt framhölls, att bland de läkarebefattningar, hvartill Kungl. Maj:t utnämnde, borde det ligga snart sagt utom de vanliga önskningarne i fråga om kvinnors befordran, att de skulle kunna utnännas till militärläkarebefattningar. Att tjänstgöra såsom provinsialläkare i vårt vidsträckta land samt att utstå de stora ansträngningar, som därmed äro förenade, borde också vara något, hvartill man icke gärna sätter kvinnor. Vi kunna på detta sätt snart gå genom åtminstone de viktigaste af de ämbeten, som här komma i fråga; och om vi därtill lägga, att de flesta, som haft anledning att sysselsätta sig med dessa frågor, för sin del anse det synnerligen olämpligt, om gift kvinna skulle tänkas bekläda statens ämbeten i dessa fall, tror jag, att det område, som sedermera återstår för henne blir ytterligt minimalt. Under sådana förhållanden synes det mig icke vara klokt af Riksdagen att i dag gifva runda löften och i morgon taga det allra mesta tillbaka, samt därigenom visa, att den handlat obetänksamt.

Slutligen tillåter jag mig endast erinra om en sak, som litet hvar, som tänkt sig in i frågan, nog reflekterat öfver, den nämligen att skola vi öfver hufvud taget tänka oss, att kvinnan inkommer på alla möjliga banor och konkurrerar med mannen, blifva aldeles gifvet platserna för honom afsevärdt färre. Det kan icke vara lyckligt för staten att de, som egentligen skulle vara familjens försörjare och uppbära familjen, allt mer och mer se sina möjligheter kringskurna. Men man har då ytterligare en invändning att framlägga: mannen får se sig om efter andra verksamhetsområden. Det är möjligt, att sådana

*Angående
behörighet
för kvinna
att befordras
till vissa
tjänster.
(Forts.)*

*Angående
behörighet
för kvinna
att befordras
till vissa
statstjänster.* kunna finnas, men så vidt jag förstår, finnas dessa verksamhetsområden icke här i Sverige, i fosterlandet, utan i andra, främmande länder; och det är väl ändå icke dit vi skola drifva vår manliga befolkning. Jag yrkar, herr grefve och talman, afslag på utskottets förslag.

(Forts.)

Herr Sjöholm: När denna fråga vid 1905 års riksdag förelåg till behandling, uttalade jag mina betänkligheter mot en lagstiftning med så långt gående utsträckning af kvinnans anställning i statens tjänst. Mina betänkligheter i detta afseende hafva sedan dess icke minskats utan snarare ökats och vuxit i styrka. Men min vana likmätigt skall jag icke upprepa något af hvad jag förra gången anförde, utan vill nu se saken från en annan synpunkt, nämligen den rent konstitutionella.

Dock, först en liten anmärkning mot utskottets motivering. När jag läste denna, erinrade jag mig ett samtal mellan tvenne mycket framstående talare inom prästeståndet vid de gamla ståndsriksdagarne. Den ene af dessa talare var mångordig och liberal, den andre faordig och konservativ. Vid ett tillfälle hade den fåordige ett skarpt anförande med kritik af vissa liberala kraf. Detta stötte den liberale, som därför gick fram till talaren, då han slutat sitt anförande, och sade till honom: »Jag känner ingen, som kan såsom du i få ord yttra så många osanningar.» Därpå svarade den fåordige: »Jag har aldrig hört någon, som kan såsom du i många ord säga så få sanningar.» Historien är sann; jag har hört den berättas af den ene af dessa talare och jag kände äfven personligen den andre, så att, med den kannedom jag har om båda, om historien icke vore sann, kunde den vara det.

Jag erinrade mig detta vid genomläsande af utskottets motivering, ty den innehåller mycket få sanningar, ja, om jag fränser historiken, skulle jag nästan våga det påståendet, att den innehåller blott en enda sanning. Den står på sid. 12, första punkten i andra stycket och lyder så: »Vid bestämmande af den utsträckning, i hvilken de framställda krafven på statstjänsters upplåtande åt kvinnor skola vinna beaktande, måste emellertid enligt utskottets uppfattning förvisso icke den enskildes utan statens och samhällets intressen tillerkännas det afgörande inflytandet.» Ja, det är en orubblig sanning och det är blott att beklaga, att utskottet icke fasthållit och behjärtat innebörden däruti, ty då tror jag, att utskottet hade stannat vid en annan hemställan, nämligen den, att motionerna icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd. Hvad innebär nu motionen i konstitutionellt afseende? Jo, den innebär, så vidt jag kan förstå, en inskränkning i Konungens utnämningsrätt och därjämte en ändring af befordringsgrunderna. Det kunde tyckas, som om det vore en utsträckning af Konungens utnämningsrätt, då han vid befordringar har att välja mellan både män och kvinnor, men hans handlingsfrihet blir mer bunden. Nu är han bunden endast af grundlagens bud, men om detta nu föreslagna blir lag, blir han bunden äfven af stadgandena i den förordning, som af Konung och Riksdag kan komma att bestämmas. Detta är en betänklig inskränkning i Konungens utnämningsrätt, men,

hvad värre är, det kommer att finnas olika befordringsgrunder. Det ginge väl an, om Konungen därvid till vissa tjänster hade endast män såsom sökande och till andra endast kvinnor; då kunde utnämning ske efter olika grunder. Men huru skall det gå, när man och kvinna samtidigt anmäla sig till samma tjänst? Grundlagen säger: »Konungen fäste vid alla befordringar afseende endast å de sökandes förtjänst och skicklighet, men icke på deras börd.» Detta kommer enligt förslaget att fortfarande gälla. Men då det blir fråga om kvinna, skola jämväl andra grunder tillämpas, grunder, som af Konung och Riksdag godkänts, och hvarom grundlagen ingenting vet eller bestämmer. Jag behöfver blott påpeka detta för att herrarne skola inse, hvilka kollisioner kunna uppstå, när Konungen skall göra dessa utnämningar. Jag tror det är bäst, om Konungen vid utnämningar är bunden endast af grundlagen.

Då jag därför af skäl, som jag förut, vid föregående tillfälle anfört, och äfven med stöd af det nu sagda icke kan biträda utskottets hemställan, ber jag få fästa herrarnes uppmärksamhet på, att detta icke innebär något nedsättande eller underskattande af kvinnans värde. Det gör det så mycket mindre, som, när det är fråga om karaktärens ädelhet, om själens och sinnets renhet, när det gäller sedlighet och gudsfruktan, alltså lifvets högsta värden, jag då sätter kvinnan framför och öfver mannen. Min bestämda öfvertygelse är den, att om detta förslag upphöjes till lag, kommer det att verka skadligt för kvinnan, för hemmet, för samhället och för staten, och därför, herr greve och talman, tillåter jag mig yrka afslag på utskottets hemställan.

Herr Clason: Äfven jag är reservant i denna fråga och, då jag anser den synnerligen viktig, skall jag anhålla att med några ord få angifva min ståndpunkt i densamma.

Jag ser den därvid från tre olika synpunkter: den *administrativa*, den *sociala* och den *konstitutionella*; och jag skall först något börja med den *administrativa*. För min del tror jag, att därvidlag förslagets anhängare och deras motståndare i någon mån stå på olika utgångspunkt. De som förorda det ifrågasvarande förslaget, synas mig, om jag läser föregående debatter i frågan, delvis stå kvar vid en rent individualistisk ståndpunkt, som man numera på en mängd andra områden är i färd med att öfvergifva eller redan har öfvergifvit. De resonera ungefär som så: den enskilde har fått tillfälle till en utbildning, som är nödvändig för att bekläda vissa ämbeten, alltså bör den enskilde hafva rätt att befordras till dessa ämbeten. Jag för min del erkänner icke denna konsekvens; jag erkänner icke den enskildes rätt till ämbeten på det viset. Detta tal om rätt till ämbeten, det är något som i stor utsträckning särskildt tidigare förekommit i det svenska statslifvet och som mången gång har gjort mycken skada. Ämbetena äro icke till i främsta rummet för att skaffa lefvebröd åt de enskilde, utan i första rummet äro de till för att *staten skall få på bästa sätt sina förvaltningsfunktioner fullgjorda*. Från den synpunkten är det man skall se frågan om ämbetena, nämligen från synpunkten af statens behof att få de bästa krafterna. Utskottet kommer i senare delen af betänkandet, vid vissa detaljfrågor, in på den principen,

*Angående
behörighet
för kvinna
att befordras
till vissa
statsjänster.
(Forts.)*

*Angående
behörighet
för kvinna
att befordras
till vissa
statstjänster.*

(Forts.)

men går icke ut från den vid själfva hufvudfrågan: om rätt för kvinna till anställning i sådana ämbeten, för hvilka kunglig fullmakt fordras. Såsom bekant kräfvdes icke sådan fullmakt vid alla ämbeten; man kan således icke generellt säga, att kvinnan är utestängd.

Huru förhåller det sig nu från denna administrativa synpunkt med de ämbeten, hvilka förslaget afser att öppna för kvinnor? De föregående talarna hafva redan berört vissa läkarebefattningar. Det visar sig, att dessa befattningar till stor del äro olämpliga för kvinnor, de kunna icke effektivt beklädas af kvinnor, åtminstone icke på samma sätt som af män. I afseende på lärarebefattningar äro såsom bekant kvinnor lämpliga som lärarinnor vid flickskolor och i den primära undervisningen. Men däremot råda å pedagogiskt håll mycket stora betänkligheter mot kvinnans användande såsom lärare vid den högre undervisningen, och man har i alla händelser icke någon erfarenhet som styrker, att dessa betänkligheter icke skulle vara befogade. På samma sätt vid universitetet. Man har icke håller från dem någon erfarenhet, som styrker, att kvinnan skulle vara vidare lämplig för universitetslärarebefattningar. Visserligen hafva ett eller annat fall förekommit vid ett par högskolor, men dels hafva dessa haft en helt annan organisation än statens universitet och dels har det gällt underordnade befattningar.

Man har således icke någon erfarenhet om att kvinnans verksamhet vid nu ifrågavarande befattningar varit särskildt gagnelig. Men däremot finnas erfarenheter, som visa, att betänkligheter måste resas däremot, betänkligheter från synpunkten af kvinnans bristande fysiska uthållighet i jämförelse med mannens och till följd däraf bristande likställighet med mannen. Riksdagen har för några dagar sedan gifvit ett allmänt uttryck åt den tanken, då Riksdagen i pensionslagen har satt in den bestämmelsen, att kvinnan skall äga att komma i åtnjutande af pension vid långt tidigare ålder och med mindre antal tjänstår än mannen. Hvad betyder detta? Jo, det betyder, att Riksdagen anser, att kvinnan blir utsliten tidigare än mannen. Riksdagen har äfven på åtskilliga enskilda områden gått ut från precis samma synpunkt. Jag erinrar i det afseendet om den löneroglering för posten, som för några år sedan ägde rum. Då uttalades af generalpoststyrelsen, bland annat, att »de kvinliga postexpeditörerna kunde, med allt erkännande af deras flit och redbarhet, icke i allo likställas med manliga expeditörer i fråga om användbarhet inom postverket. Den kvinliga tjänstemannapersonalen kunde nämligen hvarken tjänstgöra vid järnvägsposten eller vid mera kroppsansträngande sysslor och icke håller annat än undantagsvis påräknas vid skötandet af nattposterna, utan måste dessa besvärligare befattningar anförtros åt manlig personal.» Och statsutskottet yttrade i sitt betänkande öfver detta förslag, »att samma arbete ej kan utkrävas af kvinlig postexpeditör som af manlig». Går man så till ett annat verk, där både manlig och kvinlig personal är anställd, nämligen telegrafstyrelsen, så hör man där äfven ungefär samma uttalanden. Man erkänner kvinnornas plikttröhet, redbarhet och duglighet, men man står inför det faktum, att deras uthållighet icke är lika stark som mannens. Och detta gäller äfven på ett tredje område, nämligen vid folkskoleunder-

visningen, som annars ju särdeles lämpar sig för kvinnans begåfning, men där verkligen samma förhållande äger rum. Detta uttalades under debatten i utskottet och erkändes äfven af motionens anhängare. Af en händelse fick jag häromdagen höra ett ytterligare bevis för den saken, som jag skall be att här få omnämna. Det är några statistiska siffror från Stockholms stads folkskoleväsende angående tjänstledighet för sjukdom för manliga och kvinnliga innehafvare af lärarebefattningar. De voro uttryckta i sjukdomsdagar per individ under en viss termin, och resultatet var att, under det hvarje manlig lärare representerades af ett antal sjukdomsdagar af 4,7, representerades hvarje kvinlig lärare af ett antal sjukdomsdagar af 11,3, d. v. s. äfven i ett sådant yrke måste kvinnan nära tre gånger så ofta som mannen på grund af sjukdom söka tjänstledighet. Jag hemställer, om icke de platser, som här närmast äro i fråga, nämligen professurer vid universiteten och högskolorna, lärarebefattningar vid den högre elementarundervisningen och läkarebefattningar kunna anses minst lika, ja, mera ansträngande än de af mig berörda, och om således icke den sannolika följden på dessa områden skulle blifva, att man finge ännu sämre resultat. Därtill kommer också, att äfven utskottet säger sig hafva stora betänkligheter mot gift kvinnas anställande i statens tjänst. Giftermål skulle således utgöra hinder, och inträde i gifte skulle betyda afgång från ämbetet.

Hvad betyder under sådana förhållanden det att slå in på hela denna bana? Det betyder enligt min tanke att, i stället för att staten skulle skaffa sig de mest uthålliga redskapen, de bästa arbetsmaskinerna, om jag så får uttrycka mig, skulle den taga sådana, som vid tillträdet af tjänsten visserligen kunna prestera lika goda vitsord — därom tviflar jag alls icke — men som under arbetets gång behöfva mera ledighet, som genom arbetet blifva fortare utslitna och som dessutom såsom en särskild rättighet fordra att när som hälst på grund af giftermål få afgå från arbetet. Jag undrar, om det är tjänligt att slå in på en sådan princip vid besättandet af ämbeten. Utom andra olägenheter komma ju däraf att föranledas oupphörliga afbrott i arbetet.

Man säger då kanske: det är icke meningen hos de kvinnor, som gå in på ämbetsmannabanan, att gifta sig. De gå in på denna bana just därför, att det är deras mening att icke gifta sig. Men så är verkligen icke förhållandet. Om man går till hithörande områden, finner man, att det slår icke in. Jag fick häromdagen se en statistik från ett af de områden, som stå öppna för kvinnor, nämligen apotekarekåren; däraf framgick, att under den första tioårsperioden — man har icke haft ännu stort mer än en — af 63 kvinnor, som sökt och vunnit anställning, hade 19 redan blifvit gifta, således nära en tredjedel. På samma sätt förhåller det sig på åtskilliga andra områden. Deras yrkesutbildning blir således från min synpunkt sedt ett onödigt ansträngande af deras fysiska krafter, som är skadligt för den egentliga kallelse, åt hvilken de sedermera ägna sig. Ett dithörande spörsmål var föremål för behandling vid en kvinnokongress i London för några år sedan. Man diskuterade den frågan, hvilken betydelse yrkesanställning för kvinnan skulle hafva för hemlifvet och särskildt med hänsyn till hennes ställning såsom moder. Det uttalades därvid

*Angående
behörighet
för kvinnor
att befordras
till vissa
stats tjänster.*
(Forts.)

Angående
behörighet
för kvinna
att befordras
till vissa
statstjänster.
(Forts.)

den satsen, att yrkesanställning för kvinnor vore oförenlig med vården af större familjer.

Det sades — jag citerar härvid — att »yrkesanställda kvinnor måste antingen betyda detsamma som *små familjer* (såsom i Frankrike, där gifta kvinnor arbeta så mycket, så få barn födas) eller ock till *nedbrutna mödrar*». Jag hemställer, om detta är några lockande framtidsutsikter.

Därmed kommer jag då in på den *sociala* sidan af saken. Om det vore så långt hunnet med den moderna rörelsen på detta område, att mannen kunde ersätta kvinnan på områdena för hennes egentliga kallelse såsom moder och barnavårdarinna, skulle jag icke hysa så stora betänkligheter mot att man sloge in på den principen, att låta kvinnor ersätta männen i ämbetena; men så länge man icke hunnit dit, bör man i stället enligt min tanke rikta sin uppmärksamhet på att gifva kvinnorna så mycket som möjligt den utbildning som fordras för deras egentliga kallelse. Och jag för min del har den uppfattningen, att den skaparemak, som ålagt mannen faderns plikter och kvinnan moderns, har också afpassat hvarterda könet särskilda begåfning efter hvad som bör vara dess egentliga kallelse. Jag vill alltså i detta sammanhang stryka under hvad af de föregående talarna iramhållits, nämligen att man icke bör locka kvinnan in på ämbetsmannabanan i större utsträckning än hittills, något som dock ovillkorligen skulle blifva följen af ett antagande af utskottets förslag. Och det vore icke blott olämpligt ur den synpunkt jag nu antydt, utan äfven därför att för hvarje plats, som besättes af en kvinna och som lika väl kan besättas med en man, tager man bort en möjlighet att bilda eget hem, och icke heller det synes mig lämpligt i dessa egnahemssträfvandenas tider.

Slutligen ber jag att få beröra äfven den *konstitutionella* sidan af saken. Om man läser utskottets motivering, finner man, att utskottet icke vet hvilken innebörd, och hvilken omfattning denna förändring, som utskottet förordar, skall hafva. Man skulle söka bereda tillfälle för kvinnor att få ämbeten med kunglig fullmakt. Men hvilka kvinnor? Gifva eller ogifva? Ja, det vet man icke. På hvilka villkor? Lika löner och pensionsvillkor som för män eller icke? Ja, det vet man icke; därom skall utredning ske. I hvilka ämbeten skulle kvinnan få anställning? Motionen afser några ämbeten, men kanhända en blifvande utredning kommer att gifva vid handen, att kvinnan med lika mycken rätt och lika mycket — eller litet — skäl kan göra anspråk på andra ämbeten. Då skall man ändra grundlagen för andra gången i samma sak. Efter hvilken grund skulle utnämningen ske? Ja, redan anhängare af förslaget hafva påpekat, att antingen måste man skrifva om grundlagens befordringsbestämmelse om *skicklighet och förtjänst* eller också måste man i denna befordringsbestämmelse lägga in en hänsyn, som förut aldrig förekommit, nämligen hänsyn till *kön*. Vi antaga, att samma befattning sökes af en man och en kvinna. Kvinnan presterar kanske lika godt skicklighetsbevis som mannen, kanske bättre, men befattningen är absolut olämplig för en kvinna. Då skall man sticka in en ny befordringsprincip: könet. Huru skall man kunna befordra efter objektiva grunder på sådant sätt?

Därjämte vill jag påpeka hvad som föregående talare framhållit, nämligen att härigenom också skulle brytas mot en hittills gällande konstitutionell princip, att Konungen i fråga om befordringar endast är bunden af de regler, som grundlagen föreskrifver. Här skulle det vara så, att i stället för grundlagen skulle man få af konung och riksdag utfärdade bestämmelser. Ja, det står icke ens en gemensamt stiftad lag, utan det står till ifrågavarande ämbeten må äfven infödda svenska kvinnor kunna utnännas *med tillämpning af »grunder», som af Konungen och Riksdagen godkänts* — alltså ett uttryck som kan innebära, att grunderna skulle kunna fastställas genom en bestämmelse vid statsregleringen, exempelvis genom gemensam votering.

*Angående
behörighet
för kvinna
i befordras
till vissa
statstjänster.
(Forts.)*

Det är således alldeles tydligt, att det finnes en hel mängd frågor att klargöra, innan man får veta hvad grundlagsändringen skulle innebära. Det förefaller då riktigare att först verkställa utredningen och sedan ändra grundlagen. Man brukar här i kammaren ofta motsätta sig afåtandet af skrivelser, som hafva oklar och otydlig innebörd. Här föreligger enligt min tanke någonting ännu värre. Här är det icke fråga endast om en skrivelse, utan här är det fråga om att först ändra grundlagen och sedan verkställa en utredning, som skulle visa dels om grundlagsändringen varit nödvändig och dels hvilken omfattning man borde gifva åt denna grundlagsändring. Jag undrar, om det finnes något prejudikat på ett sådant tillvägagångssätt i grundlagsfrågor förut, och jag undrar, om det kan vara lämpligt att skapa sådana prejudikat.

Till sist må betonas, att den ståndpunkt, som jag och andra med mig här företräda, icke beror på någon som hälst ringaktning för kvinnan. Tvärtom! Vi sätta kvinnan minst lika högt som våra motståndare. Men vi hafva kanske en något olika uppfattning mot dem om hvori kvinnans förnämsta och egentliga höghet ligger. Och vi äro kanske på något annat sätt än de öfvertygade om riktigheten af en sats, som en gång blifvit så uttryckt:

»De te sig lika slätt under himlens sol
en karlavulen mö och en man i kjol.»

Och om den åsikten, den uppfattningen äro vi icke ensamma, utan den uppfattningen delas af tusentals kvinnor.

Jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herr Sæve: Jag har verkligen svårt att kunna föreställa mig, att Första Kammaren, som för två år sedan godkände det betänkande konstitutionsutskottet då afgifvit öfver föreliggande fråga, nu skall ändra mening, allra hälst som det betänkande som här föreligger i klämman undanröjt en formell otydlighet, som framkallade anmärkningar från några reservanters sida inom utskottet, då frågan förra gången ventilerades. Emellertid har nu inträffat något, som icke inträffade förra gången, nämligen att reservanter uppstått inom utskottet från denna kammare, ty förra gången fanns inom Första Kammarens utskottshalfva ingen enda reservant. Alla denna kammares ledamöter inom utskottet voro nämligen då med om att tillstyrka ändringen af grundlagsparagrafen i fråga. Jag har verkligen också trott, att den

*Angående
behörighet
för kvinnor
att befordras
till vissa
statstjänster.
(Forts.)*

princip, som ligger till grund för motionen och som nu ventilerats under så många år i Riksdagens kamrar, ändtligen skulle vara utdebatterad och att man nu icke hade annat att göra än att draga konsekvenserna ur förut erkända sanningar. Jag har emellertid be dragit mig, att döma af det bifall, hvarmed den siste talarens anförande här hälsades. Emellertid ber jag att få fästa herrarnes uppmärksamhet på att hvad föreliggande betänkande nu egentligen afser, det är icke att öppna tillträdet för kvinnor till alla de statsbefattningar som män för närvarande bekläda, utan hvad här är fråga om, det är blott att undanröja det hinder, som 28 § R. F. ställer för användningen af kvinnor i vissa lärare- och läkarebefattningar. Det är således ett begränsadt område af tjänstbefattningar vi här hafva att sysselsätta oss med.

Jag ber att få för ett ögonblick fästa uppmärksamheten på dem, som betänkandet afser.

Det är nu öfver 30 år sedan rikets universitet öppnade sina portar för kvinnor. Det sätt, hvarpå kvinnorna begagnat sig af den universitetsundervisning, som sedan stått dem till buds, förtjänar allt erkännande. En mängd kvinnor ha efter slutade akademiska studier utgått i lifvet och vanligen ägnat sig åt läkarekallet eller åt lärareverksamheten, och jag tror, att man icke kan hafva någon anmärkning att göra mot det sätt, hvarpå de fullgjort sina åligganden. Flertalet ha emellertid beträddt lärareverksamhetens område. Men det har varit företrädesvis inom de privata skolorna eller flickskolorna. Statsläroverken hafva varit slutna för dem, ty om äfven 1878 års läroverksstadga strängt taget icke uppställde något ovillkorligt hinder för kvinnors anställning såsom ordinarie lärare, så uppfattades det emellertid så, hvadan endast undantagsvis under den tid denna stadga var i gällande kraft kvinnor haft anställning såsom lärare vid statens allmänna läroverk. Men om nu något ovillkorligt hinder icke torde förefunnits i den äldre skolstadgan, har ett reelt sådant uppställts i 1905 års läroverksstadga, i och med detsamma som den lagt utnämningssrätten af lärare hos Kungl. Maj:t och icke längre hos de myndigheter, som förr hade att tillsätta lärareplatserna. Det finnes blott ett undantag, nämligen för samskolorna. Där äro kvinnor anställda såsom ordinarie lärare, men de utnämnas icke af Kungl. Maj:t, utan af öfverstyrelsen för läroverken.

Nu har man sagt — det har äfven framhållits i dag af en talare —, att kvinnor icke skulle vara lämpliga för lärareverksamhet inom de allmänna läroverken, åtminstone icke i mellanklasserna eller de högre klasserna. Det har med mera skäl sagts, att man icke har någon erfarenhet om deras förmåga att fullgöra en lärares åligganden där. Ja, det är sant, erfarenheten därom är helt naturligt mycket ringa, alldenstund kvinnor i allmänhet icke haft tillträde till sådana lärareplatser. Men någon erfarenhet har man dock förvärfvat sig. Det har stått kvinnor öppet att deltaga i profärkskurserna vid prof läroverken, och mot hvad en ärad kollega i denna kammare för två år sedan yttrade vid behandlingen af denna fråga, att kvinnor äro alldeles utmärkta, när det är fråga om den lägre undervisningen, men att de däremot, att döma af den erfarenhet man haft, icke lämpade sig så väl för undervisning i mellanklasserna och de högre klasserna, ber jag

att få nämna, att man delgifvit några af oss ledamöter inom konstitutionsutskottet intyg från rektorer vid profläroverken i hufvudstaden, och att en af dem däri har sagt, att de kvinnliga profkandidaterna icke visat sig sämre vid undervisning på det högre stadiet, utan snarare bättre, emedan deras intelligens är rörligare och de tala bättre, och att en annan har förklarad, att de kvinnor, som genomgått profår vid hans läroverk, ej visat sig sämre i att upprätthålla tukt och ordning än andra. Skulle emellertid det vara förhållandet, att en kvinna af t. ex. disciplinära skäl icke är kompetent att sköta undervisningen i gossläroverkens mellanklasser eller högre klasser, behöfver man icke riskera, att hon någonsin blir af Kungl. Maj:t utnämnd till ordinarie lärare. Förhållandet är nämligen enligt nu gällande läroverksstadga, att ingen kan antagas till ordinarie lärare, utan att förut under minst två år hafva tjänstgjort såsom vikarierande eller extra lärare, och i de betyg, som rektor har att afgifva öfver en lärares tjänstgöring, ingå icke blott de vanliga vitsorden om nit och skicklighet, utan äfven ett omdöme om lärarens sätt att behandla lärjungarne och hans förmåga att bland dem upprätthålla ordning. Sålunda måste tillfredsställande intyg föreligga om sökandens disciplinära förmåga, och fattas sådant, läser en sökande ej af Kungl. Maj:t varda till en lärarebefattning utnämnd.

*Angående
behörighet
för kvinnor
att befordras
till vissa
statstjänster
(Forts.)*

Jag behöfver med afseende å tillsättandet af universitetslärarebefattningarna icke beröra det disciplinära momentet, ty jag tager för gifvet, att våra studenter äro så pass mycket gentlemän, att det icke kan falla dem in att under föreläsningarna tillstå disciplinära oredor.

Men för öfrigt ber jag få framhålla, att erfarenheten visar oss, att bland kvinnor icke så sällan framträdtt personer med vetenskaplig läggning, ja, personer, som inlagt stora förtjänster såsom själfständiga vetenskapliga forskare. Herrarne torde nog känna till, att i Italien kvinnor under många århundraden beredt sig ett aktadt rum på de vetenskapliga områdena. Salernos och Bolognas berömda universitet ha bland sina stora namn många berömdheter inom kvinnokönet, och ända in på sista tiden ha lärarebefattningar vid italienska universitet innehafts af kvinnor. Och äfven vi svenskar hafva någon erfarenhet; vi känna att en kvinna, professor Sonja Kovalevsky, under en lång följd af år med all framgång meddelade undervisning vid Stockholms högskola, och vi hafva sett Nobelstiftelsen prisbelöna madame Curie, som för närvarande bekläder en professorsplats i Paris.

Men det finnes en svaghet i grundlagsändringsförslaget, jag erkänner det. Det öppnar tillträde för vissa kvinnor till vissa platser, som mindre passa dem, jag menar militärläkare- och provinsialläkarebefattningarna. Dock gäller detta om de förstnämnda befattningarna blott i fredstid. Men vi hafva ju vår armé och flotta äfven för krigstider — det är väl väsentligen i krig, som de behöfvas —, och då får jag säga, att de senare årtiondenas erfarenhet visat, att kvinnorna inom den militära sjukvården ådagalagt en betydelsefull och äfven uppskattad verksamhet.

Herrarne hafva läst om den berömda miss Florence Nightingale, som efter Krimkrigets första mindre lyckliga skede af engelska regeringen skickades till militärlasarettet i Skutari för att bringa ordning och reda i de förvirrade förhållandena där. Med 37 sjuksköterskor

*Angående
behörighet
för kvinna
att befordras
till vissa
statstjänster.*

(Forts.)

infann hon sig där, i lagom tid för att mottaga de sårade från slaget vid Inkerman. Hon skötte sin uppgift på ett glänsande sätt och sändes sedan till själfva krigsskådeplatsen på Krim. Efter krigets slut återvände hon till England, följd, kan man säga, af hela Europas beundran, och intog alltsedan en ledande ställning med afseende å lasarettsväsendet inom sitt fädernesland. Inrättandet af Sankt Thomas-hospitalets väl ordnade kurser för sjuksköterskor är företrädesvis att tillräkna hennes förtjänst, och efter hvad som uppgifves af Mélanie Lipinska i hennes »Histoire des femmes médecins» har under 30 år intet större, mer betydande lasarett tillkommit inom Storbritannien, utan att miss Nightingale fått lämna sitt yttrande med afseende å dess ordnande.

Samma författarinna har meddelat från Ryssland, där under en lång följd af år ett starkt motstånd sattes mot kvinnors inträde i de medicinska undervisningsanstalterna, följande märkliga fall. Man lyckades efter stort besvär förmå dåvarande krigsministern Miljutin i början på 1870-talet att medgifva tillträde för kvinnor till en militärmedicinsk undervisningsanstalt. Dessa kvinnor hade ännu icke hunnit afsluta sina studier, då det rysk-turkiska kriget utbröt. Tjugufem af dem skickades emellertid till krigsskådeplatsen. Det sätt, hvarpå de där fullgjorde sina åligganden, ådrog sig det högre krigsbefällets och själfve zarens uppmärksamhet. Vid krigets slut återvände de, som öfverlefft fälttågets strapatser och sjukdomar, till Petersburg för att afsluta sina studiekurser, prydda med guldmedaljer med S:t Georgsordens band. Efter slutade studier ha dessa kvinnor användts antingen vid lasarett eller i landsortsdistrikt, där de utöfvat en verksamhet, antagligen af fullt lika ansträngande beskaffenhet som den, hvilken nu faller på provinsialläkarne i Sverige.

Men, jag erkänner det: här kunna ju goda skäl anföras mot användande af kvinnliga militärläkare under fredstid. Jag antager emellertid, att de kvinnliga läkarne själfva hafva sådan takt, att de förstå, hvilka platser äro passande för dem eller icke.

Det har gjorts anmärkning mot att tillträde skulle lämnas kvinnor till provinsialläkarebefattningar. Det är sant, att provinsialläkarne hafva ansträngande befattningar, men det tör väl vara olika allt efter distriktens beskaffenhet. Det är en himmelsvid skillnad mellan provinsialläkarebefattningar i södra Sverige och i Norrland. I Malmöhus län med en areal af blott 48 kvadratmil finnas icke mindre än 19 provinsialläkare- och extra provinsialläkaredistrikt. Det blir i medeltal ungefär 2¹/₂ kvadratmil för hvarje distrikt. Jag tänker mig, att det skall kunna uppvisas barnmorskedistrikt i det nordliga Sverige, som äro vida större och där barnmorskorna antagligen hafva icke mindre ansträngande resor och omak för sina sjukbesök än provinsialläkarne i södra Sverige.

Här har framhållits så mycket om den sociala sidan. Jag trodde verkligen, att den delen af frågan skulle vara utdebatterad. Kan man verkligen befara, att kvinnans ställning i vårt land skall blifva snedvriden, om det skulle öppnas tillfälle för en eller annan ung dam att försörja sig själf i egenskap af lärare eller läkare? Kan man verkligen säga att detta i socialt hänseende skulle vara skadligt? Jag

undrar tvärtom, om icke med afseende å lärareverksamheten det skulle vara af ett visst socialt-etiskt intresse att just få kvinnan med vid undervisningen i de allmänna läroverken.

En författarinna i den s. k. kvinnosaksfrågan har, såsom det synes mig, med fullt skäl anmärkt, att såsom det nu är, komma de gossar, hvilkas hem ej äro belägna i läroverksstaden, i allmänhet under sin långa skoltid, hvarunder deras sedliga karaktär skall grundläggas, att så godt som uteslutande stå under manligt inflytande. Den del af sedlig inverkan, som modern i hemmet kan utöfva på sina skolbesökande söner, aftager allt mer och mer, ju längre dessa hinna i kunskaper och bildning. Under endast manliga lärares ledning och i endast manliga kamraters sällskap försiggår elevernas andliga och sedliga bildning i ensidig riktning. Hemmets anda, den sedelag, som där råder, förpliktigar ynglingen oftast blott så länge han vistas inom dess väggar, hvaremot han utom detsamma ställer sig till efterrättelse endast det åskådningssätt, den sedelag han bildat sig genom umgänget med kamrater och andra unge män. Det förädlande och uppfostrande inflytande, som ett godt hem kan utöfva, men hvilket mängden skolgosse under största delen af året saknar, bör på något sätt ersättas. Jag tillät mig också förra gången, då denna fråga behandlades, framhålla, att det just från uppfostrans synpunkt vore en verklig fördel för skolorna, om kvinnor undervisade däri, ty genom dem skulle för gossarne bevaras förbindelserna med hemmen.

Hvad nu familjelifvet beträffar, vill jag fråga: Behöfver man riskera att skada detta, om man lämnar utsikt för en eller annan kvinna att få en läkare- eller lärarebefattning, hvartill fordras kunglig fullmakt? Vi hafva i vårt land öfver fem miljoner invånare. Öfver hälften af denna befolkning utgöres ju af kvinnor. Tror man verkligen, att kvinnans ställning i Sveriges rike skall göras onaturlig genom ett bifall till grundlagsändringen? Jag kan åtminstone icke öfvertyga mig därom. Hemmen, det stora flertalet af svenska hem, bli nog desamma efteråt, som de varit hittills, äfven om föräldrar inom ett eller annat medelklasshem, som se sig ur stånd att lämna något i arf efter sig, söka trygga sina döttrars framtid genom att gifva dem en utbildning, hvarigenom de beredas möjlighet att försörja sig själfva såsom lärare eller läkare och på samma gång gagna det allmänna.

Jag tillåter mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Berlin: Det motstånd, som i dag och tillförne mött föreliggande förslag, synes hufvudsakligen härleda sig från ett öfverskattande af den räckvidd, som ett bifall till detsamma skulle komma att få. Man synes i allmänhet föreställa sig, att, om det föreslagna tillägget införes i § 28 regeringsformen, därmed skall vara fastslaget, att åt kvinnor kommer att lämnas tillträde till alla de befattningar och de anställningar, som af tillägget omfattas. Detta är emellertid icke fallet, och här icke heller varit utskottets mening. Ty lika öfvertygad som utskottet varit om att det finnes en del statstjänster, som utan men och olägenhet kunna åt kvinnor anförtros, lika öfvertygad har utskottet varit om att kvinnor icke äro lämpliga eller dugliga att bekläda alla. Att emellertid i detta sammanhang ingå i någon pröfning af hvilka dessa

Angående
behörighet
för kvinna
att befordras
till vissa
statstjänster.
(Forts.)

*Angående
behörighet
för kvinnor
att befordras
till vissa
statstjänster.*

(Forts.)

tjänster äro, till hvilka kvinnor äro användbara eller icke, har icke varit i frågans nuvarande läge erforderligt. Bedömandet af kvinnans lämplighet till den ena eller andra tjänsten och bestämmandet af de villkor, under hvilka kvinna kan innehafva statstjänst, samt af de grunder, som vid tillsättandet böra tillämpas, bör äfven det ankomma på Konung och Riksdag, men detta bör göras först efter en grundlig utredning, verkställd utan fördomar och fri från öfverdrifter.

Nu hafva reservanterna anmärkt, att en dylik utredning hade bort föregå förslaget om grundlagsändring. Det hade ju varit bra, om en sådan utredning förelegat för utskottet, men utskottet har kunnat intaga sin ståndpunkt utan en sådan. Och hvem skulle för öfrigt hafva verkställt den? Icke kan man begära, att motionären skulle hafva gjort det. Han har, som mig synes, fullt tillräckligt motiverat det förslag, som här föreligger, och har så mycket mindre haft anledning att vidare än som skett utreda frågan, som hans motion i stort sedt redan en gång förut blifvit af Riksdagen bifallen. Och hvad utskottet beträffar, har utskottet icke haft af nöden att syssla med en dylik utredning, då denna i hvarje fall icke skulle kunna föranleda någon bestämmelse, som hade sin plats i grundlagsparagrafen.

Man handlar, synes mig, oklokt, om man icke undanröjer det hinder, som i grundlagen möter för Kungl. Maj:t att kunna till vissa statstjänster lämna tillträde äfven åt kvinnor, där dessa tjänster äro af beskaffenhet att kunna till gagn för det allmänna af kvinnor beklädas, och därför anhåller jag, herr grefve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Mentzer: Då jag i utskottet anmält min reservation mot utskottets utlåtande utan att vidare angifva min ställning, är det måhända min skyldighet att något uttala mig här.

När denna fråga för två år sedan förekom i denna kammare, förenade jag mig med dem, som röstade för afslag å en framställning, i hufvudsak liknande den nu föreliggande. Jag kvarstår på samma ståndpunkt, som jag intog för två år sedan. Jag är af principiella skäl emot kvinnans likställighet med mannen i fråga om tillträde till statstjänster, och jag ser i det föreliggande förslaget ett led i arbetet för en sådan likställighet. Om något sådant, som förslaget innehåller, skulle upphöjas till grundlag, fruktar jag, att vi härigenom skulle komma i strid med högre lagar, nämligen de lagar, som äro inskrifna i naturen. En strid mot dessa lagar är efter min uppfattning fäfång; och segrar, som vinnas mot dessa lagar, hämna sig själftva i sinom tid. Det framlagda förslaget skulle enligt min mening icke befrämja vare sig statens eller de enskildas intressen.

Då jag i denna min ställning möjligen kan blifva utsatt för miss-hag från något håll, ber jag att få tillägga, hvad förut uttalats af dem, som hafva liknande ställning med mig, att nämligen jag icke med min ställning afser att på något sätt uttala mig nedsättande om kvinnan eller därigenom vill visa någon som helst ringaktning mot henne, och icke heller vill jag hafva sagt, att det icke finnes undantag från huf-

vudregeln såväl på detta som på andra områden. Men de undantagsfall, som kunna finnas, anser jag kunna blifva tillfredsställda med den lagstiftning, som vi redan hafva. Jag förenar mig sålunda med mina herrar kamrater, reservanterna, i deras yrkande om afslag å utskottets hemställan och anser i likhet med dem, att det är olyckligt att först besluta en sak och sedan besluta, att utredning skall ske om saken. Jag anser, att den ordningen är alldeles förvänd. Utredning bör föregå och saken sedan tagas under ompröfning. Anledningen, hvarför jag icke har förenat mig med mina herrar kamrater i deras reservation, är den, att för mig deras reservation syntys vara skrifven så, att den skulle kunna tydas som en viss inbjudning till utredning eller med andra ord, att man skulle kunna gå med på utredning. Med min ståndpunkt vill jag icke det.

Jag ber sålunda, herr greve och talman, att få förena mig med dem som yrkat afslag på utskottets förslag.

Herr Bergström: Då denna fråga från min synpunkt redan är så klart framställd, som den är, och helt visst kommer att få ytterligare belysning från annat liktänkande håll, inskränker jag mig till att instämma i herr Säves anförande och yrkande.

Greve Wachtmeister, Axel: Det må ur social synpunkt vara lyckligt eller olyckligt, lämpligt eller olämpligt, så är det dock ett faktum, att kvinnor redan nu lyckats bryta sig väg till och med framgång verkat på områden, hvilka för icke länge sedan ansågos för dem högst olämpliga. Det är äfvenledes ett faktum, att ett mycket stort antal kvinnor med Riksdagens egen medverkan förvärfvat sig omfattande kunskaper, stor skicklighet och såväl teoretisk som praktisk kompetens för verksamhetsområden, hvilka under nu gällande lagstiftning äro för dem tillslutna, ehuruval dessa kvinnor äro fullt vuxna att därstädes vinna anställning. Då gör man sig den frågan: Är det rätt och klokt och är det praktiskt att, i stället för att till det allmänna bästa så långt det låter sig göra utnyttja dessa kvinnors kunskaper och skicklighet, däraf göra en slags härd för kvinnligt missnöje? Vore det då icke klokare och riktigare att draga konsekvenserna af de medgifvanden, Riksdagen förut gjort, och tillåta dessa kvinnor, som brinna af verksamhetslust, att få använda sina pund på dessa olika områden till gagn och nytta för det allmänna? Det är ju alldeles gifvet, att bland de kategorier af verksamhet, som skulle öppnas för kvinnan, därest ifrågavarande motioner bifölles, finnas naturligtvis sådana befattningar, som hvarken böra eller kunna lämpligen skötas af kvinnor, och man har framdragit flera exempel härpå, såsom militärläkare- och provincialläkarebefattningar, till hvilka nog skulle kunna läggas än flera. Men det är väl just dessa ord i den föreslagna grundlagsändringen »med tillämpning af grunder, som af Konungen och Riksdagen gemensamt godkänts», som i förevarande fall skulle utgöra ett verkligt skydd mot olämpliga utnämningar. Vi måste väl gå ut ifrån att dessa grunder blifva väl afvägda och förståndigt tillämpade, och då kan det efter mitt förmenande ej blifva tal om annat, än att häruti ligger ett fullkomligt effektivt korrektiv mot missbruk i fråga om kvinnliga utnämningar.

*Angående
behörighet
för kvinna
att befordras
till vissa
statstjänster
(Forts.)*

Angående
behörighet
för kvinna
att befordras
till vissa
statstjänster.

Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Folin: Då jag inom utskottet deltagit i behandlingen af detta ärende, ber jag att med några ord få anföra de skäl, som föranledt mig att biträda utskottets hemställan.

Man kan väl icke neka till att saken blifvit under de många år den varit på tal ganska väl utredd och att man kommit till insikt om den ställning kvinnan intagit, då hon tillägnat sig de kunskaper och ådagalagt de prof på intelligens, hvilka vi under de senare åren bevitnat. Vi se här, att en mängd kvinnor ägnat sig åt studier och afgifvit kunskapsprof, som gjort dem lämpliga såväl till läkare som till lärare. Det skulle väl då vara underligt, om icke rättvisan fordrade att kvinnan skulle vinna likställighet med mannen, då hon uppnått de kunskapsprof, som erfordras för de beställningar, hvarom här är fråga.

Första Kammaren har förut godkänt den uppfattningen, att man borde lämna kvinnor tillträde till dessa platser, och jag kan icke föreställa mig, att kammaren nu skulle frånträda denna ståndpunkt. Man talar om att kvinnan skulle dragas från hemmen och de sysslor, som hemmen föra med sig; men vi måste betänka, att det är så många kvinnor som icke få bilda hem, och det skulle vara bra hårdt, om dessa icke skulle kunna på något annat sätt få göra sig till nyttiga samhällsmedlemmar, då de visa håg och fallenhet att tillägna sig därfor erforderliga kunskaper. Reservanterna säga, att dessa åtgärder »torde komma att draga kvinnor från hemmet samt deras egentliga och i förhållande till nu ifrågavarande verksamhetsområden vida högre kallelse som mödrar». Ja, här skulle ju detta under nyss angifna förhållanden icke kunna tillgå på annat sätt, än att de blefve mödrar utom äktenskapet — och det har väl ändå icke varit reservanternas mening. Det är väl då bra mycket bättre att dessa kvinnor få ägna sig åt sådana uppgifter, hvartill de kunna finna sig kallade.

Här ha redan blifvit så många kraftiga skäl framställda för förslaget, att jag vill inskränka mig till att nu blott yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Trygger: Här är förut erinradt om att 1905 års Riksdag godkände tanken i den motion, som då var framlagd och som är till innehållet lika med den nu föreliggande, och det var endast med afseende på den formella affattningen som kamrarna stannade i olika beslut, därvid denna kammare för sin del kom till ett slut, som i det allra närmaste öfverensstämmer med den formulering, som jag nu har gifvit det i min motion föreslagna stadgandet. Under sådana omständigheter var det naturligt, att jag väntade mig, att konstitutionsutskottet med samma välvilja som förra gången skulle hafva omfattat motionen, men i stället för ett enhälligt tillstyrkande föreligger här en reservation och en reservation skriven af personer, af hvilkas framstående intelligens och skarpsinne man måste fordra synnerligen starka skäl för ett afslagsyrkande. Om man emellertid läser igenom reservationen, som herrarne nog alla gjort — den är synnerligen kort — finner man, att skälen äro *svaga*, jag tror icke att det är för mycket sagdt, om jag säger att skälen äro synnerligen svaga, och då måste man fråga sig om

orsaken härtill. För mig som jurist ligger det nära till hands att tro, att rättskänslan här kommit handen att darra, då den nedskref den reservation, som det skarpa förståndet sökt frameducera. Däraf framgår också, att jag har den uppfattningen, att reservanterna i alla fall omedvetet erkänt riktigheten af de tankar, som funnit sitt uttryck i motionen.

*Ångående
behörighet
för kvinnor
att befordras
till vissa
statstjänster.*
(Forts.)

Jag skall nu gå till de särskilda skäl, som reservanterna hafva framlagt. Först hafva vi då det gamla skälet att saken icke är utredd, ett skäl, med hvilket man mycket lätt kan slå ihjäl hvilken sak som helst. I detta fall är det emellertid ganska lätt att vederlägga det skälet, ty ytterligare utredning är helt enkelt omöjlig, innan ändring skett i grundlagen. Huru skall väl kvinnan kunna visa att hon kan sköta dessa platser, om icke den barriär tages bort, som grundlagen ställer upp mot ett dylikt försök? För mig är det fullkomligt ofattligt, huru man kan vara af en annan mening. Men så kommer ett annat långt viktigare skäl, och det är den fara i socialt afseende, som förslagets antagande skulle medföra. Kvinnan skulle dragas från sin kallelse att blifva moder, och hon skulle komma in på banor, som naturen rent af förbjuder henne att beträda. Emellertid, om man har den uppfattningen, att tillträde för kvinnor till en statstjänst skulle verka så skadligt i socialt hänseende, då, mina herrar, förvånar det mig verkligen, att man icke har riktat det allra kraftigaste motstånd mot kvinnans anställning på åtskilliga områden, där hon redan nu är berättigad att verka, i post, telegraf, telefon o. s. v., ty där har man ju den stora massan kvinnor sysselsatta. Här gäller det däremot ett fåtal, och jag kan icke tänka mig, att den kungl. fullmakten i detta fall skulle kunna föranleda någon skillnad. Jag har försökt att göra klart för mig hvad som kan hafva föresväfvat reservanterna, då de mot kvinnors tillträde till ämbeten med kungl. fullmakt kunnat rikta ett så kraftigt angrepp, och det skulle då möjligen hafva varit det, att saken gäller kvinnor, som man anser skulle vara synnerligen värdefulla som mödrar. Och i det afseendet gifver jag reservanterna rätt, ty den bildade, kunskapsrika kvinnan, hon må hafva utbildat sig för tjänstemannabanan eller ej, kommer naturligtvis äfven såsom moder, såsom familjemoder att kunna verka rikare än andra kvinnor. Men är det så, då tror jag icke heller att reservanterna behöfva vara rädda för att den akademiskt bildade kvinnan alltid skall stanna på den plats, man gifvit henne tillträde till, utan hon kommer nog att dragas därifrån till ett eget hem. Erfarenheten har ock visat, att den omständigheten, att en kvinna ägnat sig åt någon verksamhet i det allmännas tjänst, icke hindrat att, när den rätte kommit, hon gått öfver till familjelifvet. För öfrigt får man väl vid förevarande frågas bedömande erinra sig, huru stort antalet kvinnor är i vårt land. Enligt 1903 års statistik finnas uti åldern 17—45 år 541,000 och några hundra ogifta kvinnor, medan antalet ogifta män emellan 21 och 50 år utgör 436,000. Om man nu, för den händelse att dessa ogifta män skulle känna sig kallade att bilda familjer, som ju vore för staten lyckligt, reserverade ett tillräckligt antal kvinnor, återstå ändock 105,000 ogifta kvinnor, och jag kan icke finna, att familjelifvets kraf böra ställa hinder i vägen för dessa att få ägna sig åt en för samhället nyttig verksamhet.

Angående
behörighet
för kvinna
att befordras
till vissa
stats tjänster.

Jag skall nu be att få vända mig mot några andra under debatten anförda skäl.

Min ärade motståndare från den förra debatten, år 1905, herr Sjöholm, har sökt göra gällande den konstitutionella synpunkten, från hvilken förslaget skulle vara oantagligt, och denna synpunkt har äfven af herr Clason pointerats. Det förslag, som här föreligger, skulle innebära en inskränkning i konungamakten. Jag får säga, att detta skäl hade jag icke väntat få höra andragas. Det är väl icke tänkbart, att konungamakten skulle inskränkas mera genom den föreslagna bestämmelsen än af så många andra liknande stadganden. Hvarje bestämmelse i afseende å manliga tjänstesökande skulle, om man tillämpade denna synpunkt, vara en lika stor inskränkning i Konungens grundlagsenliga rätt enligt 28 § regeringsformen, men jag tror icke, att någon har ifrågasatt detta. Herr Clason tillade till detta skäl ytterligare ett, i det han sade, att om ett förslag till grundlagsändring sådant som detta antoges, att vissa platser skulle kunna öfverlämnas åt kvinnor, i enlighet med »grunder, som af Konungen och Riksdagen godkänts», så skulle det kunna resultera däri, att när man började granska de grunder, som borde fastställas, man till äfventyrs funne att det existerade äfven *andra platser*, till hvilka kvinnor med samma berättigande skulle kunna vinna tillträde. Men, mina herrar, är detta verkligen ett skäl? Den omständigheten, att man vid bestämmande af de grunder, som här skulle tillämpas för kvinnors tillträde till dessa tjänster, möjligen komme till det resultatet, att kvinnor också borde äga tillträde till *andra* befattningar, skall den kunna utgöra något hinder för att medgifva hvad som nu är ifrågasatt. Nog är det otvifvelaktigt, att det mindre icke i sig innehåller det större, men att, därför att kvinnorna äro berättigade till ett större, de icke skulle vara berättigade till det mindre, strider åtminstone emot den uppfattning, som jag tror vara den riktiga.

Slutligen var det den administrativa synpunkten, som herr Clason gjorde gällande. Jag instämmer då till fullo i den uppfattning han därvid uttalade, då han ansåg att statens ämbeten icke äro någonting, som man gifver den enskilde för den enskildes skull, utan staten utdelar sina ämbeten för statens egen skull. Detta vill jag helt och hållet skriva under. Men när min ärade vän går vidare i sitt resonemang och säger, att staten, då den skall bestämma hvilka som skola få tillträde till statens beställningar, skall vara mycket sträng och se till att han får de bästa arbetsmaskiner och att hvad som icke är det bästa skall kasseras, så vill jag fråga, om det finnes *någon* stat, som tillämpar denna teori i afseende å manliga arbetskrafter, eller någon enskild, som tillämpar en så förfärlig princip som den, att allt, som icke är det allra bästa, skall helt och hållet kasseras? För min del kan jag icke godkänna en sådan grundsats, utan den, som icke förmår göra det bästa, kan dock ofta göra någon nytta, och därför vill jag använda ett material så långt jag kan och det gör nytta, och så äfven i afseende å våra kvinnor. Skulle det inträffa, att kvinnan tidigare än mannen blifver utsliten i statens tjänst, låt henne då lämna statstjänsten tidigare än mannen, men att på denna grund helt och hållet utesluta kvinnan från statens tjänst synes mig vara alltför hårdt.

Åtskilligt skulle kunna ännu vara att bemöta, men jag förstår väl,

att kammaren redan nu önskar slut på debatten, och då vill jag blott säga, att mina skäl äro hufvudsakligen trenne. Det ena skälet, som jag har i viss mån gemensamt med min ärade vän, är att staten bör i sitt intresse begagna sig af de krafter, som stå staten till buds, och den principen leder mig följaktligen till att staten bör använda kvinnor, så långt dessa kunna göra staten någon nytta, och det anser jag, att kvinnor kunna på ifrågavarande platser. Det andra skälet är rättvisan och billigheten. Det tredje är klokheten; ty att gifva kvinnan tillträde till skolor och universitet, där hon kan inhämta kunskaper, och gifva henne möjlighet att aflägga vetenskapliga prof för att sedan utesluta henne från de statstjänster, för hvilka hon sålunda blifvit fullt kvalificerad, det komme att hafva den påföljd, att kvinnorna drefves in på andra banor, hvilka det icke vore lyckligt för samhället och staten att hon beträdde.

*Angående
behörighet
för kvinnor
att befordras
till vissa
statstjänster.
(Forts.)*

Jag är öfvertygad om att för Första Kammaren framför allt rättvisans och billighetens synpunkt skall vara den afgörande, och detta så mycket mer, som denna kammare redan en gång har bifallit förslaget. Om satsen »en man, ett ord» någonsin har gällt, har det gällt om denna kammare. Kammaren har noga betänkt sig, innan den godkänt föreslagna förändringar, och noga beaktat skälen för och emot, men när kammaren har sagt sitt ord, har kammaren stått vid det. Kammaren har varit alltför mån att bevara den moraliska kraften åt sina beslut för att handla annorlunda. Nu har, mina herrar, Andra Kammaren uppgifvit sitt motstånd och godkänt den formulering, som här är framlagd, med 116 röster mot 95. Jag är viss om att Första Kammaren äfven skall bifalla motionen, hvarom jag nu vördsamt vågar anhålla.

Herr af Ekenstam: Det kan väl ändå icke vara ur vägen att påpeka, hurusom det beslut, som för 2 år sedan af denna kammare fattades, icke afgjordes med större majoritet än blott tvenne röster. Under sådana förhållanden är väl detta beslut icke alltför mycket att bygga på, och jag lämnar åt herrarnes egen omdömesförmåga att afgöra, huruvida hvad den siste talaren påstod om att kammaren alltid har velat stå vid sitt ord verkligen är med sanna förhållandet öfverensstämmande; visserligen vore önskligt om så hade varit, men jag kan tyvärr icke konstatera det, och att då låta en så svag majoritet, som den nämnda, vara *afgörande* för utgången, kan jag väl icke ändå tänka mig vara riktigt. Jag tillåter mig att gentemot den högt ärade talaren på värmlandsbänken erinra om att alla de lysande exempel, hvilka han framdrog om kvinnors anställning på olika platser i världen, om Sonja Kovalevsky, om miss Nightingale, om de 20 militärläkarne under rysk-turkiska kriget m. m., att allt detta är sådant, som mycket väl kunnat hafva sin tillämpning i Sverige under nu rådande förhållanden. Ingenting af allt detta bevisar nödvändigheten af en grundlagsförändring, ty, jag upprepar det, just hvad som där inträffat skulle kunnat gå för sig här i vårt eget land hvilken dag som helst. Vidare ställde talaren i utsikt, att om provinsialläkaredistriktet förminskades, hvilket ju vore en ofantligt stor fördel, skulle kvinnor här kunna vara synnerligen lämpliga. Ja, om den saken vill jag icke disputera, men jag ber min

Angående
behörighet
för kvinna
att befordras
till vissa
statstjänst-
er.
(Forts.)

högt ärade vän att först hos Riksdagen utverka de stora anslag, som skulle krävas för att få dessa distrikt förminskade.

Man har sagt, att i sakens nuvarande skede vore det icke möjligt att lämna någon utredning, någonting som jag omöjligen kan förstå. Men hvad jag kan förstå och hvad vi reservanter hafva anfört är, att vi hafva många och ganska eklatanta exempel från de verksamhetsgrenar, där kvinnor nu ha innehaft tjänstgöring, och det är dem vi hafva åberopat och det är med dessa exempel vi sökt visa, att kvinnorna ej därvid ådagalagt samma duglighet och uthållighet som männen.

Det sades af den siste ärade talaren, att man skall väl ändå icke afvisa allt som ej är det allra bästa. Det kan han ju möjligtvis hafva rätt uti, för så vidt annat ej står att erhålla. Men är det så att vi i detta särskilda fall hafva att välja emellan det som är allmänt erkändt bättre och det som man har anledning tro icke har förmåga att bära upp samma anspråk, är väl gifvet att, då tillgång finnes därtill, man väljer det förra.

Det har sedermera framhållits, att det skulle vara kvinnorna själfva, som särskildt kämpa för denna sak, och att det skulle vara för dem så lyckligt och så fördelaktigt, om denna sak ginge igenom. Det låter sig ju väl tänkas, att många se saken så, och det kan ju äfven tänkas, att för åtskilliga individer det skulle blifva så, men det finnes dock talrika exempel och vittnesbörd om att det icke varit på dessa vägar, som kvinnan funnit den lycka, som hon innerst söker. Jag har här i min hand en lefvernesbeskrifning öfver Sonja Kovalevsky af hennes vän Anna Charlotta Leffler, hertiginna di Cajanello. På 154 sidan omtalas där den andliga strid som Sonja Kovalevsky fick genomlefva, och jag tillåter mig att här uppläsa några rader: »Hon lefde under de sista månaderna före afhandlingens insändande i fruktansvärd slitning mellan de olika kraf, som kvinnan och vetenskapsidkerkan ställde på henne. Fysiskt slet hon formligen ut sig genom att arbeta nästan uteslutande om nätterna. Andligen sönderslets hon äfven af denna splittring mellan sin naturs djupaste kraf, det att fullborda en intellektuell uppgift, och det att ägna sig helt åt den nya mäktiga känsla, som behärskade henne. Det är denna konflikt, som väl till en viss grad måste drabba alla kvinnor, som ägna sig åt en individuell produktiv verksamhet, och det är kanske den starkaste invändning, som kan göras mot att utveckla detta slags anlag hos kvinnan, att de sätta henne ur stånd att uppgå så helt i ett kärleksförhållande, som hvarje man önskar af sin hustru eller sin älskarinna. För Sonja var det i detta fall en oändlig pina att känna, att hennes arbete ställde sig emellan henne och den man, hon skulle velat uteslutande ägna alla sina tankar.» Jag tycker, att detta namn och detta exempel är det mest notoriska som kan anföras och väl ägnadt att i sin mån bidraga till utredningen af denna fråga i dess nuvarande skede. Mig synes att, då man vet hur det kan förhålla sig i afseende å dessa sysselsättningar för kvinnan, man bör just för kvinnans egen skull icke yrka på genomförande af den föreslagna reformen, för hvilken jag tror att hon i längden icke skulle vara så synnerligen tack-sam.

Herr Fahlbeck: Denna diskussion har redan kräft en ovanligt lång tid, mången torde tycka alltför lång, då frågan ju icke synes vara så stor. Men, mina herrar, den är större än den ser ut att vara, ty det är en af dessa frågor, hvilka hafva konsekvenser, dem vi till sist icke kunna öfverskåda. Det är som den gamla satsen: Man gifver ett finger och man fastnar för hela handen. Det erinras visserligen om att denna kammare, med två rösters majoritet sista gången, då frågan var före, godkänt motionen, men sannerligen tål det icke vid, att man tänker litet närmare på saken.

Det är en utomordentligt stor och svår fråga det gäller, ehuru den här blott i en liten punkt blifvit berörd, ty det är frågan om kvinnans, den moderna kvinnans *arbetsområde*. Kvinnan har under den senaste mansåldern alltmer trängt in på arbetsområden, hvilka tidigare varit upplåtna uteslutande åt männen. Detta är ett af de stora sociala problem, med hvilka nutiden har att laborera, och därtill ett af de svåraste. Det är visserligen sant, att vi efter några generationer torde i denna sak hafva en erfarenhet, som skulle göra en god del af denna debatt öfverflödig. För närvarande ha vi den icke, och det försvårar omdömet därom, men man måste i alla händelser fatta sin position.

Alla känna vi anledningarna till den omflyttning på den kvinnliga arbetsmarknaden och det kvinnliga arbetsområdet, som ägt rum. Den ena af dessa är, att det icke längre gifves i föräldrahemmet tillräcklig sysselsättning för de uppväxande dottrarna; den andra, att det blifvit *allt svårare för kvinnor, i synnerhet inom de högre klasserna, att bilda egna hem*. På den första af de nu nämnda orsakerna skall jag icke här gå in. Det är den andra, som i detta sammanhang bör beaktas och som vi särskildt här i Sverige hafva allra största skäl att befatta oss med.

Denna sida af saken har icke blifvit, som sig bör, uppmärksammas, men den är enligt min mening den viktigaste. Ty den låter oss se hela frågan från samhällets synpunkt. Och jag behöfver väl ej erinra om att det är de samhälleliga, de allmänna intressena, som skola vara de bestämmande, icke de enskilda. Spörsmålet är sålunda icke, huruvida vissa enskilda personer skola få rätt att beklåda det eller det ämbetet, utan huruvida det är för staten och samhället nyttigt, att ifrågavarande ämbeten öppnas för kvinnor.

Man mötes vid försöket att besvara detta spörsmål i första hand af en föga beaktad och säkerligen af eder, mina herrar, — äfven om ni hört talas därom — alldeles för litet uppmärksammas företeelse, nämligen *den ringa äktenskapsfrekvensen*. Denna är i Sverige i hög grad undermålig och vida mindre än den, som råder i alla andra kulturländer. Bland öfriga kulturfolk håller sig sålunda giftermålsfrekvensen i medeltal vid siffran 8 pro mille; i Sverige är den åter mellan 5 och 6 pro mille. Därtill är den i ständigt nedgående sedan 75 eller 80 år tillbaka. Detta gäller folket i dess helhet. Går man till de högre klasserna, så visar sig — enligt den statistik, som jag varit i tillfälle att därom utföra, — att här är äktenskapsfrekvensen ännu mycket lägre, med all säkerhet 33 procent lägre än hos folkets stora massa.

Hvad innebär detta? Jo, att själfva livsvillkoret för ett folk, äktenskapsstiftande och födande af barn, råkat i fara i Sverige. Framför allt för ett litet folk som vårt, hvares existens väsentligen beror på att

*Användande
behörighet
för kvinnor
att befordras
till vissa
statistiska
(Forts.)*

Angående
behörighet
för kvinna
att befordras
till vissa
statstjänster.
(Forts.)

tillväxtförhållandena äro normala, är detta nedgående af äktenskapsfrekvensen en ytterst vådlig sak och ett utaf de största missförhållanden, hvarmed vi hafva att dragas i Sverige.

Men det är kvinnorna, som i första rummet bli lidande härvid. Därför om kvinnorna i Sverige satte i gång en agitation för ungarlarnes beskattning eller för vidtagande af andra åtgärder till äktenskapsfrekvensens höjande, så vore de i sin fulla rätt. Ty såsom förhållandet nu är, är det en abnormitet öfver alla gränser. Om det lyckas att omsätta den skrifvelse, Riksdagen nyss beslutit angående utom äktenskapet födda barns och deras mödrars rättsliga ställning, i en effektiv lagstiftning, så hoppas jag, att detta skall i sin mån bidraga till att öka äktenskapsfrekvensen i samhällets breda lager. Jag är nämligen förvissad om att många män, som nu lättsinnigt knyta förbindelser, då skola finnas benägna att hellre gå i äktenskap. Men detta gäller icke de högre klasserna. Ibland dem har det uppkommit en sed, eller rättare osed, att de unga männen icke gifva sig, i allt fall icke i sådan omfattning som de på grund af sin ekonomiska ställning kunde göra. Kvinnorna i vårt land hafva verkligen stort skäl att klaga, det är visst och sant, i nu berörda afseende.

Det är emellertid icke om afhjälpan af detta missförhållande jag nu har att tala, utan därom huru alla dessa kvinnor, som icke få bilda eget hem, särskildt de ur de högre klasserna, skola utnyttja sin arbetskraft, hvad de skola taga sig till. De måste lämna hemmet, som icke längre har plats för dem, för att kasta sig in på nya fält och icke minst på det manliga arbetets område. Detta har redan skett i mycket stor omfattning. Hela massan af lägre tjänster är sålunda i händerna på kvinnor, såväl inom folkundervisningen som posten och telefonen; möjligen går det likaså inom järnvägen m. fl. förvaltningsgrenar. Och på samma sätt med de privata tjänsterna, på kontoren och i butikerna. Men härom är intet annat än godt att säga. Ty, mina herrar, alla dessa platser äro sådana, på hvilka en familj icke gärna kan lefva. Men de skänka de kvinnor, som icke blifva gifva, ett nödtorftigt lefvebröd. Dessa platsers upplåtande för kvinnan fyller sålunda ett stort socialt behof utan att lända någon till skada.

Nu åter föreslås, att en grupp af platser, som tillsattes af Konungen, skall öppnas för kvinnorna. Och det är uppenbart, att hafva vi öppnat dessa platser för dem, komma de snart och kräfva, att alla andra också skola bli tillgängliga. Men är det skäl att gifva kvinnorna tillträde äfven till dessa hittills för männen reserverade ämbeten? Förhållandet är icke så, som en föregående talare syntes mena, att kunglig fullmakt skulle betraktas som något slags »tabu» för dessa platser, som förbehölle dem för män. Ingalunda, utan deras särskilda betydelse består däri, att på dem en familj kan försörjas. Öppnas nu dessa för kvinnan, är det alldeles gifvet, att det stora öfverskott af ogifva kvinnor ur de högre klasserna, som finnes i vårt land, skall med elementär makt tränga sig in äfven på denna arbetsmarknad med den följd naturligtvis, att färre män inom samma samhällsklass få sådana platser och således bli i tillfälle att gifva sig och bilda familj. Men då blir följderna återigen, att ännu flera kvinnor icke blifva försörjda, icke få egna hem. Vi komma in uti en *circulus vitiosus*. Hjälper man dem

på detta sätt? De äro i stort behof af hjälp, det kan icke förnekas, och det gör mig hjärtligen ondt om dem, men detta är en hjälp, som blott gör det onda värre. Då kvinnor få taga dessa platser, blir det ännu färre män, som gifta sig, äktenskapsfrekvensen sjunker ännu mer i de högre klasserna. Det blir värre, men icke bättre, i första hand för kvinnorna själfva men genom detta missförhållande äfven för nämnda klass i sin helhet och för hela folket. Detta är den egentliga anledningen, hvarför jag icke kan vara med om denna framställning.

Men jag anser mig äfven böra uttala några ord i *kompetensfrågan*. Kunna kvinnorna verkligen sköta de platser, som man nu föreslår skola öppnas för dem, och möjligen andra? Det är klart, att kvinnorna själfva tro sig därom, men frågan är, om icke här en öfverskattning så i psykiskt som fysiskt afseende gör sig gällande. Man måste, då man icke har någon erfarenhet att rätta sig efter, med aktgifvande på de naturliga skiljaktigheter, som finnas mellan de båda könen, söka svaret så godt man kan. Särskildt vill jag härvidlag påpeka ett förhållande, som lätt kan missleda. Kvinnor hafva, som vi veta, med heder aflagt en del examina, och jag tror att man framdeles kan betrakta detta som regel. Kvinnornas läggning är sådan, att de i grund och botten säkrare än männen aflägga examina. Jag vill icke precis säga, att de göra det lättare än männen, ehuru äfven det ofta kan vara fallet, eller att de taga högre betyg än de, men jag påstår, att de i stort genomsnitt säkrare taga examina än sina manliga kamrater, ty de äro flitigare och samvetsgrannare, och det går lättare för dem än för männen att utan kritik slå i sig läroböcker och följa det schema, som sättes framför dem. Därför påstår jag, att de unga kvinnorna i detta afseende äro icke sämre utan snarare bättre ställda än männen.

Men följer däraf, att de också äro lika ägnade att sköta de platser, till hvilka dessa examina gifva en formell kompetens? Naturligtvis anse väl de flesta, att kunna de taga examina, så kunna de ock sköta de platser, till hvilka dessa examina gifva tillträde. Men det är icke så enligt min uppfattning. Tvärtom innebär just detta förhållande en fingervisning om den olika begåfning, som kvinnor och män äga och som gör dem i olika grad skickade att bekläda dessa högre platser. I fråga om alla sådana platser, där flit, ordentlighet och förmåga att följa gifna regler är det som främst fordras, äro kvinnorna icke blott lika lämpliga som männen utan, påstår jag, i många fall mera lämpliga än de. Särskildt som statistiker har jag varit i tillfälle att se, hurusom vid allt statistiskt arbete man kan mycket mera lita på en kvinna än på en man. Här fordras nämligen just samma egenskaper, som kräfas för att aflägga examina. Därför passa kvinnor så väl för dessa lägre platser, där flit och samvetsgrant iakttagande af gifna föreskrifter äro hufvudsaken. Det är således, mina herrar, icke så, att man bör tala om öfverlägsenhet eller underlägsenhet i allmänhet könen emellan, utan snarare om en artskillnad. Kvinnorna äro öfverlägsna på vissa håll och männen på andra. Ty gäller det att utan gifna regler och föreskrifter arbeta på nya fält med själfständigt initiativ och fritt skapande, då äro kvinnorna alldeles gifvet underlägsna männen. Jag vill i detta hänseende endast erinra om ett välbekant faktum från de bildande konsternas och musikens områden. Det har länge funnits och

*Användande
behörighet
för kvinnor
att befordras
till vissa
statstjänster.*

(Forts.)

*Angående
behörighet
för kvinna
att befordras
till vissa
statstjänster.*
(Forts.)

finnes en otalig mängd kvinnor, som sysselsatt och sysselsätta sig med de sköna konsterna, men ingen verkligen förstklassig. Det är flitigt och troget arbete, som presteras, men jämnstruket. Det samma är också fallet med de vetenskapliga alster, som kvinnor hittills presterat, och de äro nu mera icke sällsynta. Det börjar nämligen växa upp som svampar ur jorden akademiska afhandlingar af kvinnor, särskildt i Tyskland. De äro flitigt och samvetsgrant hopkomna, men utan vidare betydelse. Vetenskapsmannens — om man ser på det som egentligen karakteriserar honom — förnämsta gåfva är att se och finna det nya. En vetenskapsman skall vara en upptäckare. Vål vet jag, att det finnes en art af vetenskapligt arbete, som väsentligen består i att samla och ordna ett gifvet material. Här kan kvinnan vara med; men den höga och banbrytande vetenskapen, den som man framför allt vill se på professorsplatser, upptäckargåfvan, som, utgående från det gamla, ser och finner det nya och således för vetenskapen framåt, den gåfvan sakna kvinnorna.

Naturligtvis svarar man härpå, att det dock finnes fall, då kvinnor visat sig äga hög vetenskaplig begåfning. Ja, jag medgifver, att naturen är så rik på variationer, att det kan gifvas sådana fall, men de äro så sällsynta. Och är det väl anledning att för dessa ytterst sällsynta undantagsfall ändra hela lagstiftningen? Jag betviflar det.

Jag har nu visserligen tänkt mest på universitetsplatserna. Här afses emellertid äfven vissa andra platser, för hvilka kvinnor kunna bättre lämpa sig. Sålunda tror jag nog, att kvinnorna kunna sköta vissa tjänster vid bibliotek och arkiv lika bra som männen. Kan hända, att detsamma är förhållandet med en del läkarplatser. Jag vill icke bestrida det, förutsatt att deras fysiska krafter räcka till, något som jag dock betviflar. Hvad lärarplatser vid de allmänna läroverken angår, så kan jag icke med säkerhet yttra mig vare sig pro eller kontra, ehuru jag snarast är böjd att omfatta det senare. Men tänker jag på universitetsplatserna, så är mitt omdöme gifvet, äfven om jag kan gå in på att det finnes kvinnor, hvilka skulle kunna meddela undervisning åt studenter och bedrifva vetenskaplig verksamhet af den ofvan antydda lägre sorten. Men att af kvinnliga professorer vänta sig något därutöver anser jag som regel omöjligt. Jag har därmed icke velat säga, att alla män, som blifva professorer, ha den af mig nyss omnämnda högre gåfvan. Nej, dess värre, är det visst icke alltid så. Men här finnas dock möjligheter.

Emellertid skulle jag trots allt icke hafva dragit mig för saken, om vi icke här i Sverige hade så beskaffade befordringslagar som vi ha. Om det vore som i Amerika, där man kallar en person till professor, oafsedt alla prof och pappersmeriter, helt enkelt därför, att man vet, att han är duktig och kan väl fylla platsen, han må vara man eller kvinna, vore det icke så farligt. Erfarenheten från Amerika visar det. Ty det finnes så ytterst få kvinnliga professorer vid universiteten därstädes i förhållande till det stora antalet män, och detta oaktadt kvinnorna där vida längre studerat än männen. Vore det nu så, att vi i Sverige hade samma frihet att tillsätta professorsämbetena, skulle jag icke anse det vara någon fara att gifva kvinnorna tillträde till dem, ty för visso komme det att då blifva utomordentligt sällsynt, att en kvinna blefve professor —

alldeles som i Förenta Staterna. Men, mina herrar, de former, som vi hafva för tillsättning af ämbetena, göra, att universiteten hos oss snarast skulle öfversvämmas af kvinnor. Det är pappersmeriterna, som här gälla, och att förvärfva dessa pappersmeriter är blott att gå vidare på examensvägen. Om nu kvinnorna utan svårighet kunna taga examina och skriva afhandlingar, hvilka intet annat äro än fortsatta examensprof, så kommer det alltid att bli god tillgång på kvinnliga professorsaspiranter, som hafva de nödiga jämnstrukna pappersmeriterna. Det finnes fakulteter, som äro i fara att på det viset helt och hållet besättas af kvinnor, och särskildt tror jag den juridiska fakulteten snart skulle råka ut härför. Men med tanke på universitetens uppgift att i främsta rummet vara den vetenskapliga forskningens hemvist, tror jag det vore mycket olyckligt, om våra fakulteter i större mån blefve befolkade med kvinnor.

Såsom förhållandena nu ligga, kan jag alltså för min del icke vara med om detta förslag. Hufvudskälet härför är det, som jag hämtat från befolkningsförhållandena. Därtill kommer det jag senast anført rörande kvinnornas och männens olika begåfning och olika kompetens särskildt för professorsämbetena.

Jag ber att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till nu pågående sammanträdes fortsättande klockan 7 på aftonen.

Herr Sjöcrona: Jag skall icke förlänga behandlingen af denna fråga, hvarom öfverläggningen nu pågått under mer än två timmar. Jag har tillåtit mig begära ordet endast för att fästa uppmärksamheten på en omständighet, som icke under denna långa öfverläggning blifvit tillräckligt framhållen. År 1904 utfärdades en ny läroverksstadga, enligt hvilken kvinnor kunna antagas till ämneslärare vid statens samskolor. Dessa lärarinnor kunna på grund af nu gällande grundlagsbestämmelser icke af Kungl. Maj:t erhålla fullmakter på sina befattningar. Men för att komma ifrån denna svårighet har man valt den utvägen att låta läroverksstyrelsen gifva dem fullmakter. Det är väl ändå en ren orimlighet, att en underordnad myndighet skall få utöfva en befogenhet, som Kungl. Maj:t enligt grundlagen icke äger. När grundlagen kan gifva anledning till ett sådant orimligt förhållande, bör grundlagen ändras. Det är detta som utskottet på ett, som mig synes, lämpligt sätt föreslagit. Jag skall därför, trots de många uppkonstruerade betänkligheter, som här i dag uttalats, tillåta mig yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Blomberg: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag har icke i år haft tillfälle att deltaga i utskottets behandling af här föreliggande ärende. Men då det förslag, som utskottet framställt, nästan ordagrant öfverensstämmer med det förslag, utskottet framlade vid 1905 års riksdag, och jag anslöt mig till det förslaget, anser jag det vara min rätt och plikt att till försvar för förslaget yttra några ord, i synnerhet som man här på flera olika och enligt min mening tämligen misslyckade sätt angripit den föreslagna bestämmelsens konstitutionella innebörd.

*Angående
behörighet
för kvinna
att befordras
till vissa
statstjänster.
(Forts.)*

*Angående
behörighet
för kvinnor
att befordras
till vissa
statstjänster.*

(Forts.,

Man har velat säga, att det skulle vara någonting olämpligt uti att i grundlagen införa en sådan bestämmelse som den föreslagna, därför att den skapar ett särskildt rättsförhållande med afseende på kvinnorna, under det att regeringsformens 28 § som den nu lyder innehåller enhetliga, allmängiltiga befordringsbestämmelser. Jag vågar tro, att man, då man gjort det påståendet, gått ut från en alldeles oriktig förutsättning. 28 § regeringsformen innehåller visserligen allmänna grunder med afseende på befordringar till sådana ämbeten inom riket, hvilka Konungen tillsätter och å hvilka han utfärdar fullmakt. Men dessa allmänna bestämmelser hafva aldrig gjort anspråk på att vara fullständiga; de hafva ej inneburit något hinder för att befordringsföreskrifterna i det ena och andra hänseendet blifvit kompletterade vare sig genom lagar af olika beskaffenhet eller till och med genom andra föreskrifter, när nämligen dessa kompletteringar icke kunnat sägas stå i strid med eller gå utanför de regler, som grundlagen innehåller. En sådan inskränkande regel låg just i föreskriften om männens uteslutande behörighet till de ämbeten, som i 28 § regeringsformen afses.

Omständigheterna hafva emellertid nu blifvit sådana, att de nödvändigö, att paragrafen undergår en modifikation. De särskilda regler, som efter hand gifvits rörande kvinnas behörighet till statstjänster, till hvilka Konungen icke själf utnämner enligt § 28 regeringsformen, hafva nu förts så långt fram, som man kunnat komma. Nu möter 28 § såsom ett hinder för att kunna på ett naturligt sätt gå vidare. Man har därför velat borttaga det hinder, som 28 § inneburit mot att medgifva kvinnan behörighet jämväl till vissa af de ämbeten och tjänster, om hvilka 28 § talar. Det är det hela. De närmare föreskrifterna härom skulle, enligt hvad förslaget afses, meddelas af Konungen och Riksdagen gemensamt.

Men, säger man, detta är något alldeles nytt. Ingalunda. Redan förut finnas med afseende å 28 §:s innehåll en hel del dylika bestämmelser. Det förvånar mig, att den förste ärade talaren på södermanlandsbänken icke hade i sin särskilda ställning en alldeles gifven anledning att tänka på dessa bestämmelser. Jag hänvisar honom till kyrkolagen och till lagen om prästerliga tjänsters tillsättning. Dessa lagar innehålla många bestämmelser, hvilka äro kompletteringar med afseende å grundlagens föreskrifter. Och det är — det vill jag säga min ärade vän på västmanlandsbänken — icke den enda befordringsgrunden, som han har återgifvit, då han med stöd af § 28 regeringsformen talat om att »Konungen fäste vid alla befordringar afseende endast å de sökandes förtjänst och skicklighet, men icke på deras börd». Detta är en bestämmelse rörande befordringar till ämbeten bland många andra; och bestämmelsen har sin betydelse icke blott genom uttrycket »fortjänst och skicklighet», utan särskildt genom den motsats, som tydligen är angifven med orden: »icke på deras börd». Det är för öfrigt ett stadgande, som riktar två spetsar mot äldre föreskrifter, hvilka dels gifvit bördens företrädesrätt till vissa ämbeten, dels — särskildt under frihetstiden — gjorde tjänstealdern till en fullständigt afgörande sak i befordringsfrågor. Detta är dock icke stadgandets hela innehåll. Detta innehåll fullständigas nämligen genom mångfaldiga.

andra föreskrifter, och grundlagen själf känner till sådant. Om min ärade vän vill fästa uppmärksamheten vid 17 § regeringsformen, så finner han, att den talar om befordran till justitierådsämbete och att där föreskrifves, att till justitieråd skola utnännas personer, som hafva fullgjort hvad författningarna föreskrifva om behörighet till domareämbete.

Därmed kommer jag in på en annan fråga, som den ärade talaren berörde, nämligen att man icke skulle kunna i grundlagarna gå så till väga, att man där har allmänna regler, hvilka hänvisa på bestämmelser, som icke redan äro klara och gifna. Detta är dock en sak, som är mycket allmän. Grundlagen går två vägar. Antingen ställer den sig på den redan befintliga rättsordningens grund och förutsätter dess fortvarande giltighet, eller också bygger den därpå, att rättsordningen skall utbildas genom nya eller ändrade bestämmelser, utan att denna utbildning på något sätt af grundlagen hindras. Grundlagens bestämmelser böra då vara så smidiga, att den allmänna rättsordningen kan inom deras ram vinna tidsenlig utveckling; och det är just så, som den här föreslagna bestämmelsen i 28 § är affattad.

Detsamma gäller om åtskilliga äldre bestämmelser i regeringsformen. Jag erinrar nu endast om 31 §. Där står att det skall vara »behöriga» personer, som skola föreslås till borgmästare. Hvilka äro behöriga? Jo, de som genom särskild lagstiftning angifvas som behöriga. Så är äfven fallet i den ofta nämnda 28 §, sådan som den af utskottet föreslagits: Konungen och Riksdagen skola närmare bestämma, under hvilka villkor och med hvilka begränsningar kvinnan må kunna till de omförmälda ämbetena utnännas.

Jag skall icke närmare ingå på detta, det torde vara onödigt. Jag ber blott och bart att få ytterligare till belysande upptaga ett par af de yttranden, som här blifvit fälda.

Först och främst sade man, att det är farligt att, på sätt här blifvit föreslaget, i dag i grundlagsbud gifva rundliga löften, som i morgon till största delen genom andra stadganden tagas tillbaka. För så vidt jag förstär, gifvas inga rundliga löften; bestämmelsen innebär endast, att man tager bort hindret och lämnar åt Konungen och Riksdagen att sedermera särskildt pröfva, i hvilken omfattning, under hvilka förutsättningar och med hvilka villkor man må medgifva befogenhet äfven åt kvinna å det i grundlagen bestämda området.

Sedan är det sagdt, att saken icke får ses från den enskildes synpunkt, utan att den måste ses från det allmännas. Detta är fullkomligt riktigt; det är också den måttstock, som man begagnat, då man formulerat stadgandet. Man har velat, att staten skall äga tillfälle att i hvarje fall pröfva och undersöka, hvad som för statens tjänst är det nyttigaste och lämpligaste, vare sig man vill inskränka behörigheten till män, eller man vill gifva den jämväl till kvinnor under vissa förutsättningar.

Med afseende å det, som den ärade talaren på västmanlandsbänken yttrade om kvinnans sociala ställning, om hemmets stora betydelse och om kvinnans vikt och värde inom detsamma, så skulle jag gärna vilja gifva honom rätt uti detta, liksom ock i hvad han anförde om önskvärdheten af att kvinnan måtte så litet som möjligt föranledas att utom hemmet söka sig en annan verksamhet. Jag räknar mig

*Angående
behörighet
för kvinnor
att befordras
till vissa
statstjänster.
(Forts.)*

Angående
behörighet
för kvinna
att befordras
till vissa
statstjänster.
(Forts.)

nämligen icke till dem, som anse i och för sig önskligt, att kvinnans verksamhetsområde förändras, men jag måste rätta mig efter den utveckling, som faktiskt förefinnes, och efter de omständigheter, som alldeles tydligt framträda och gifva vid handen, att kvinnan behöver och därför söker annan verksamhet. Därför har jag ansett, att det är till statens gagn och nytta, att staten i sin tjänst på fördelaktigast möjliga sätt begagnar äfven kvinnan, när hon är därtill villig, lämplig och skicklig.

Här har från sociala synpunkter äfven mycket talats om att kvinnan har så mycket att klaga öfver, men att den klagan skulle särskildt ha giltig grund genom den sorgligt ringa äktenskapsfrekvensen i vårt land. Det är gifvet, att jag känner mig särskildt berörd af denna erinran, men den leder mig till att i den mån jag förmår också söka att till någon del häfva anledningarna till dessa kvinnornas klagomål, och då jag icke anser mig kunna göra det på annat sätt, vill jag åtminstone lämna mitt bidrag till undanröjande af det hinder för kvinnan, som står i vägen för att hon må kunna utnyttja sin verkligt erkända duglighet i ämbetsvärf. Jag handlar härvid med godt samvete, då jag tror, att staten kan med fördel begagna kvinnor i den statstjänst, som nu är i fråga.

Jag vill för öfrigt erinra därom, att man väl icke har alldeles rätt, då man så mycket talar om att kvinnan har trängt sig in på det manliga arbetsområdet. Jag tänker mig att man väl måste anse arbetsfältet vara gifvet för människor i allmänhet. Om vi också äro ense om att anse kvinnan mindre lämplig för vissa af dessa områden, så är det dock alldeles klart, att ett område icke får anses uteslutande vara mannens, endast därför att mannen innehaft det under århundraden. Vi måste här se utvecklingen i ögonen och medgifva, att nya tider kräfva nya förhållanden och att lagstiftningen också måste följa med, men naturligtvis alltid med noggrann hänsyn tagen till hvad statens väl kräfer och hvad statstjänsten erfordrar.

Hvad angår den öfersvämning af dåliga kvinnliga afhandlingar, som den ärade talaren på göteborgsbänken, såvidt jag förstod honom rätt, anförde som ett skäl mot kvinnans lämplighet och kompetens, så fruktar jag, att man kan invända, att det nog på många håll också råder ett ganska betänkligt öfverflöd på mindre goda manliga afhandlingar; jag tror därför icke, att man får tillägga detta sakförhållande stor betydelse. Hufvudsaken för mig är, att man tager bort ett hinder, som icke behöver finnas och icke längre bör finnas, och åt Konungen och Riksdagen lämna rätt att utan hinder af grundlagen pröfva de särskilda fallen och därigenom draga försorg om att man får det hela på det bästa möjliga sätt ordnad.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Rop hördes nu på proposition.

Herr Sjöholm: Jag ber om ursäkt att jag ännu en gång tager till orda, men jag måste säga några ord med anledning af yttranden af herrar Trygger och Blomberg.

Det har med styrka framhållits, att det finnes kompletterande bestämmelser rörande grunderna för tillsättandet af tjänstemän och sär.

skildt att detta skulle vara förhållandet på det ecklesiastika området. Ja, det är ju förmätet att vilja uttala en annan åsikt i sådana här frågor, då två så rättslärdade herrar ha yttrat sig, men jag kan icke hjälpa det. Jag känner mycket väl till, att sådana kompletterande bestämmelser finnas, men det är bestämmelser, som förklara hvad som menas med den förtjänst och skicklighet, som omtalas i grundlagen. Det är sålunda en komplettering, men icke hvad grunderna beträffar, och det gäller de myndigheter, som skola sätta upp förslag. Såvidt jag vet, är Konungen för närvarande icke bunden af annat än rikets grundlagar. Nu står i detta förslag, att Konungen skall vara bunden jämväl »af grunder, som af Konungen och Riksdagen godkänts.» Det finnes för närvarande icke taladt om några andra grunder än dem, som innehållas i grundlagen, men kommer denna bestämmelse in, så få vi, såsom jag förut har påpekat, äfven andra grunder.

Det har äfven sagts, att då kvinnan fått tillstånd att aflägga examina och sålunda göra sig kompetent till vissa tjänster, så vore det en obillighet, ja, en orättvisa, om hon icke skulle få söka de tjänster, till hvilka hon genom sina examina vore berättigad. Jag vill erinra om att när det akademiska konsistoriet i Uppsala skulle afgifva utlåtande, huruvida det vore lämpligt, att kvinna skulle få aflägga dessa examina, så uttalade motståndarne till detta förslag, att gifvetvis nästa steg komme att blifva, att kvinnorna begärde att också få sådana tjänster, till hvilka dessa examina berättigade. Då svarade förslagets vänner: Det kan aldrig komma i fråga; naturligtvis kan man icke vara med om något sådant, men man skall låta dem få upplysning, låta dem studera. Det är mycket rätt, det bör ingen hindra. Men nu ser man, hvart man kommer; nu äro vi där; nu är det en uppenbar orättvisa, att de icke skola få tjänster också.

Det har vidare här sagts, att kammaren bör stå fast vid sitt förra beslut. Detta beslut fattades med två röstes öfvervikt, det var 62 röster för och 60 emot. Jag vill i detta afseende fästa uppmärksamheten på, att kammaren nu består af andra ledamöter, och jag vet särskildt, att det finnes nya ledamöter, som hafva en annan åsikt och sålunda icke hafva någon förbindelse att gentemot sin egen öfvertygelse nu biträda förslaget, därför att Första Kammaren förut har antagit detsamma. Det anförda skälet gäller alltså litet eller intet, såvidt jag förstår.

Jag anhåller fortfarande att få yrka afslag.

Herr Nyström, Carl: Det är upplyst, att konstitutionsutskottets förslag har antagits af Andra Kammaren. Det är påmint om att förra gången var det två eller tre röstes majoritet för saken i denna kammare. Då är sakläget detta: i Andra Kammaren är förslaget antaget; här hade vi förra gången en majoritet af två röster; skall det nu dragas i tvifvelsmål, hvilket beslut bör fattas, så är detta detsamma som att säga: huru hafva Sveriges kvinnor burit sig åt under det gångna året? Hafva de burit sig åt så, att de förverkat dessa två röster? Eller hafva de tvärtom förtjänat, att de två rösterna växa ut till 32 eller än flera? Jag tror att hvar och en, som samvetsgrant vill granska det gångna året och hvad som därunder blifvit gjordt

*Angående
behörighet
för kvinna
att befordras
till vissa
statstjänster.* från kvinnans sida, måste medgifva, att, med undantag af några utbrott af väl häftig entusiasm, kvinnornas lifsverk varit sådant, att de för sin sak hafva rätt att fordra understöd äfven af oss.
Jag yrkar bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

(Forts.)

Ropen på proposition förnyades.

Herr Fahlbeck: Blott ett ord såsom svar till min ärade vän, som förebrådde mig, att jag talade om kvinnornas dåliga afhandlingar. Han måtte hafva hört mig orätt. Jag sade icke, att de vore dåliga. Tvärtom kan man af hvad jag anförde draga den slutsatsen, att jag anser dem snarare vara öfverlägsna en del af dem, som presteras af män, ty kvinnornas afhandlingar liksom deras examina äro mestadels jämgoda, men de äro intet därutöfver, intet betydande.

För öfrigt gaf sig den ärade talaren själf på sätt och vis andel i den *circulus vitiosus*, om hvilken jag talade, och det gör, att jag väl förstår, hvarför han så villigt tagit sig an motionärernas förslag.

Herr Säve: Jag ber blott att få säga ett par ord och att därvid först få vända mig mot herr Fahlbeck, som framhöll, att det är fara för att kvinnan, om den föreslagna lagändringen genomföres, skall komma att uttränga männen från en del tjänster. Jag ber då att få säga, att den faran icke är hotande med afseende å lärarebefattningarna, hvilka dock utgöra flertalet af de tjänster, som motionen berör, ty det börjar redan visa sig en betänklig brist på manliga lärarekrafter. Det klagas nämligen från rektorernas sida öfver att de hafva svårt att få de extra och de vikarierande lärarebefattningarna tillsatta. Det är visserligen ingen svårighet att få de ordinarie lärarebefattningarna tillsatta, men det är svårt att få kompetenta personer till de extra ordinarie befattningarna. Det ser sålunda ut, som om åtskilliga af de unge män, hvilka tidigare skulle hafva vändt sig åt lärarekallet, nu föredraga en annan verksamhet. Stödjande sig på de gällande bestämmelserna om kompetens till de ordinarie lärarebefattningarna, anser sig öfverstyrelsen icke hafva befogenhet att vid tillsättningen af de extraordinarie likställa kvinnor med män, äfven om de förstnämnda kunna prestera vederbörlig kompetens. Med förbigående af kompetent kvinnlig lärare har öfverstyrelsen sett sig föranlåten att förordna manlig sådan, som ännu icke kunnat förvärfva och uppvisa erforderlig kompetens.

Den ärade talaren framhöll vidare något, som särskildt fäste min uppmärksamhet. Han sade att de kvinnor, som studera vid universiteten, äro flitigare än de manliga studenterna. Men icke skall väl detta vara ett hinder för deras anställning i statens tjänst? Tvärtom synes det mig, att om de vid universiteten hafva visat prof på högre flit än andra, så är väl detta något, som bör räknas dem till godo.

Han framhöll vidare, att för en verklig, vetenskaplig verksamhet vid universiteten fordras något särskildt: det är gnistan. Ja, det erkänna vi väl litet hvar, att för att vara en verklig vetenskapsman fordras det förmåga att kunna föra fram sin vetenskap på dittills obanade vägar. Är det nu så, som han själf framhöll, att visst icke alla universitetslärare hafva denna gnista, hvarför då icke öppna täflingsfältet

äfvén för kvinnan och sålunda lämna dem, som hafva att tillsätta de akademiska platserna, tillfälle att från ett större område af aspiranter göra sitt urval?

Min ärade vän på södermanlandsbänken framhöll, att situationen nu är en annan än för två år sedan, då denna kammare behagade gifva sitt bifall till konstitutionsutskottets hemställan. Han erinrade därom, att flera nya ledamöter tillkommit, hvilka vore alldeles obundna af föregående beslut. Ja väl, men jag ber att mot honom få betona, att situationen nu är en helt annan äfvén i Andra Kammaren, än den var för två år sedan, ty Andra Kammaren, som då afslog konstitutionsutskottets betänkande, har för kort stund sedan bifallit detsamma. Är det så, att detta nu skall falla, ja, då faller det genom Första Kammarens åtgörande, och icke, såsom förra gången, genom Andra Kammarrens.

*Ängående
behörighet
för kvinna
att befordras
till vissa
statstjänster.*
(Forts.)

Herr Fahlbeck: Jag blott ber att få säga ett enda ord. Skulle det inträffa, som den siste ärade talaren sade, att det blir brist på lärarekrafter vid elementarläroverken, eller att man icke kan besätta universitetens lärostolar med män, då böjer jag mig, då skall jag villigt med min röst bidraga till att kvinnan må kunna få sådana anställningar. Men det synes mig, att innan dess bör man hafva från dessa institutioner fått en framställning i saken, hvilken gifver vid handen, att sådant behof föreligger.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarade sig finna den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—64;

Nej—60.

Angående
skärpta
bestämmelser
i fråga om
vissa offent-
liga före-
ställningar.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Första Kam-
marens tillfälliga utskotts den 9 och 10 i denna månad bordlagda ut-
låtande, n:o 7, i anledning af motion af herr von Möller om skrifvelse
till Konungen angående skärpta bestämmelser i fråga om offentliga
föreställningar, djurföreläsningar m. m.

Utskottet hade till behandling mottagit en inom Första Kammaren
af herr *von Möller* väckt motion (n:o 43), hvori hemställdt,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl.
Maj:t täcktes låta utreda, huruvida icke genom skärpt tillsyn eller in-
förande af mera effektiva bestämmelser de af motionären i motiveringen
franhållna önskemålen måtte kunna ernås, samt att, därest utredningen
därtill föranledde, vidtaga de åtgärder, som Kungl. Maj:t kunde finna
af behovet påkallade.

Utskottet hade på angifna grunder hemställt,

1:o) att Första Kammaren i anledning af herr von Möllers före-
varande motion ville för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till
Konungen anhåller:

a) att åt § 13 mom. 5 i ordningsstadgan för rikets städer måtte
gifvas den ändrade lydelse, att den i momentet åt polismyndighet gifna
befogenheten utsträckes att gälla äfven för det fall, att tillställning af
angifven beskaffenhet medför uppenbar fara för därvid uppträdandes lif;

b) att kungl förordningen den 10 december 1897 angående förbud
mot barns användande vid offentliga föreläsningar måtte förklaras gälla
jämväl teaterföreställningar, dock att beträffande Stockholm öfverstå-
hållareämbetet och, hvad riket i öfrigt angår, vederbörande Konungens
befallningshafvande må i fråga om sistberörda föreställningar äga att
för särskilda fall medgifva undantag från det i förordningen stadgade
förbudet.

2:o) att motionen i öfriga delar icke måtte till någon kammarens
åtgärd föranleda.

Punkten 1.

Hvad utskottet hemställt bifölls;
och skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen detta beslut
genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

Punkten 2.

Herr von Möller: Kammaren har i dag genom bifall till kon-
stitutionsutskottets betänkande vidtagit en åtgärd af rättvisa och billig-
het. Kammaren har vidare genom bifall till första punkten af detta
utlåtande visat, att kammaren behjärtar de motiv som föranledt denna
del af motionen. Jag är naturligtvis både glad och känner den allra
djupaste tillfredsställelse därmed, men, mina herrar, jag kan icke vara

nöjd med, att motionen i alla öfriga delar skall afslås. Jag hoppas, att, när Kungl. Maj:t får denna sak om hand, de undantag, som utskottet påpekat för barns uppträdande vid teaterföreställningar, verkligen måtte blifva *undantag* och att Kungl. Maj:t icke genom någon falsk medkänsla för en eller annan teaters mer eller mindre dåliga affärer eller dylikt måtte låta förleda sig till att tillåta att barns krafter, hälsa och framtid exploateras på sådant sätt, som hittills varit fallet. Jag hoppas också, att vid de förrånde föreställningar, om hvilka jag talat, en kraftigare poliscensur må tillämpas, än tyvärr alltför ofta varit fallet icke blott i Stockholm, utan äfven på åtskilliga andra platser i vart land i fråga om barns uppträdande vid offentliga förevisningar. Jag vill icke besvära kammaren med några exempel, men jag vill nämna, om någon betvivlar mina ord i detta fall, att jag har åtskilliga, ganska kraftiga exempel på uraktlåtenhet i detta hänseende. Anledningen till att jag väckt min motion och att jag dels berört denna sak var verkligen, att jag ursprungligen påtänkt en interpellation af civilministern i detta hänseende. Men af skäl, som icke höra hit, kom interpellationen icke till stånd. Detta är anledningen hvarför jag uttryckt mig alternativt och hemställt till kammaren, om den anser en skärpning af paragrafen i K. F. 1897 eller af poliscensuren vara af nöden. På sidan 17 nämner utskottet, som ju alltid är fallet när man önskar afslå en sak, att utskottet vill fulla uppskattat det behjärtansvärda syftemålet i att icke barn under en viss lämplig ålder borde hafva tillträde till cirkus och varietélokaler. Mot detta säger då utskottet, att lagstiftningen icke bör utan högst viktiga skäl göra inskränkning i den af ålder erkända föräldra- och målsmansrätten. Jag ber att få upplysa om att vi nog i andra frågor, som äro mindre viktiga, redan inskränkt denna föräldra- och målsmansrätt. Det allra färskaste exemplet — Riksdagens skrifvelse med anhållan om förbud mot ungdomens tobaksrökning och att försäljning af tobak till barn måtte inskränkas. Där skulle ju också med samma fog kunnat invändas, att det innebar en inskränkning i föräldra- och målsmansrätten. Det finnes väl dessutom många barn, som sakna föräldrars och målsmäns tillsyn och omvårdnad. Föreligger ej här ett vida viktigare skäl att berättiga samhället och lagstiftningen att träda emellan, när det är fråga om en så viktig sak som att motarbeta ungdomens förrånde och förvildning? Nog handlas det här ofta med en förunderlig brist på konsekvens. Vi offra stora summor på skolor, på arbetsklassens och den uppväxande ungdomens bildning genom föreläsningar, bibliotek etc. Där gifva vi med ena handen, men så skulle vi genast, såsom här, af falsk hänsyn taga igen med den andra. Jag begär ju blott förbud mot att barn må få bevista sådana tillställningar, där faktiskt deras moral sättes på spel, deras barnhärtighetskänsla kväfves, och denna egenskap, medlidandet, känslan för andra varelsers olyckor och lidanden — äfven om dessa blott äro stackars värnlösa djur böra vi väl värna om, så att barnen ej löpa fara att förvildas och förråas. Då säger utskottet: Nej, lagstiftningen må visserligen förbjuda dem att röka tobak, men icke att besöka så upplytande och förädlande nöjen som menageri-, cirkus- och varietéföreställningar! Jag däremot hyser en annan uppfattning och anser att man mycket väl både kan och bör genom ett enkelt förbud stryka ett streck för

*Angående
skärpta
bestämmelser
i fråga om
rissa offent-
liga före-
ställningar.
(Forts.)*

*Angående
skärpta
bestämmelser
i fråga om
vissa offent-
liga före-
ställningar.*
(Forts.)

deras tillträde till dessa för barn föga lämpliga lokaler. — De hafva icke där att göra. Utskottet anser att bestämmandet af åldersgränsen skulle bereda svårigheter. Jag anförde då just med flit ett exempel från kungl. teatern i Köpenhamn, där det finns förbud för barn under viss ålder att få tillträde. Tillämpningen af detta förbud har där visat sig lätt utförbar.

På samma sätt i fråga om att censurera de uppträdande barnens ålder. Det är icke tillräckligt, att polisen ursäktar sig med, att deras ålder bevisas genom deras pass eller prästbetyg, då ju dylika attester lätt kunna prepareras af vederbörande impressario. Må hellre i tvifvelaktiga fall polisen själf eller en tillkallad läkare få afgöra barnets ålder åtminstone i fråga om utländske konstmakares barn.

Jag ser, att utskottets ordförande gör anteckningar. För att bespara honom detta besvär och utskottet dess bekymmer i fråga om den befarade godtyckligheten vid tillämpande af bestämmelser om åldersgräns för de cirkusbesökande barnen vore ju enklast, att kammaren afslår hvad utskottet anförde i fråga om att menagerier och djurförevisningar fortfarande skulle tillåtas. Vi hafva uttalat oss om förbud för lifsfarliga konstproduktioner. På detta sätt skulle de mesta förraande numren försvinna från cirkusföreställningarne, där barnen ju ej skulle lida något men vid åskådande af gymnaster eller jonglörer eller klownernas upptåg. Det kan jag gärna vara med om. Hvad som skadar barnen är att åse, hur människor riskera lif och lemmar och hur djuren pinas för att bereda dem nöje.

Jag kommer så in på frågan om djurförevisningar och menagerier och det djurplågeri som därvid förekommer. Man säger då: låt oss för all del icke taga bort dem. Det är ett så nyttigt zoologiskt åskådningsmateriel för barnen, som icke ha samma nytta af att se uppstoppade djur och planscher. Vill någon verkligen påstå, att den hop människor, som besöker dylika djurförevisningar, går dit af *kunskapsintresse*; det är nyfikenheten, som drifver dem dit. Är då detta att tillfredsställa hopens nyfikenhet ett tillräckligt försvar för att pina dessa djur, som släpas omkring från trakt till trakt i trånga burar med otillfredsställande föda, uttröttade och sjuka, polardjuren lidande af hettan och tropikdjuren af kolden? Finnes det något förnuftigt skäl att fortfarande tillåta detta djurplågeri? Jag skall gärna afstå från min fordran i motionen, om man kan framhålla ett enda verkligt skäl för afslag, ty dels begär och hoppas jag att kammaren icke afifvar motionen om icke tillfyllestgörande skäl kunna anföras emot densamma, ty något verkligt sakskäl finnes *icke* anfördt i utskottets betänkande.

Utskottet anser, att för stäffjande af detta djurplågeri straffbestämelsen i 18:de kapitlet 16 § strafflagen vore till fyllest, »i hvarje fall enligt den affattning som årets Riksdag för sin del antagit, hvidan vidare åtgärd icke härutinnan vore erforderlig». Skulle nu antingen utskottet eller någon af de i kammaren närvarande juristerna vilja vara god bemöta mitt påstående, att åklagaren *icke kan* ingripa t. ex. i fråga om menagerier, då djuren äro sjuka, föras i trånga burar, frysa, plågas af det skarpa ljuset och icke få tillräcklig hvila under förevisningarna. Icke är detta hvad lagen afser med »uppenbar grymhet», och hvad menar utskottet med orden »i hvarje fall med den affattning,

som nu gifvits genom den skrifvelse, som Riksdagen aflätit», att man i stället för »egna och andras kreatur» skulle sätta in ordet »djur»? Har utskottet glömt. att mycket af det motstånd, som under många år mötte den ifrågasatta ändringen af djurskyddsparagrafen i denna kammare, var beroende dels på att man ansåg ändringen öfverflödig, emedan infångade vilda djur måste räknas som »egna eller andras kreatur». Under förutsättning att denna tolkning var riktig, är denna passus i utskottsbetänkandet fullkomligt öfverflödig och utan fog. På samma sätt i fråga om andra djurförelisningar. Äfven här står åklagaren maktlös, emedan han icke kan anskaffa vittnen till den »uppenbara grymhet», som bedrifves vid dressyren. Detta djurplågeri kan icke stäffjas på annat sätt än genom *förbud* mot själfva förelisningarne. Hvar bedrifves här djurplågeriet? Jo, vid själfva *dressyren*. Icke är dressören nog oförsiktig eller enfaldig att piska eller misshandla djuren inför åklagarens eller publikens ögon. Dressyren försiggår antingen utomlands eller i hemlighet mellan fyra väggar och i alla händelser utan vittnen. Hur kan då utskottet påstå att allt är bra som det är, och att någon »vidare åtgärd härutinnan lär icke vara erforderlig»?

Jag kan förstå det långa motstånd, som Första Kammaren gjorde mot ändringen af djurskyddsparagrafen, äfven om detta motstånd enligt min åsikt berodde på en missuppfattning af förhållandena. Man var rädd att skada jakten, fisket och den vetenskapliga forskningens frihet. Det var åtminstone några skäl man anförde, om ock ohållbara, men hvad har det ärade utskottet för skäl till försvar för sitt sträfvande att skydda menageri-, cirkus- och varietéägare? Anser verkligen det ärade utskottet, att de nöjen, som där bjudas, äro af den beskaffenhet, att det är utskottet eller kammaren värdigt att protegera dessa individer? Jag hoppas åtminstone, att kammaren icke måtte ge utskottet rätt i det fallet. Om det vore ett förädlande nöje, skulle jag icke säga något, och om det på annat sätt vore möjligt att förekomma eller att beifra djurplågeriet, skulle jag kunna förstå utskottet. Men utskottet torde väl icke, efter hvad jag visat, på verkligt allvar kunna fasthålla vid att åklagaren kan beifra djurplågeriet med stöd af den omnämnda strafflagsparagrafen? Det som sker vid själfva förelisningen är blott resultatet af ett föregående djurplågeri, dressyren, och djurets ångest och rädsla för att misshandeln skall förnyas, som utgör drifkraften för att djuret skall utföra sina konststycken, kan icke stämplas som någon *uppenbar grymhet*. Lagen och åklagaren kunna icke beifra själfva förbrytelsen. Därtill kommer den moraliskt skadliga verkan på åskådarne, d. v. s. barn eller barns vederlikar i bristande omdöme och uppfattning.

Det är visserligen sant, att djurskyddsvännerna, dessa förkättrade varelser, till hvilka jag räknar mig, hafva till uppgift att sprida kunskap. Men de hafva äfven en annan uppgift: att väcka medkänsla för djuren och där denna kan väckas, är det godt och väl, men där förutsättningarne saknas för medlidande, där, mina herrar, behöfva enligt min mening samhället och lagen träda emellan. Mina herrar! Jag tycker det skulle taga sig egendomligt ut, om Första Kammaren genom bifall till denna punkt af utskottets betänkande skulle vilja taga parti för en hop menageri- och cirkusägares intressen. Jag tycker, att hvarken

Angående
skärpta
bestämmelser
i fråga om
vissa offent-
liga före-
ställningar.
(Forts.)

*Angående
skärpta
bestämmelser
i fråga om
vissa offent-
liga före-
ställningar.*

dessa människor eller det yrke de utöfva förtjänar att på detta sätt omhuldas.

Då jag med afsikt gifvit motionens kläm en kanske något sväfvande affattning för att utskottet ej skulle göra några rent formella svårigheter vid motionens behandling, kan jag således ej yrka bifall till denna kläm utan anhåller, att denna punkt af betänkandet måtte återremitteras till utskottet.

(Forts.)

Herr Berg, Gustaf Axel: Herr talman, mina herrar! Jag hade verkligen vågat hoppas, att herr von Möller, hvars framställning ledt till det ingalunda oviktiga skrifvelseförslag, som kammaren nyss antagit, skulle känt sig tillfredsställd med detta resultat. Han vet lika väl som alla utskottets ledamöter, att utskottet gjort sitt bästa för att se till, om något vidare kunde vara att åtgöra i anledning af motionen, men att utskottet kommit till det bestämda resultatet, att så icke var förhållandet. Nu önskar herr von Möller sakskäl, och utskottet har ju bjudit sådana i sitt betänkande. Men jag skall emellertid be att i några hänseenden få utveckla hvad utskottet yttrat.

Den första frågan, som herr von Möller upptagit, är frågan om förbud mot minderårigas tillträde till sådana föreställningar eller föreläsningar, som kunna verka förråande på barnasinnets. Mina herrar! Det finns väl icke i denna kammare eller inom hela Riksdagen någon, som icke skulle önska att se barnen borta från sådana föreställningar och allra helst att sådana föreställningar alldeles komme att försvinna; och utskottet har äfven föreslagit ett viktigt steg i den riktningen rörande förbud mot föreställning, som innebär fara för därvid uppträdandes lif. Men utskottet har ansett, att minderårigas tillträde till dåliga prestationer bör förekommas på annat sätt än motionären föreslagit. Utskottet har nämligen påpekat, att detta är en omsorg, som bör tillkomma föräldrars, målsmäns och lärarens tillsyn.

Herr von Möller nämnde, att i Danmark förekommer ett sådant förbud, att minderåriga under viss ålder icke få tillträde till vissa teatrar. Detta förbud, kan jag nämna, har visat sig ytterst svårt att kontrollera, och icke ens i Danmark har man fallit på den tanken, att barnen med betyg skulle visa hur gamla de voro för att få tillträde till dessa föreställningar. Anledningen hvarför man i Köpenhamn vidtagit en sådan åtgärd har för öfrigt ingalunda varit det syfte, som ledt herr von Möller, utan det visade sig, att man tog för små barn med sig, så att det blef störande för teaterföreställningarna.

Men jag ber att få påpeka, att utskottet i denna punkt anfört ännu ett skäl för sitt afstyrkande. Utskottet har nämligen antydtt, om icke med de ordalagen så åtminstone med samma andemening, att det är ytterst svårt för att icke säga omöjligt att lagstiftningen skall acceptera en sådan »nota characteristic» som att en sak har »ett förråande inflytande», ty detta begrepp är så ytterst individuellt. Det är individuellt i dubbelt afseende: det är individuellt i fråga om inverkan på individen, som besöker föreställningen, ty hvad som kan vara förråande för den ene behöfver icke vara det för den andre. Det är äfven ytterst individuellt och svårt vid tillämpningen, ty hvad som en samvetsgrann domare anser för förråande, kanske en annan stämplar på

annat sätt. Det är ju en sorglig sanning att nutidens prestationer, både teater, menageri och variété, innebära mycken rahet och osedlighet, och detta ofta äfven med fullt syfte, men i lagstiftningsväg tror jag icke man kan komma längre än man nu gjort, då man i 18 kapitlet 13 § strafflagen stadgat, att, om någon »särar tukt och sedlighet så att allmän förargelse eller fara för annans förförelse däraf kommer», så är han underkastad ett ganska högt straff, böter intill 500 kronor eller fängelse intill sex månader. Det gäller framför allt att tillämpa de lagstadganden, som finnas, och kanske ännu mera gäller det, att föräldrar och alla de, som i öfrigt kunna gifva föredöme, själva blifva borta från sådana föreställningar som här afses; då håller sig nog ungdomen också lättare därifrån.

Den andra punkten, mot hvilken herr von Möller vände sig, var frågan om ingripande vid det djurplågeri, som öfvas genom djurförevisningar såväl i menagerier som ock eljest och icke minst vid svarare och mera invecklad dressyr. Jag ber att få säga herr von Möller hvad jag tror herr von Möller redan förut vet, att jag för min del är lika god djurvän som herr von Möller; och jag ber att få säga honom något ännu mera betydelsefullt, nämligen att utskottet med all flit tillsett, om i denna punkt något vore att göra för djurskyddssakens befrämjande, men funnit det omöjligt.

Herr von Möller tyckte inte om erkännande från utskottets sida. Han sade, kanske i ett annat sammanhang, att, när man vill afslå en sak, börjar man med att erkänna dess behjärtansvärda syfte. Det synes dock höra till en rättvis pröfning, att utskottet lägger fram de skäl utskottet finner både för och emot ett framställt förslag.

För att nu för min del göra ett sådant erkännande, som det herr von Möller åsyftat, ber jag uttryckligen och villigt få medgifva, att det tyvärr mycket ofta händer, att djur tillskyndas svåra lidanden både genom transporter, dressyr och förevisningar i menageri etc., etc. Men icke kan man därför genom lagstiftning förbjuda transporter och förevisningar af djur eller zoologiska trädgårdar eller menagerier? Ett sådant förbud skulle icke ingå i folkmedvetandet, ty detta är saker som i och för sig, såvidt de utföras på ett riktigt, förnuftigt och barmhärtigt sätt, ingalunda äro att klandra; och hvad särskildt angår zoologiska trädgårdar, ber jag att få påpeka att t. ex. djursamlingen på Skansen är en anordning, som nog de flesta kunna gilla. Den måste anses vara lärorik för den uppväxande ungdomen, som där hämtar intresse för och kärlek till djuren. Men om man icke kan genom lag förbjuda hvad jag nyss nämnde, så finns det annat som man både kan och bör göra. Man kan och bör tillse, att vid transport djuren icke instängas i för trånga burar och att de icke genom hunger och törst tillskyndas lidanden, som kunna förekommas, ty sådant bör stämpas såsom uppenbar grymhet. Man kan och bör öfvervaka det sätt, hvarpå dressyren tillgår. Jag ber att i detta fall få säga herr von Möller, att polisen nog kan skaffa sig tillträde till alla lokalerna i ett menageri, om och när den vill. Om nu dressyren sker med svält, törst eller stryk, föreligger en gärning, som kan betraktas såsom uppenbar grymhet; och där en sådan grymhet finnes för handen, hafva vi ju i straff-

*Angående
skärp i
bestämmelser
i rätta om
vissa offent-
liga före-
ställningar.
(Forts.)*

Angående
skärpta
bestämmelser
i fråga om
vissa offen-
liga före-
ställningar.
(Forts.)

lagen ett stadgande om ansvar och ett straff, som går upp till böter intill 500 kronor och fängelse intill sex månader.

Utan att inlåta mig på någon vidare tolkningsutveckling, vill jag endast säga, att efter min åsikt nu gällande stadganden uti 18 kap. 16 § strafflagen i allmänhet fullt räcka till i de hänseenden, som jag nu påpekat, och att man sålunda *för dessa fall* mycket sällan torde behöfva repliera på den i andra hänseenden så önskvärda utsträckning af djurskyddet, som denna Riksdag för sin del beslutit.

Slutligen torde jag få framhålla, att, enligt utskottets mening, alls icke behöfs någon ny lag för att råda bot på eller åtminstone med straff träffa de vedervärdiga missförhållanden, hvarpå herr von Möller syftar. Men det behöfs desto mera, att den lag, som finns, verkligen efterlefves. Det behöfs, att polismakten och åklagarmakten göra sin skyldighet att uppsåra förbrytelser, där de finnas, och beifra lagöfverträdelser, och därvid kunna de påräkna godt stöd af djurskydds-föreningarna.

Under åberopande af dessa ytterligare saksål anholder jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Heüman: Herr grefve och talman! Bland det som i det föredragna momentet kallas för motionens »öfriga delar» förekommer också, såsom synes af utskottets betänkande sid. 14 mom. 3, förbud mot minderårigas tillträde till sådana föreställningar eller förevisningar, som kunna verka förråande på barnasinnets. Alltsedan lagen om sedligt försummade och vanartiga barns värd trädde i kraft, d. v. s. sedan början af år 1903, har jag haft äran tillhöra Stockholms stads barnavårdsnämnd, på senare tiden såsom dess ordförande. Under de 4 år, nu på det femte, som denna lag varit i kraft, hafva omkring 1,500 fall kommit under barnavårdsnämndens handläggning, fastän det endast i något öfver 600 fall varit fråga om att ingripa. Under denna tid hafva vi kunnat samla ett material, som är ganska lärorikt också för det här föreliggande ämnet. Det har ofta visat sig, att den ungdom, som kommit något på sned, börjat på dessa s. k. cirkusföreställningar äfvensom på några andra, som motionären tyvärr icke påpekat, nämligen kinematografföreställningarne. Det kan icke nekas, att här verkligen föreligger en slapphet hos våra polismyndigheter i detta afseende. Här växer upp den ena kinematografen efter den andra. Man har då anledning att beklaga, att deras program icke hållits så sedligt rena, att föräldrar kunna släppa sina barn att se på dem. Barn behöfva nöjen, och man tyckte om kinematografföreställningarna, så länge de kunde sägas vara oskyldiga nöjen, men det äro de tyvärr icke längre.

I Göteborg t. ex. hafva de på en af stadens förnämsta platser icke mindre än 3 eller 4 kinematografer, som ligga tätt tillsammans och konkurrera skarpt. Föräldrar hafva nu gång på gång vänt sig till polismyndigheten i staden och bedt att få deras program ändrade. Detta hjälpte till en tid; men sedan har det förekommit afklädnings-scener och andra skabrösa saker, som man icke har samvete att låta barnen se på. På samma sätt är det här i Stockholm med flera af kinematograferna både i stadens centrum och i utkanterna.

Det kan icke nekas, att också detta hjälper till att förråa våra barn och vår uppväxande ungdom. Jag menar att allt tal om nationell samling, som nu höres från så många håll, är, såsom motionären påpekat, fåfängt, så länge det icke är samling på den punkten att söka rycka svenska folket från den råhet, som gripit omkring sig på ett rent af förfärande sätt. Hvarhelst man t. ex. möter dem, som komma från en resa i utlandet, hör man dem beklaga sig öfver att i utlandet kunde de sammanträffa med folk af alla klasser och alla bildningsgrader, men aldrig påträffade de en sådan råhet som den, som slog dem till mötes, så snart de satte foten på svensk botten igen. Här mötte de genast af dryckenskap raglande personer, här kunde de knappast träda in i en svensk järnvägskupé, förrän de fingo höra rätt språk, uppblandadt med grofva svordomar och missbruk af Guds heliga namn. Det borde vara hvarje svensk mans och svensk kvinnas hjärteangelägenhet att söka motarbeta och afskaffa allt sådant. I stället stå vi ganska slappa och flata emot sådant, som uppenbart visar sig förråa vår ungdom, såsom t. ex. de här i motionen omnämnda föreställningarna.

I det läge hvari motionen nu kommit, förstår jag nog, att det är fåfängt att göra något yrkande vid det nu föredragna momentet. Men jag skulle vilja uttala den önskan, att motionen måtte komma igen ett annat år. Den borde då syfta till *antingen* att det skulle förbjudas barn att bevista dylika tillställningar — ehuru jag skulle mycket beklaga, om det skulle leda därhän, att den lagstiftande församlingen behöfde stadga ett dylikt förbud för barn — *eller och* (och det vill jag hålla fast vid) att genom en skrivelse till Kungl. Maj:t inskräftes vikten af att tillhålla polismyndigheterna i landet att öfvervaka efterlefnaden af de bestämmelser, som redan finnas i berörda hänseende, så att, när vi släppa våra barn utom dörrarna för att se hvad som gäller som ett oskyldigt nöje, vi icke skola riskera att de fördärfvas i sedligt hänseende.

Herr grefve och talman, jag har för närvarande intet yrkande att framställa.

Herr Berg, Gustaf Axel: Endast några få ord! Jag ber att få säga, att jag fullständigt uppskattar hvad den siste ärade talaren här anförde, men jag vill ännu en gång få accentuera att vi hafva i vår lag ett stadgande, som ovillkorligen bör träffa sådana förhållanden som den ärade talaren här framdrog.

Jag har redan förut antydt den i förbigående; jag ber nu att få läsa upp paragrafen, som endast innehåller några rader. Den lyder sålunda:

»Sprider någon ut skrift, målning, teckning eller bild, som tukt och sedlighet sårar; straffes med böter eller fängelse i högst 6 månader.

Lag samma vare, om man genom annan gärning sårar tukt och sedlighet, så att allmän förargelse eller fara för andras förförelse däraf kommer.»

Där hafva vi ju i lagen ett tydligt stadgande i antyddu hänseendet; och det är mycket bedröfligt, om detta stadgande har fallit i glömska hos vederbörande. Det är då synnerligen angeläget att deras uppmärksamhet anyo fästes därpå, men detta får icke gå till på det sättet att Riksdagen skrifer till Kungl. Maj:t med begäran, det Kungl. Maj:t

*Angående
skärpta
bestämmelser
i fråga om
vissa offent-
liga före-
ställningar.*
(Forts.)

*Angående
skärpta
bestämmelser
i fråga om
vissa offent-
liga före-
ställningar.
(Forts.)*

behagade tillhålla dem att göra sin skyldighet, utan därför finnas andra utvägar.

Herr von Möller: Jag kan endast vara de båda föregående ärade talarne tacksam för att de understrukit hvad jag blott antydningssvis berört, nämligen att ordningsmakten icke alltid, som önskligt vore, gör sin skyldighet.

Anmärkningarna mot kinematograferna äro tyvärr ingen sällsynt-
het. Pressen har gjort en hel del för att förbättra förhållandena, men tyvärr återstår där ännu mycket att göra. Jag vågade mig emellertid i min motion icke in på dessa saker. Jag hoppades, att de skulle kunna ordnas genom polisens inskridande, sedan dess uppmärksamhet blifvit väckt. För 11 år sedan var ju intresset inom Riksdagen mycket varmt för att åstadkomma förbättring af andra missförhållanden på detta område genom att inskränka utskänkningsrätten i dylika nöjeslokaler, för att på det sättet komma varieté- och cirkusägare till lifs.

Min åsigt är, som sagdt, att man bäst skulle komma ifrån saken, om man bifölle hvad jag begärt i motionens senare del, nämligen förbud mot föreläsningar af menagerier och djurföreläsningar å cirkus och varietéer.

Herr Berg hade missuppfattat mig, när han talade om att jag skulle hafva sagt, att prästbetyg eller dylikt borde vara nödvändigt för barn, som ville besöka dessa föreläsningar. Jag nämnde, att en läkares bedömande af de *uppträdande* barnens ålder vore tillförlitligare än dylika exotiska »prästbetyg» och dylikt.

Det är ju mycket beklagligt, om utskottet, såsom herr Berg sade, försökt, men icke lyckats att få någon form på detta. Jag tycker likvisst, att det skulle ha varit ganska enkelt, om utskottet, i stället för att komma fram med en så fullkomligt felaktig motivering som den, hvilken återfinnes mot slutet af utskottets betänkande och hvilken jag tror mig till fullo hafva gendrifvit, slutat med begäran om skrifvelse till Konungen om förbud mot dessa djurföreläsningar.

Man säger, att något sådant icke ingår i folkmedvetandet. Allt det där säger man, när man icke vill hafva någon förändring. Men är det så, att folkmedvetandet behöfver upplysas, är det så, att förut-
sättningarna för medlidande saknas i folkmedvetandet, då tror jag att ett förbud medelst en lagparagraf är på sin plats och af god verkan. Jag är visserligen öfvertygad om att herr Berg är djurvän, men jag är äfven öfvertygad om att han är jurist, eftersom han är domare, och därför trodde jag, att han skulle förstå, hur omöjligt resonemanget är i utskottsbetänkandet, under hvilket han satt sitt namn, där man vill göra troligt, att djurskyddsparagrafen skulle vara ett tillräckligt korrektiv och att allmänna åklagaren skulle kunna be-
ifra sådana saker som han icke ser! Åklagaren lär väl ej kunna se hvad som tilldrar sig vid själfva dressyren, hans ögon kunna väl icke se genom väggarna, innanför hvilka det egentliga djurplågeriet, dressyren, försiggår. Man får vara glad, om han ser och beifrar de missbruk, som begås offentligt inför hans ögon.

Jag fäste mig äfven vid en annan sak, nämligen då man här talade om djurplågeri. Jag har dock uttryckligen betonat, att det här

icke är fråga om djurplågeri i den betydelse, som lagen ger därät, nämligen uppenbar grymhet». Den uppenbara grymheten försiggår ju nämligen antingen icke här i landet — om djuren dresseras utomlands — eller ock där, hvarest hvarken åklagare eller domare kan komma djurplågarne till lifs. Det är detta jag hoppades herr Berg hade uppfattat, men tyvärr tycks han inte ha gjort det.

Utskottet hade sannerligen icke behöft tala om 18 kap. 16 § strafflagen, ty med denna paragraf kommer man här ingen vart. Jag antar, att om Andra Kammaren får motionen under behandling, så kommer Andra Kammaren åtminstone icke att godtaga dylika motiv för afslag.

Herr talman! Ehuru det må vara hopplöst, anser jag det som min rätt och plikt att åtminstone vädja till kammarens omdöme, i det jag upprepar min anhållan, att punkten i det af mig begärda syftet måtte återremitteras till utskottet.

Herr Benedicks: Herr greve och talman, mina herrar! Den siste ärade talaren är icke blott motionär i ämnet, utan äfven ledamot af det utskott, som behandlat föreliggande fråga. Under förhandlingarna inom utskottet har utskottet ställt sig mycket välvilligt mot motionären och försökt reda ut hans, efter utskottets tankegång eller åtminstone enligt min egen åsikt, något oklara framställningar.

Detta tyckes emellertid icke ha lyckats, oaktadt motionären ju själf, såsom nämndt, haft tillfälle att, så långt hans förmåga sträcker sig, söka göra saken klar för sig och oss. Jag vill nu fråga, om herrarne gjort sig besvär att läsa igenom alla de 14 sidor som motionen innehåller? Om herrarne det gjort, trotsar jag likväl herrarne att se en enda tydligt framställd mening med motionen, en mening som ger vid handen, *hvad* det är motionären egentligen vill. Nej, motionären anhåller om en »skrifvelse till Kungl. Maj:t om införande af bestämmelser angående de i motiveringen framställda önskemålen». Han påstår nu, att han till och med *afsiktligt* skrivit på det viset. Jag undrar verkligen om afsikten fanns, innan behandlingen i utskottet började. I alla händelser tycker jag, att motionären borde hafva nöjt sig med att han fått framgång i de af utskottet antagna två punkterna, sedan utskottet sökt utformulera, hvad motionären egentligen velat.

Hvad beträffar innehållet i 3:dje och 4:de punkterna får jag säga, i anledning af hvad den ärade talaren på hallandsbänken androg, att jag lifligt deltagar i alla önskningsar, som han framställde. Han hade alldeles rätt i sina önskemål, men man kan väl åtminstone då hafva den fordran på en motionär, att han formulerar detta. Jag vill i detta sammanhang endast påminna om det i tyska riksdagen framställda lagförslaget angående försäljningen af osedliga bilder. Alla ville hafva lagen antagen, men det strandade på redigeringen af densamma. Hur skall man nu kunna tänka sig att kunna få en lämplig redigering på en lagparagraf, som skall angifva hvad barn böra förbjudas att se? Det enda definierande uttryck, som motionären därvid använder, är »förrände». Ja, det låter utmärkt bra, men, mina herrar, varen goda och sägen mig hvad som i själfva verket menas därmed! Vi skola tänka på bildningsgraden hos de personer, som skola förbjuda och förbjudas.

Angående skärpta bestämmelser i fråga om vissa offentliga föreställningar.
(Forts.)

Angående
skärpta
bestämmelser
i fråga om
vissa offent-
liga före-
ställningar.
(Forts.)

För min del får jag säga, att då man nu på allt sätt med lagstiftning och med polisens hjälp vill ingripa, så hade jag förr tänkt mig, att kyrkoherde Heüman hade kunnat lägga omsorgen, om huru barnen skola behandlas, mera på *föräldrarne* än att lita till *polisens* hjälp därvidlag.

Gentemot motionären vill jag framhålla, att jag för min del yrkar på att frågan företages till afgörande nu. Jag kan icke neka till att, enligt min mening, man på motionären kan tillämpa det yttrande, som i dag fälldes af en ledamot på södermanlandsbänken, då han nämligen talade om att i många ord uttalades mycket få sanningar.

Herr grefve och talman! Med anledning af hvad jag haft äran anföra, tillåter jag mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Heüman: Den sista ärade talaren har med rätta uppmanat mig att mera lägga på föräldrarnas hjärtan hvad jag velat lägga i polisens hand. Om den ärade talaren emellertid haft tillfälle att bevittna hvad jag bevittnat vid de många besök, som jag i egenskap af barnavårdsnämndens och i egenskap af skolrådets ordförande gjort i hemmen här i Stockholm, så tror jag icke, att han skulle hafva förebrått mig någon försumlighet i detta afseende. Hvad vi präster, vare sig från predikstolen eller vid besök i hemmen, lägga föräldrarna på hjärtat hjälper i många fall tyvärr icke, så länge vi icke ha den allmänna opinionen såsom stöd för oss, så länge det kan gå till, såsom det faktiskt gör, att t. ex. under invigningshögtidligheter, som illustreras med våra förnäma och förnämsta personers närvaro, på våra teatrar uppföras scener, hvilka på allt sätt motarbeta hvad vi säga på våra predikstolar och hvad vi säga vid våra besök i hemmen. Så länge icke våra lagar efterleivas och så länge man icke bättre söker inverka på vårt folks sedlighetsmedvetande, så länge skall man icke förebrå oss, att vi icke göra hvad vi kunna, eller göra anmärkningar mot oss därför att vi äfven vilja lita till polismyndigheten, ty det förhåller sig verkligen så, att vi stå fullkomligt vanmäktiga. Jag tror därför, att det skulle hafva den allra största betydelse, om den allmänna opinionen kunde så omändras, både bland hög och låg, både uppifrån och nedigenom, att man förstode, att det verkligen vore på tiden att sätta en gräns för det myckna osedliga och förråande, som nu ofta ingår i hvad som kallas »oskyldiga nöjen», en gräns också gentemot förråandet af den ungdom, för hvilken vi bära ansvaret och som skall öfvertaga Sverige efter oss.

Herr Benedicks: Den siste ärade talaren tyckte sig hafva funnit, att jag gjort anmärkningar mot hans och hans ämbetsbröders sträfvanden eller uppträdande i allmänhet. Jag tror mig likväl kunna vädja till mina kamrater här i kammaren, huruvida mina ord kunde tolkas annorlunda än såsom helt enkelt en liten anmärkning mot den ärade talarens anförande, då han tycktes vilja påstå, att så mycket i denna fråga berodde på *polisen*.

Rörande denna sak vill jag för öfrigt blott uppmana den, som vill taga det åt sig, att komma fram med bestämdt formulerade förslag i ämnet.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare därpå att punkten skulle visas åter till utskottet; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 10 och 12 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 70, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande af en hydrografisk undersökning af Sveriges färskvatten,

n:o 71, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett utskifte till förra häradshöfdingbostället Høija n:o 7 i Kristianstads län,

n:o 72, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af den till förra häradshöfdingbostället 1 mantal Enögla n:o 3 i Uppsala län hörande andel i soldattorpet till roten n:o 83 vid Enköpings kompani af Upplands infanteriregemente,

n:o 73, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra militiebostället Ekenäs n:o 1 i Jönköpings län hörande torfmosse,

n:o 74, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till förra militiebostället Visteby n:o 1 i Uppsala län hörande ägoskiften jämte ett mindre jordområde,

n:o 75, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af den kronan tillkommande jordägarandel i grufva, och

n:o 76, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af marmorfyndigheter å kronojord, biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 10 och 12 innevarande april bordlagda memorial n:o 77, i anledning af Första Kammarens återremiss af punkten A § 7 samt punkterna B och C i statsutskottets utlåtande n:o 51, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående civila tjänstnehafvares rätt till pension m. m., dels ock fyra i anledning af samma proposition väckta motioner.

I statsutskottets utlåtande n:o 51, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående civila tjänstnehafvares rätt till pension m. m. samt fyra i anledning af samma proposition väckta motioner, hade utskottet hemställt, bland annat,

A. att Riksdagen måtte antaga följande

Lag

angående civila tjänstnehafvares rätt till pension.

7 §.

Vid afgang från tjänst af anledning, som i 6 § d sägs, utgår hel

pension med enahanda belopp som det vid tiden för olycksfallet för tjänstinnehafvaren gällande pensionsunderlag.

Har tjänstinnehafvare, som afgår på grund af någon af öfriga i 6 § intagna bestämmelser, uppnått det i 5 § för rätt till hel pension stadgade antal tjänstår, utgår till den tjänstinnehafvare hel pension; i annat fall vare han, därest tjänstårens antal icke understiger tio, berättigad erhålla pension till *afkortadt* belopp i förhållande till det mindre antalet tjänstår; dock att vid afgång från tjänst af anledning, som i 6 § c sägs, pensionen icke i något fall må understiga sjuttiofem procent af hel pension.

Tjänstinnehafvare, som vid uppnåendet af den i 5 § stadgade lefnadsålder icke kan räkna tio tjänstår och alltså icke då är berättigad till erhållande af pension, må icke heller sedermera komma i åtnjutande af sådan, äfven om han på grund af stadgandet i 6 § b tillåtes att kvarstå i tjänsten efter nämnda lefnadsålders inträde.

B. att Riksdagen, därest ofvanintagna lag blefve af Riksdagen godkänd, måtte *dels* besluta,

1:o) att denna lag skall tillämpas såväl å den genom riksrådet Johan Skyttes donationsbref inrättade professuren vid Uppsala universitet som ock å sådan ordinarie eller extraordinarie professor vid rikets universitet, till hvars innehafvare aflöningen, anslag af universitetets medel oberäknadt, utgår uteslutande i form af prebendepastorat, dock att i fråga om beräkning af pensionsunderlag för enhver af nämnda professorer skall gälla, att pensionsunderlaget skall anses utgöra enahanda belopp, som för annan professor af det slaget vid samma universitet, där den ifrågavarande professuren finnes inrättad, samt att tjänstinnehafvare därvid icke må tillgodoräknas ålderstillägg, med mindre han fullgjort de för annan likställd tjänstinnehafvare för ålderstilläggs åtnjutande föreskrifna villkor;

2:o) att ej mindre de bestämmelser om pensionsrätt och skyldighet att för pensionsändamål vidkännas löneafdrag, hvilka stadgats genom särskilda nådiga kungörelser af den 27 augusti 1904 beträffande a) tillförordnade rektorer vid rikets allmänna läroverk, b) rektor vid högre lärarinneseminariet, c) lärare vid rikets folkskoleseminarier i musik och sång, i teckning, i gymnastik eller i slöjd, äfvensom genom nådig kungörelse af den 9 juni 1905 beträffande tillförordnad rektor vid folkskoleseminarium, skola, äfven efter förenämnda lags antagande, fortfarande äga giltighet, än äfven hvad i öfrigt genom samma lag blifvit stadgadt skall i tillämpliga delar gälla enhver af dessa rektorer och lärare;

3:o) att de pensioner, som med tillämpning af nämnda pensionslag komma att beviljas, skola utgå: till tjänstinnehafvare vid poststaten af postmedlen, till tjänstinnehafvare vid tullstaten af tullmedlen, till tjänstinnehafvare å patent- och registreringsverkets stat från »patent- och varumärkesafgifters samt registreringsafgifters fond» samt till öfriga tjänstinnehafvare från därtill särskildt anvisadt anslag; med förbehåll, att de medel, den fond eller det anslag, från hvilka pensionerna sålunda utbetalts, beredes godtgörelse från den i 11 § pensionslagen omfördälda pensionsfond med belopp, som svarar mot pensionsfondens efter fastställd fördelningsgrund uträknade andel i pensionsutgifterna;

dels å ordinarie staten under tionde hufvudtiteln uppföra ett förslagsanslag å 100,000 kronor till pensionering, enligt pensionslagen, af civila tjänstinnehafvare;

dels, såsom bidrag till bestridande af förvaltningskostnaden för en i hufvudsaklig öfverensstämmelse med i statsrådsprotokollet angifna grunder ordnad ny änke- och pupillkassa för civilstaten, likaledes å ordinarie staten under tionde hufvudtiteln uppföra ett bestämdt anslag å 35,000 kronor;

dels ock medgifva, att från och med år 1893 uppkomna och här-efter uppkommande behållningar å det till pensionsstaten för civila ämbets- och tjänstemäns änkor och omyndiga barn anvisade anslag å 45,000 kronor må tillfalla den nya änke- och pupillkassan för civilstaten med skyldighet för denna kassa att svara för utbetalning i behörig ordning af de till utgående från nämnda anslag redan anvisade pensioner; samt

C. att Riksdagen, under förutsättning af bifall till de under A. och B. framställda förslag, måtte från riksstaten för 1908 utsluta de å tionde hufvudtiteln nu uppförda ordinarie anslagen till civilstatens pensionskassa af tillhopa 112,286 kronor.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade Första Kammaren visat ofvanintagna punkter åter till utskottet, hvaremot Andra Kammaren bifallit hvad utskottet i ifrågakommande afseenden hemställt.

Vid sådant förhållande hade utskottet i nu föredragna memorial förklarar sig finna återremissen från Första Kammaren icke kunna för-änleda annan utskottets åtgärd, än att utskottet till Första Kammaren hemställde, att kammaren behagade i förevarande frågor fatta beslut.

På framställning af herr talmannen beslöts, att vid behandlingen af de återförvisade delarne i statsutskottets utlåtande n:o 51 dessa skulle företagas punktvis till afgörande.

7 §.

Herr Trygger: Herr greve och talman! Då jag sista gången denna fråga var före här i kammaren hemställde om återremiss af 7 § till statsutskottet och kammaren beslöt en dylik återremiss, skedde det för att paragrafen skulle ändras därhän, att tjänsteman, hvilken på grund af sjukdom måst lämna sin tjänst, likvisst skulle erhålla pension till det i paragrafen bestämda belopp, äfven om han icke varit i statstjänst i 10 år.

Nu har jag försökt formulera en ändring af paragrafen, som skulle tillfredsställa det önskemål, hvilket kammaren genom sitt förra beslut gjorde till sitt. Denna formulering är af följande lydelse. I andra momentet af 7 § heter det: »I annat fall vare han, därest tjänsteårens antal icke understiger 10, berättigad att erhålla pension till afkortadt belopp i förhållande till det mindre antalet tjänsteår.» Detta skulle vara oförändradt. Nu kommer förändringen, så lydande: »dock att vid afgång från tjänst af anledning som i 6 § c. sägs» — d. v. s. af sjukdom — »tjänstinnehafvare alltid är berättigad till erhållande af pension, hvilken icke må understiga 75 procent af hel pension».

Och hemställer jag om bifall till paragrafen med denna ändrade lydelse.

Grefve Wachtmeister, Hans: Jag skall be att få nämna några ord om denna 7:de paragrafs förhistoria; det blir kanske litet torrt, men till gengäld skall det icke bli långt.

Om jag går till den senaste pensionskommitténs betänkande, som afgafs 1902, så innehåller där 6 § bestämmelser om tvångsavgång — om de särskilda fall, i hvilka tjänsteman måste afgå från tjänsten. I mom. a. och b. talas om avgång på grund af nådd viss lefnadsålder. I mom. c. om avgång på grund af sjukdom under fem på hvarandra följande år och i mom. d. om avgång på grund af olycksfall i tjänsten. I § 7 talas sedan om huru det går med pensionen i dessa tre särskilda fall. Mom. 1 handlar om pension vid avgång på grund af nådd hög ålder, och jag behöfver här icke gå in i vidare mån på dessa bestämmelser, än att jag nämner, att för erhållande äfven af afkortad pension fordras minst 10 tjänstår. I mom. 2, hvarom här nu närmast är fråga, talas om pension vid avgång på grund af sjukdom under fem på hvarandra följande år, och i mom. 3 om pension åt den, som afgår på grund af olycksfall i tjänsten. Kommitténs förslag i mom. 2 gick därpå ut, att den, som var tvungen afgå på grund af sjukdom under fem på hvarandra följande år, skulle ha rätt till hel eller afkortad pension i förhållande till den tid, han tjänstgjort, men där talades icke om något minimum af 10 tjänstår. Då statskontoret yttrade sig öfver kommitténs förslag, ansåg statskontoret, att pensionen till den, som afgick på grund af sjukdom under fem år, kunde i vissa fall blifva allt för låg, och hemställde därför, att denna afkortade pension skulle utgöra minst 75 procent af pensionsunderlaget. I öfrigt lämnades kommitténs förslag i ofvannämnda hänseenden oförändradt. Kungl. Maj:t biträdde sedan statskontorets förslag om 75 procent som minimum i nyssnämnda fall; men på grund af särskilda omständigheter, som jag ej behöfver relatera, fann sig Kungl. Maj:t föranlåten att omredigera såväl 6:te som 7:de paragrafen. Då 7:de § omredigerades, sammanfördes dess mom. 1 och 2 till ett moment, och detta föranleder, att bestämmelsen om 10 tjänstår som minimum blifvit, såvidt jag kan läsa Kungl. Maj:ts förslag, tillämplig äfven på tjänsteman, som afgår på grund af sjukdom under fem på hvarandra följande år.

Nu är det visserligen sant, att en dylik bestämmelse icke torde ha så synnerligt stor praktisk betydelse. Om en tjänsteman är så olycklig, att han måste afgå efter fem års fortvarande sjukdom, behöfver han ju därförut blott fem tjänstår, och dessa behöfva icke afse ordinarie tjänst, utan äfven tjänstetiden som extra ordinarie skall tillgodoräknas honom. Och den tjänsteman, som befordras till ordinarie tjänst, när väl sällan denna tidigare än efter fem extra ordinarie år. Men det kan dock tänkas fall, då så är förhållandet — särskildt vid universiteten. Till professor kan man ju söka upp en person, som aldrig förut varit i statens tjänst; just i dessa dagar se vi ju, huru en utländing föreslagits till professor vid ett af våra statsuniversitet.

Bestämmelsen om ett minimum af 10 tjänstår synes mig därför böra inskränkas att gälla dem, som afgå på grund af uppnådd hög

ålder. Jag ber således att få yrka bifall till herr Tryggers förslag, som i sak öfverensstämmer med hvad af statskontoret åsyftades.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder endast yrkats, att paragrafen skulle godkännas med den ändring, att andra stycket senare delen näst efter orden »i förhållande till det mindre antalet tjänstär» affattades sålunda: »dock att vid afgång från tjänst af anledning, som i 6 § c sägs, tjänstnehafvare alltid är berättigad till erhållande af pension, hvilken icke må understiga sjuttiofem procent af hel pension».

Sedermera gjordes propositioner, först på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag samt vidare på bifall till nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkten B.

Herr Trygger: I sammanhang med 7 § återremitterades punkten B. Med anledning af det beslut, kammaren nyss fattat i fråga om § 7, hemställer jag, att, hvad punkten B angår, utskottets hemställan måtte bifallas med den ändring, att orden »ofvanintagna lag» utbytas mot orden »den af Första Kammaren antagna lag angående civila tjänstnehafvares rätt till pension».

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren på gjord proposition biföll utskottets i föreliggande punkt gjorda hemställan med den ändring, att orden »ofvan intagna lag» utbyttes mot orden »den af Första Kammaren antagna lag angående civila tjänstnehafvares rätt till pension».

Punkten C.

Herr Trygger: De af kammaren nyss fattade båda besluten föranleda ock en ändring af denna punkt. Jag tillåter mig föreslå, att utskottets hemställan rörande punkten C måtte bifallas med den ändring, att orden »under förutsättning af bifall till de under A. och B. framställda förslag» utbytas mot orden »under förutsättning att Riksdagens beslut beträffande de af utskottet under A. och B. framställda förslag affattas i enlighet med hvad Första Kammaren i denna del beslutit».

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kammaren på gjord proposition hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt med den ändring, att orden »under förutsättning af bifall till de under A och B framställda förslag» utbyttes mot orden »under förutsättning att Riksdagens beslut beträffande de af utskottet under A och B framställda förslag affattas i enlighet med hvad Första Kammaren i denna del beslutit».

Vid ånyo skedd föredragning af sammansatta stats- och lagutskottets den 10 och 12 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 3, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 10 och 12 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 35, i anledning af väckta motioner om lagstiftningsåtgärder för befrämjande af en bättre vård af enskildes skogar.

I särskilda inom Andra Kammaren väckta, till lagutskottet hänvisade motioner, n:is 164—168 och 170, hade herr *Lindhagen* framställt förslag angående vissa lagstiftningsåtgärder till ästadkommande af en förbättrad skogsvård å enskildes skogar.

Motiveringen till dessa motioner återfanns i en annan af herr Lindhagen väckt motion, n:o 163, i hvilken han framlagt förslag angående statsåtgärder i allmänhet i nyss berörda syfte och i sådant afseende yrkat, att Riksdagen måtte,

beträffande enskilda skogsmarkens förvandling till allmänna skogsmarker, besluta, bland annat, att skogsvårdsafgifter och det extra anslaget för skogsvårdens befrämjande måtte kunna i lämpliga fall disponeras äfven till förvärf af den mark, hvarå det allmänna ämnade nedlägga kostnader för skogskultur.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt, att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, n:o 163, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och om möjligt redan till nästkommande års Riksdag framlägga förslag till lagbestämmelser, hvarigenom skogsvårdsstyrelserna tilläggas rättighet att i fall då sådant finnes lämpligt förvärfa skogsmark till bildande af allmänningar för vederbörande landstingsområde samt för sådant ändamål använda inlutna skogsvårdsafgifter.

Om rätt för skogsvårdsstyrelserna att förvärfa skogsmark till bildande af allmänningar m. m.

Punkten 1.

Herr Ericsson: Oaktadt den långt framskridna tiden ber jag herrarna tillåta mig att yttra några ord i denna fråga. Jag anser den nämligen vara af större betydelse, än man vid första påseendet skulle antaga.

Såsom herrarna torde finna, har vår modernäring i motionären en ifrig vän med brinnande håg och en orimlig produktionsförmåga. Detta borde alla vänner af vår modernäring med glädje se; och jag tror äfven, att de det göra och gifva allt erkännande åt hans goda afsikter. Men då vi läsa hans motiver och kanske ändå mera då vi se de medel, genom hvilka han vill lyckliggöra oss, draga vi oss litet betänksamma tillbaka. Jag ber att få anföra blott några ord om denna motivering. Han talar om omflyttningar af värden och nya värden, och säger så: »Ett svenskt framtidsvärde, som visserligen är anadt, men icke stort

mera heller, ligger i skogsmarken och skogarna, men vi kunna aldrig nå det utan genom rubbningar i ett stort och mäktigt gammalt värde, nämligen det äganderättsbegrepp, som kraft och fortfarande kräfver för sig oantastlighet.» Ja, mine herrar, så låter det, och hvart det pekar, behöfver jag icke alls för herrarna förklara. Det kan synas, som om dessa motioner vore allt för oskyldiga, för att man skulle behöfva måla en ful bild på väggen. Jag tror dock, att det här ligger en fara under. Både från utlandet och här hemma veta vi ju, huru den socialistiska propogandan först skickar fram i främsta ledet små patruller af ideelt och välmenande, ofta mycket behjärtadt folk, som skall göra första bräcken i den mur af rättsbegrepp, som samhället rest omkring sig. Då kan det hända, att lika ideella och välmenande människor innanför muren, om jag får fortsätta med denna bild, räcka de förra handen i deras värf; och en sådan handräckning synes mig här hafva lämnats motionären af lagutskottet. Men sedan, då man väl fått en eller annan spricka i muren, då kommer den stora och kraftiga handlingens propoganda och bryter ned muren. Jag tror därför, att det är skäl att se upp med motionären redan då han vill göra de första små sprickorna i muren. Detta rörande den för motionerna gemensamma motiveringen.

Komma vi sedan till själfva den nu föreliggande frågan, så får jag säga, att allt låter vackert och bra här — till en början, men vid en närmare granskning finner man, att den lider af samma fel som all massproduktion, produkten blir mindre tillfredsställande. Motionären har tagit reda på en hel del förhållanden, men en hel del andra har han gått förbi. Och bland dem, han icke ansett det lönt att ta reda på, är just hvad erfarenheten i vårt land lärt oss i dessa frågor. Jag tänker nu särskildt på förslaget om inköp af mark för bildande af gemensamhetsskogar. Hur det kan gå, då offentliga institutioner köpa mark för sådant ändamål, därpå ha vi ett eklatant bevis från Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap, som — jag vidhåller det ännu — i den bästa och berömvärdaste afsikt inköpte stora arealer mark för skogsodling. Kostnaderna för dessa odlingsarbeten stego, om jag icke misstager mig, till mer än en half million — jag har hört sägas 700,000 kronor; men efter några år resulterade det hela i att hushållningssällskapet måste erbjuda staten att öfvertaga hela arealen för 90,000 kronor, och jag har till och med från fullt säkert hall hört, att staten var ganska tveksam, om den icke ändock fick betala det hela väl högt. Och de många bland er, mina herrar, som haft att göra med så många likartade fall inom skilda län vid olika tider, ni veta lika väl som jag och bättre, att, då landsting, hushållningssällskap eller andra korporationer kastat sig in i egendomsaffärer, har det i allmänhet haft ganska sorgliga följder och vållat vederbörande mycket bekymmer.

Nu säger man, att det är ju meningen att bilda allmänningar, och hur förmånligt är det icke för de orter, som ännu ha sina allmänningar kvar! Ja, det är sant, men dessa allmänningar kommo till på ett annat sätt; det var utjordar, som sloges tillsammans med redan befintlig skog, och det ordnades på ett omtänksamt och försiktigt sätt. Om man nu skall köpa jord, bjudes icke sådant, utan man måste köpa hela egendomar med torp och jordbruk och allt. Och hvad blir

Om rätt för skogsvärdestyrelserna att förvärfa skogsmark till bildande af allmänningar m. m.
(Forts.)

Om rätt för skogsvårdsstyrelserna att förvärfa skogsmark till bildande af allmänningar m. m.

(Forts.)

följden? Jo, när det allmänna skall drifva jordbruk — ja, jag behöfver icke säga mer.

Nu är förhållandet, att skogsvårdslagarne äro så nya som från år 1903 och började tillämpas först år 1905. Och denna lagstiftning har ju så stora uppgifter i att uppmuntra skogsodlingen på olika områden och att använda de inflytande skogsvårdsafgifterna till att genom understöd och på upplysningens väg verka för sakens framgång, att det helt säkert tager fullt upp i anspråk både deras tid och medel åtminstone tills vidare. Skola vi nu, som motionären vill, börja använda dessa medel äfven till inköp af jord, så blir troligen följden, att detta tar hufvudparten af pengarna, medan understöds- och upplysningsverksamheten får sitta emellan.

Jag är viss, att motionären och jag egentligen ha samma mål, d. v. s. att söka hjälpa jordbruket och skogshandteringen. Jag har icke ett ögonblick betviflat hans goda afsikter i det fallet. Men han och jag vilja nå målet på två olika vägar. Och då den väg, som jag för min del valt — den, som vara gällande lagar utstaka — går i ljuset af urgamla rättsbegrepp i vårt svenska land och är byggd på erfarenheten och de medel, denna anvisat såsom lämpliga, med undvikande af medel, som erfarenheten visat vara dåliga, så tror jag, att jag har rätten på min sida, då jag nu ber att få yrka afslag å såväl lagutskottets som motionärens hemställan.

Herr Carlberg: Då jag ber att få yttra mig i denna fråga, vill jag förutskicka den anmärkningen, att det uteslutande är ur synpunkten af en förbättrad skogsvård, som jag sett den.

Såsom herrarna vid genomläsning af motiveringen till motionen torde hafva iakttagit, återgifvas där utdrag af skogsvårdsstyrelsernas berättelser från olika delar af landet rörande deras första verksamhetsår. Dessa utdrag ge en bild af det nuvarande tillståndet hos skogarne i mellersta och södra delarne af landet, som sannerligen icke är glädjande. Någon afsevärd skillnad mellan olika orter tyckes icke finnas; det klagas öfverallt öfver kalmarker, fortsatt öfverafverkning, rofhygge af ungskog till pitprops eller trämasseved, afverkningsrättsköp samt kreatursbetningar. Att märka är dock, att alla dessa klagomål mera gälla hemmansskogarna än de skogar, som äro sammanförda i större komplexer. De flesta berättelserna säga uttryckligen, att mot skötseln af brukens och de större egendomarnes skogar ej är så mycket att anmärka, men detta gäller utan tvifvel endast så länge de gamla ägarne behålla sina skogar. Säljas dessa, så är det att befara, att sköfvingen kommer, antingen totalt eller delvis. Det förra inträffar då egendomarne komma i händerna på personer, som genast afverka den växande skogen samt stycka och sälja egendomen. Senare fallet förorsakas af de så oerhördt uppdrifna skogsprisen, som förmå en köpare att öka afverkningarna för att till en början åtminstone skaffa sig en ullfredsställande afkomst på den höga köpeskillingen. Båda fallen hafva förekommit inom Örebro län, i hvars skogsvårdsstyrelse jag har äran vara ordförande. Det är upprörande att se skogsmarkerna till en egendom, hvars skog sålunda totalt spolierats på en kort tid. Många hundra hektar i ett fält ligga kala med undantag af marbuskar och

en och annan smärt björk här och där, som melankoliskt vajar för vinden.

Uppenbart är, att dessa förhållanden ej kunna få fortfara, utan att något *snart* måste ätgöras för att råda bot därpå. Faran är så mycket större, ju högre virkesprisen äro, och nu äro de som bekant mycket höga.

I det utlåtande, lagutskottet afgifvit öfver motionärens förslag, tillstyrkas i 1:a punkten lagbestämmelser, hvarigenom skogsvårdsstyrelserna skulle berättigas använda skogsvårdsafgifter till inköp af allmänningsskogar.

Motionären säger i sin motivering för detta förslag, bland annat, att skogsvårdsafgifter och anslaget för skogsodlingens befrämjande användas till understödjande af enskildas skogshushållning med *fria* planteringar, *fritt* tillhandahållande af skogsfrö och plantor m. m. äfvensom att dessa medel användas mindre ofta, där de bäst behövas, ity att de lära anlitas företrädesvis af de stora godsens. Häri tror jag att motionären misstager sig, och jag vill däremot inlägga en bestämd gensaga. Åtminstone är förhållandet ett annat inom Örebro läns skogsvårdsstyrelse, och jag antager, att så är händelsen på de flesta håll. Skogsägarna erhålla hjälp vid skogsodlingen, men ej fri skogsodling; och ingen större skogsägare inom Örebro län har begärt eller erhållit sådan hjälp. Jag fruktar, att motionären låtit sin kända ovilja mot de större skogsägarna diktera detta uttalande. Däremot har han rätt i att det är klenst med kontrollen öfver huru de verkställda skogsodlingarne underhållas.

Hvad själfva det af utskottet tillstyrkta förslaget angår, så tror jag det visst vara förmånligt, om allmänningsskogar kunna bildas; men jag tror näppeligen, att det är lämpligt ordna saken så, som motionären föreslagit. Skogsvårdsstyrelserna hafva ju en helt annan uppgift än att inköpa skogsmark; de skola hjälpa de enskilda att få sina skogsmarker skogsbeklädda och särskildt se till, att de inom hela landet så talrika och vidsträckta kalmarkerna blifva beväxta med skog. Det enda markförvärf, som jag anser lämpligen böra ifrågakomma för skogsvårdsstyrelser, är till plantskolor och dylikt, men det är ju en helt annan sak.

Jag torde äfven få litet grand beröra de öfriga punkterna i utlåtandet. Jag vill då säga, att äfven förslaget i andra punkten synes mig kunna verka fördelaktigt i vissa fall, enär en rättighet att expropriera kalmarker utan tviivel skulle verka som ett hot på mången liknöjd skogsägare och förmå honom att med skogsvårdsstyrelsens tillhjälp kultivera gamla kalmarker.

Men alldeles nödigt synes mig vara, att sådan expropriationsrätt icke inträder förr än vissa år efter skedd afverkning eller genom skogsvårdsstyrelsen lämnad anmaning att skogsodla. Skogsägaren måste nämligen erhålla tillräcklig tid att själf utföra kulturen. Detta har också utskottet i sin motivering påpekat.

I 3:e punkten har motionären begärt en lagstiftning, hvarigenom större skogsägare kunde åläggas införa uthålligt skogsbruk. Utskottet har äfven här följt motionären, dock med reservation af fem ledamöter från Första Kammaren. Motionären har i sin motivering äfven

Om rätt för skogsvårdsstyrelserna att förvärfa skogsmark till bildande af allmännings m. m.
(Forts.)

Om rätt för skogsvårdsstyrelserna att förvärfa skogsmark till bildande af allmänningar m. m.
(Forts.)

här, synes det mig, låtit inverka på sig af sin motvilja mot de större skogsägarna. Han säger, att det enda riktiga vore att i ett slag göra en sådan lagstiftning för all enskild skogsmark, men framhåller, att den skulle bli alltför tung för en massa småbönder, hvarför den därvidlag ej bör komma i fråga. På de större skogsägarna däremot, som besitta skogen för industriellt ändamål, hvilat skyldigheten att värda skogskapitalet, och en sådan lagstiftning skall tvinga dem att fullgöra denna skyldighet. Jag är den förste att erkänna tillvaron af denna skyldighet och skall gärna vara med om sådana åtgärder, som föra till det önskade målet i sådana fall, där detta behöfs och är möjligt. Att ålägga alla skogsägare, som innehafva en större areal skogsmark, att sköta sin skog efter fastställd hushållningsplan skulle emellertid verka skadligt för många industrier, som kräfva en viss frihet i fråga om tid, plats och sätt för afverkning. Jag tror ej heller, att ett sådant alläggande är möjligt, emedan det för närvarande ej finnes och ej heller kan i våra nuvarande läroverk utbildas tillräckligt antal forstligt bildade män för uppgörande af dessa hushållningsplaner och deras öfvervakande. Jag tror ej heller, att en sådan lagstiftning är nödvändig. Uttalandena från skogsvårdsstyrelserna gifva ju vid handen, att det är de mindre skogarne, hemmanens skogar, som behöfva räddas, och att de större skogskomplexen i allmänhet skötas tillfredsställande. Att under sådant förhållande föreslå särskilda åtgärder för de skogar, som hafva ordentlig forstlig tillsyn, och lämna dem, som sakna sådan tillsyn och uppenbarligen äro i behof däraf, fria, synes mig vara mindre konsekvent; och jag finner därför en skrifvelse om sådan lagstiftning olämplig.

Nej, hvad som framför allt behöfver vidtagas, det är någon åtgärd, som kunde hindra köparna af såväl större som mindre skogar eller af afverkningsrätter att under de första åren afverka mer än skogen tal. Därigenom skulle riktas ett dräpslag mot skogsspekulanterna, som för närvarande äro skogens värsta fiender.

Jag vill i detta sammanhang nämna, att i Danmark finnes en lag, ända från början af förra århundradet, som säger, att om en skog byter ägare, får nye ägaren under de första tio åren icke afverka mera skog än för gårdens behof, såvida ej särskildt tillstånd erhålles af vederbörande myndighet. Sker det ändå, är den afverkade skogen eller, om den är använd, motsvarande penningvärde förbrutet och tillfaller länets fattigkassa. Jag vill icke säga, att den lagen är lämplig för våra förhållanden, men jag har dock velat nämna detta, ty det vore utan tvifvel skäl att äfven här tänka på någon bestämmelse i likartadt syfte.

Äfven genomförandet af en del förändringar i den nuvarande lagen om vård af enskildes skogar, hvarigenom skogsvårdsstyrelserna få utsträckt rätt att ingripa, äro synnerligen behöfliga. Dit hör dock knappast den i 4:e punkten behandlade frågan, som i praktiken torde vara af ringa betydelse. Atminstone är detta vår erfarenhet. Utskottet redogör i sin motivering för huru ett brott mot lagen om vård af enskilda skogar bör enligt lagen behandlas. Nu tillgår det väl i praktiken något annorlunda, ty af de 189 skogsfverkningsmål, som Örebro läns skogsvårdsstyrelse behandlat under åren 1905 och 1906, hafva vi

endast i 3 eller 4 fall behöft hos Konungens befallningshafvande begära undersökning. De öfriga hafva ordnats genom godvillig öfverenskommelse mellan skogsvårdsstyrelsen och afverkaren; och därvid ha vi aldrig mött något motstånd, stödt på detta lagens ord »uppenbarligen».

Den i 5:e punkten behandlade frågan om åtgärder mot rofhygge af växtlig ungskog anser jag däremot vara af stor vikt. Utskottet säger i sin motivering till denna punkt, att en rationell skogsvård icke utesluter ett anlåtande af de smärre dimensionerna och att det ofta för skogsförnyringen kan vara nödvändigt, att undertryckta småbestånd helt aflägsnas, samt att vid särskilda konjunkturer på trävarumarknaden ett skogsbruk ingalunda behöfver betecknas som rofhygge, därför att däri ingår tillgodogörande af de smärre dimensionerna. Allt detta har väl ingen bestridt, men det är ej därom som frågan rör sig, såsom äfven motionären i sin reservation anmärker. Det är rofhygget af den i sin bästa växt varande ungskogen man vill komma åt, och särskildt anser jag det vara af vikt, att nedhuggningen af den allra yngsta skogen kan helt och hållet förbjudas. Detta kan dock vinnas genom en utsträckning af skogsvårdsstyrelsernas befogenhet i antydda hänseende. Utskottet har äfven anvisat den utvägen, hvarför jag anser någon särskild skrifvelse i ämnet ej vara behöflig.

Hvad sedan beträffar utskottets hemställan i 6:e punkten, torde den vara fullt motiverad, äfven om de fall, då skogssköfving på grund af skiftesstadgarnas föreskrifter om skogslikvider förekommer, ej äro synnerligen talrika.

På grund af hvad jag haft äran yttra, ber jag att här i första punkten få yrka afslag å utskottets hemställan.

Grefve Hamilton, Alexander: Jag hyser mina betänkligheter mot utskottets förslag till länsallmänningar. För min del anser jag att utskottet borde hellre hafva förordat ett bildande af häradsallmänningar; men jag anser dock fördelarna för skogsvårdsstyrelserna af den föreslagna rätten att inköpa mark vara så stora, att jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sjöcrona: Om jag icke i går hade bevistat ett enskildt sammanträde och där hört anmärkningar framställas mot det nu föreliggande förslaget, skulle jag sannerligen ha känt mig mycket öfverraskad att här i dag mötas af motstånd mot den nu föredragna punkten. Det förslag, som där framställes, åsyftar ju icke i allra ringaste mån något som helst ingrepp i den enskilda äganderätten eller någon inskränkning i jordägares rätt att fritt förfoga öfver sin skog. Det är icke fråga om annat än ett slags tillägg till eller, man kunde nästan säga, en förklaring af bestämmelserna om skogsvårdsstyrelses befogenhet vid användning af skogsvårdsafgiften och att bestämma ett rättssubjekt, som kan förvärfva sådan mark, hvarom här är fråga. Och härtill kommer, att Riksdagen själf omedelbart och medelbart gifvit uppslag och uppmuntran till just det förslag, som här blifvit framställt. Riksdagen aflät år 1904 två särskilda skrifvelser med begäran om en lagstiftning, som kunde bereda dels delägare i häradsallmän-

*Om rätt för
skogsvårds-
styrelserna
att förvärva
skogsmark
till bildande
af allmän-
ningar m. m.*
(Forts.)

*Om rätt för
skogsvårds-
styrelserna
att förvärfa
skogsmark
till bildande
af allmän-
ningar m. m.*
(Forts.)

ning möjlighet att få med allmanningen för framtiden införlifva mark, som blifvit för sådant ändamål inköpt, dels ock kommuner, korporationer, byalag samt stiftelser och fonder, som afse allmänt ändamål, möjlighet att genom inköp af skogsmark eller annorledes bilda, bibehålla och utvidga gemensamhetsskogar. Där har Riksdagen ju på ett oförtydligt sätt uttalat sig för nyttan och nödvändigheten af att bilda så mycket gemensamhetsskogar och allmänningsskogar som möjligt; och den omständigheten, att de skogar, som enligt dessa skrivelser skulle bildas, skulle inköpas för enskildas medel, under det att här är fråga om att för dylikt köp anlita medel, som möjligen kunna kallas statsmedel, den kan väl i all rimlighets namn icke förändra förhållandet. Är det önskligt att få gemensamhetsskogar, så gäller väl detta, hvilka medel än för ändamålet användas.

Därmed är sålunda visadt, att Riksdagen alldeles omedelbart begärt hvad här föreslås. Men vidare ber jag att få erinra därom, att sistlidet år väckte herr Olof Jonsson i denna kammare motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åstadkommande af något slags inskrifningsförfarande, hvarigenom det kunde beredas säkerhet för att ägare af mark, på hvilken skogsvårdsstyrelse bekostade kultur, komme att ställa sig till efterrättelse för framtiden de föreskrifter i afseende å skogsbruket, som skogsvårdsstyrelsen i samband därmed kunde meddela honom. Lagutskottet yttrade sig öfver denna framställning och betonade önskvärdheten af att så mycket som möjligt främja skogskulturen i vårt land samt framhöll, att man därvid egentligen hade två vägar att välja på: å ena sidan skapande i största möjliga utsträckning af s. k. gemensamhetsskogar med skogshushållning för uthållig afkastning, å andra sidan införande af bestämmelser, afseende skärpt kontroll å hushållningen med enskildes skogar. Efter att i det sammanhanget ha erinrat om de två riksdagsskrivelser från år 1904, som jag nyss omnämnde, säger utskottet: »Det synes utskottet önskvärdt, att arbetet för vinnande af ifrågasatt viktiga syftsmål fortsättes på den sålunda anvisade vägen. Med skapandet af dylika för lämplig skogshushållning afsedda gemensamhetsskogar i allt vidare omfattning skulle säkerligen mycket vinnas för skogsvården i vårt land, ej blott genom tillvaron öfver hufvud af sådana skogskomplexer, utan äfven genom det goda exempel på rationell skogsskötsel, befintligheten af sådana skogar öfverallt i landet skulle erbjuda de kringboende enskilda skogsägarna.» Men utskottet uttalade tvifvelsmål, huruvida den nu gällande 4 § i lagen om skogsvårdsstyrelse kunde lämna dylik styrelse befogenhet att förvärfa jord. Efter att därpå hafva erinrat om det andra medlet och i sammanhang därmed om 1903 års lag om vård af enskildes skogar och andra bestämmelser i syfte af en uthållig skogshushållning, säger utskottet, att herr Olof Jonssons motion utgjorde på sätt och vis en medelväg, men uttalar tvifvel, huruvida enskilda skogsägare skola finnas villiga ingå på de aftal, motionären ifrågasatt, och låta dem intecknas. Möjligen skulle ock uppstå andra svårigheter. Och därpå fortsätter utskottet: »Med afseende härå och då beträddet af den väg, motionären anvisat, synes utskottet vara ägnad att leda skogsvårdsstyrelserna bort från de verksammare och säkrare åtgärder för en förbättrad

skogsvård, som, enligt hvad ofvan anförts, borde bestå i skapandet för vederbörande distrikt af gemensamhetsskogar med skogshushållning för uthållig afkastning, hemställer utskottet» etc. Detta utskottsbe-
tänkande godkändes i båda kamrarna utan någon den ringaste invändning mot de åsikter, som af utskottet uttalats.

I förbigående erinrar jag, att vid sådant förhållande utskottet ju handlat i full konsekvens med hvad utskottet i sitt nämnda, af kamrarna godkända utlåtande anført, då utskottet nu framlagt detta förslag. Huruvida åter Första Kammaren skulle handla konsekvent, om den nu, i enlighet med här framställda yrkanden, afslår utskottets hemställan, det lämnar jag därhän.

Vidare och för det tredje ber jag att få erinra om att Kungl. Maj:ts till sistlidet års Riksdag gjorde framställning om medgifvande, att en fastighet i Hallands län måtte få försäljas till skogsvårdsstyrelsen därstädes för att denna där måtte kunna ordna en ändamålsenlig skogskultur. Denna Kungl. Maj:ts proposition remitterades till statsutskottet, som i sitt utlåtande icke uttalade någon betänklighet mot att mark förvärfvades för sådant ändamål, men afstyrkte förslaget på den grund, att skogsvårdsstyrelse icke var ett rättssubjekt, som kunde förvärfva fastighet. Äfven detta utlåtande godkändes af båda kamrarna.

Jag ber således att få ännu en gång framhålla, att Riksdagen ovilkorligen uttalat sig för bildande af gemensamhetsskogar, och att Riksdagen genom sitt godkännande af de två nämnda utskottsutlåtandena medelbart uttalat sig för det förfarandet att genom skogsvårdsstyrelserna åstadkomma gemensamhetsskogar. Och Riksdagen har tillika påpekat den luckan i gällande bestämmelser, att enligt dem skogsvårdsstyrelse icke kan få använda medel för sådant ändamål.

Ur alla dessa synpunkter innefattar lagutskottets nu gjorda hemställan blott en tillämpning af Riksdagens sålunda uttalade åsikter. Fattas nu beslut i enlighet därmed, och framställningen vinner Kungl. Maj:ts bifall, så har Riksdagen dock, då det begärda förslaget kommer, sin fulla frihet att pröfva, om förslaget går för långt eller om dess bestämmelser äro lämpliga.

Jag vill emellertid i afseende härå hafva anmärkt, att lagutskottet naturligtvis icke åsyftat, att, om ett landsting skulle blifva ägare till sådant inköpt, skogsodlad mark, afkomsten däraf skulle få användas för landstingets utgifter, utan i främsta rummet skall den naturligen användas till vidare utgifter för skogsvårdens befrämjande, åtminstone så länge sådana någonstädes erfordras. Och lagutskottet har icke och, jag förmodar, ingen annan heller kunnat tänka sig, att det kunde blifva meningen, att skogsvårdsstyrelse skulle inköpa hela jordegdomar och på dem drifva jordbruk. Det har visst icke varit meningen och lär väl ej heller bli Kungl. Maj:ts mening, om frågan kommer dit. Utan meningen är naturligtvis, att det skulle inköpas utmarker, lämpliga för skogskultur, och af dem bildas gemensamhetsskogar. Dessa kunna ju möjligen få sin plats på en slätt, såsom fallet är i Skaraborgs län, där jag så många år varit styresman; och då tillgodos lätt äfven det behof, som säkerligen gjort sig gällande för befolkningen äfven på andra skoglösa orter, nämligen att få köpa sitt behof af ved och husbehofs- eller gagnvirke från en skog i närheten.

Om rätt för skogsvårdsstyrelserna att förvärva skogsmark till bildande af allmänningar m. m.
(Forts.)

Om rätt för
skogsvårds-
styrelserna
att öreärfa
skogsmark
till bildande
af allmän-
ningar m. m.
(Forts.)

Hvad skulle då vara anledningen till att man icke ville bifalla detta? Det kan väl icke vara annat än att man anser allt vara så förträffligt ställdt, som det nu är, och att medlens användning enligt 4 § i lagen om skogsvårdsstyrelse är det enda riktiga — något annat behöfver icke och bör icke komma i fråga. Enligt detta lagrum skola, som vi veta, medlen användas för att uppmuntra skogshushållningen och uppmuntra skogskultur genom utlämnande af frö och dylikt. Nu vill jag visst icke bestrida, utan är öfvertygad, att våra skogsvårdsstyrelser skött sig mycket bra, och att i allmänhet de åtgärder, som af dem vidtagits, varit lämpliga, men det har dock uttalats tvekan om detta. 1903 års skogskommitté säger att »de åtgärder, som från statens, landstingens och hushållningssällskapens sida vidtagits för den enskilda skogsvårdens främjande, hade hittills visat sig i det stora hela föga verksamma annat än i några få län»; och lagutskottet yttrade i sitt förut citerade utlåtande öfver herr Olof Jonssons motion, att, »enligt hvad utskottet inhämtat, hafva inom flera län hushållningssällskapen under lång tid utgifvit stora summor för att uppmuntra den enskildes skogsskötsel genom kostnadsfri hjälp vid skogens vård samt tillhandahållande kostnadsfritt af skogsfrö till plantskolor och skogsplantor, utan att dessa sällskapens bemödanden lämnat mera afsevärda spår efter sig».

Och hvad är det, som är svagheten i detta? Jo, att huru lyckade och ändamålsenliga än de af skogsvårdsstyrelserna vidtagna åtgärderna må vara, finns det icke något som hindrar att efter en följd af år, då den genom dem odlade skogen vuxit upp, hugger ägaren ned hela skogen utan annan påföljd, än att han enligt 1 § i nu gällande lag om vården af enskildes skogar kan åläggas att sörja för återplantering. Men det är väl dock icke meningen, att de kostnader, man bestrider med dessa skogsvårdsafgifter, skola resultera endast i en vinst för den enskilda skogsägaren genom skogens afverkning.

Under öfverläggningen har här fällts yttranden, som jag måste säga några ord om. Herr Ericsson började med att tala om motionärens motivering, som han antydde gå i en viss statsocialistisk riktning. Jag vill säga, att jag ingalunda är den, som godkänner de statsocialistiska tendenser, som göra sig gällande hos denne motionär, och kammarens ledamöter skola nog få erfara vid behandling af andra frågor, att jag motsatt mig dem inom utskottet och äfven kommer att göra det inom denna kammare. Men jag kan icke finna lämpligt och riktigt, att Första Kammaren skulle låta inverka på sig af hvad som är sagdt i annat sammanhang i en fråga, som alls icke har den minsta anstrykning af statsocialistiska tendenser. Och det lär väl ingen kunna påstå om den föreliggande.

Vidare talade samma ledamot af kammaren om de inköp af mark, som skett inom Göteborgs och Bohus län och som kostat oerhörda summor och till slut måste säljas till staten för ett ofantligt mycket mindre pris. Jag känner icke till detta. Det kan hända, att det är så, men hvad bevisar det, att i ett enskildt fall en spekulatiön varit misslyckad? Hvad har det att göra med den frågan, som här föreligger? Icke är det därför sagdt, att om skogsvårdsstyrelserna få använda skogsvårdsafgifterna till inköp af mindre bestämda områden

för att bilda gemensamhetsskogar, de därför skulle göra så misslyckade affärer. Samme talare sade, att det är fara, att de icke inköpa bara den för skogsodling tjänliga marken, utan att de jämväl måste inköpa hela jordegendomen. Jag vill fråga, hur vet den talaren det? Det är en känd sak, att i södra och mellersta delarna af riket det finnes öfver $\frac{1}{2}$ miljon hektar af ålder kal mark, som kan inköpas, och i andra delar af landet vida mer. Kan det icke vara skäl att för det ändamålet inköpa så mycket som möjligt för de medel, som finnas, för att få en vacker skog i stället för dessa kala marker?

På grund af hvad sålunda anförts, tillåter jag mig, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Grefve Hamilton, Raoul: Jag ser icke denna fråga såsom den förste talaren ur statspolitisk synpunkt, utan jag skall hålla mig till saken och innehållet i första punkten. Den erfarenhet, jag vunnit såsom ordförande i en skogsvårdsstyrelse, ger vid handen, att det icke är lämpligt, att skogsvårdsstyrelserna hållas alltför hårdt bundna i form. Man bör på allt sätt främja deras verksamhet. Det händer, att man genom undervisningsarbete kan nå det stora mål, som man sträfvat efter, nämligen att få kalmarkerna skogbevuxna. Äfven kan man genom utdelning af plantor, kostnadsfritt tillhandahållande af frö göra det, men det är också möjligt, att man måste tillgripa andra utvägar. I det län, jag tillhör, har funnits en skogsodlingsförening, som uteslutande har gått den väg, som den förste ärade talaren nämnde, och vi hafva en sorglig erfarenhet af den föreningens verksamhet, ty skogen, till hvilken föreningen lämnat plantor och frö, har icke blifvit skött som den borde.

Hvad skogsvårdsstyrelserna beträffar, så hafva de många gånger, i stället för att utdela plantor och frö, fått lof att arrendera jorden, då de icke på annat sätt kunnat få besittningsrätten därtill och därigenom trygga skogsodlingen på densamma. Det hade säkerligen mången gång varit lämpligare om skogsvårdsstyrelserna, i stället för att arrendera en egendom, fått laga fång på densamma.

Inom vissa län finnas s. k. egnahemsföreningar, som köpa stora jordkomplexer. De sälja de odlade delarna till egnahem och göra därmed mycken nytta, men skogsmarken återstår. Då vore det synnerligen lämpligt, om skogsvårdsstyrelsen för de afsatta penningarna kunde förskaffa sig denna mark.

Den förste talaren framhöll, huru olämpligt det varit för hushållningssällskapet i Göteborgs och Bohus län att inköpa jord och odla skog därpå. Ja, resultatet som han framhöll, var icke vackert; men månne det icke var beroende på att de medel, som där användes, liksom så ofta i vårt land, voro olämpliga, att man användt olämpligt frö, tyskt frö, och att man icke hade den erfarenhet, som vi nu hafva i afseende å skogsodling? Var detta förhållandet, tror jag icke att man behöfver taga dessa skogsodlingar i Göteborgs och Bohus län såsom exempel. Jag anser, att det icke finnes den ringaste fara i att medgifva åt skogsvårdsstyrelserna att, naturligtvis under vissa villkor, inköpa jord, och ej heller kan jag se någon fara i att landstingen skulle äga allmänningar. Jag förmenar, att skogsodlingen därigenom

Om rätt för skogsvårdsstyrelserna att förvärfa skogsmark till bildande af allmänningar m. m.
(Forts.)

Om rätt för skogsvårdsstyrelserna att förvärja skogsmark till bildande af allmänningar m. m. (Forts.)
komme att upphjälpas, och därför ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Benedicks: När de nu gällande skogslagarne stiftades, motsatte jag mig dem i den del som nu föreligger, och det är med mycken liten tillfredsställelse, — alltid dock någon — jag kan påpeka, att hvad som nu föreslagits, är nästan precis ett framhållande af mina tankar om huru oriktiga lagarne voro och huru de skulle komma att ytterligare förvanskas. Att det är herr Lindhagen, som nu kommer och är samhällsförbättrare, förbättrar just icke saken. Han är jurist, och jag tror icke, att han mycket befattat sig med uppdragande af skogar. Att lägga ned frö till andra sådder, tror jag däremot, att han är mycket skicklig i.

Den första frågan gäller att bilda allmänningar genom de skogsvårdsafgifter, som nu utgå och som utgå just från dem, som hafva skog kvar. Men just dessa skogsägare, som man förra gången, då frågan var före, lofvade att i första rummet få tillbaka sina medel för att på sina egna marker använda dem, skola nu icke få det. Sålunda, den förutsättning, som framhölls vid lagens stiftande, anses icke nu gällande. Jag vill fråga: kan det vara rätt? Lagutskottets ärade ordförande sade, att det var nästan detsamma, hvarifrån penningmedlen togos för ett sådant lofligt ändamål som bildande af allmänningsskogar. Ja, är det rättvist mot de enskilda skogsägarna, att de, som handlat i enlighet med samhällets intresse och sparat på sina skogar, skola bestå åt de andra?

Man talar och tror så mycket på att lagstiftningen skall kunna göra allt här i världen. Det är lagarna, som skola göra människorna goda och förhållandena lämpligare. Gå bara på att lagstifta! Det synes, som om det ej skulle vara någon gräns i detta afseende. Jag vill icke säga annat än att lagstiftarna skola i alla tider hafva varit bra usla, för att icke det tusenåriga riket kommit, om det kunnat komma bara på lagstiftningens väg.

Här talas om kalmarker. Enligt första punkten skall man inköpa dem och förvärfva skogsmarker i allmänhet för bildande af allmänningar. I andra punkten talas det om kalmarker, som skola kunna exproprieras. Och går tredje punkten igenom, så blir det ljust för hvarje enskild skogshushållare. Han skall gå efter principer, men hvilka vet jag ej. Det är emellertid andra än han själf, som skola bestämma däröfver.

Det finnes nu en annan motion, som icke behandlats af lagutskottet, utan kommit till ett tillfälligt utskott. I denna har föreslagits användande af ett sätt, som jag för min del anser vara det enda rätta, nämligen att höja intresset hos de unga. De skola komma underfund med hur man bör värda skogen. Sedan kan man hoppas något, men att nu gå på par force och köra hufvudet i väggen, — det vill jag väl icke säga, men icke långt ifrån —, det duger sannerligen icke. Mina herrar, dessa skogsvårdsafgifter skulle i första rummet användas till *plantering*. Är det då skäl, jag upprepar det, att de användas för att bilda allmänningar, som andra än de, som lämnat penningarna, få till skänks, dessa som, när lagen stiftades, i första rummet åsyfta-

des skulle få tillbaka sina penningar? Det talas om kalmarker, men det står icke något skrivvet om att expropriation af dem icke får äga rum, när skogsägaren vill själf beså dem. Han skall lämna dem till andra.

Jag vill fråga: hvarför är det så präktiga skogar uti Tyskland, särskildt i Preussen? Det skulle väl där vara en utmärkt lagstiftning att taga efter, när man ser sådana väl vårdade och planterade skogar, som där finnas? Vore det icke skäl att antaga dess lagstiftning? I så fall skulle jag vilja rekommendera det, men det finnes *icke* någon skogsvårdslagstiftning i Preussen. Hvarför är det då så vackra skogar där? Helt enkelt därför, att priset på virket stigit, så att man kommit underfund med, att det bör vara i hvarje skogsägares intresse att vårda skogen som sig bör för att få inkomst. Detta är icke fallet hos oss, gud ske lof kan jag säga, ty här finnes så mycken skog. Lär emellertid de unga att begripa detta, så är man på rätt väg att skapa intresse för skogsvård, men att på detta viset, såsom nu är föreslaget, bara köra hufvudet i väggen tror jag är alldeles oriktigt. Vi böra komma ihåg, mina herrar, att det här i landet finnes en sådan massa ungsskogar, som äro bästa beviset på att det kan gå ändå, utan att man skall hafva lagstiftarens piska, så att säga, på ryggen. Tänk på de härliga skogar, som växa utmed Emån. Dessa trakter voro för några tiotal år sedan utskrikna såsom de värst skogssköflade, som funnos. Där fanns bara kalmark vid kalmark. Och när jag senast reste därigenom, så fann jag, att jag aldrig sett så vackra skogar, hvarken i Sverige eller i utlandet.

Skola nu nödvändigtvis dessa skogslagar förryckas från sitt första ändamål, så böra åtminstone dessa afgifter, som där stadgas, icke användas för bildandet af allmänningar, ty det vore att utan någon rättvisa taga af den ene och gifva den andre — fullständig socialism!

Jag vill icke ingå något vidare på motionerna. Det är flera af motionerna, som utskottet lyckligtvis afstyrkt. Jag vill emellertid i första rummet yrka afslag på första, andra och tredje punkten.

Herr Fahlbeck: Jag måste i likhet med lagutskottets ärade ordförande uttala min stora öfverraskning öfver den opposition, som detta utskottsbetänkande väckt. Han har påvisat, att det står i fullkomlig öfverensstämmelse med de uttalanden, Riksdagen förut gjort. Jag kan därför icke förstå, huru här kunnat resas en sådan storm mot detsamma. Möjligen kan det förklaras af de uttryck, som motionären använt i inledningen till sin motion, hvilka äro förhasade och enligt min mening innehålla högst olämpliga vändningar, men icke lär väl Första Kammaren förlora sin kallblodighet för dylikt, utan bedöma saken sådan den är i realiteten utan afseende å motionärens skrifsätt. Och så vill jag blott bedja att få erinra om att 1903 års lag var icke slutpunkten i fråga om vår skogsvårdslagstiftning, — det har ingen människa tänkt sig — utan därmed var endast begynnelsen gjord, hvarefter vi måste gå vidare. Det finnes nu två vägar att gå. Den ena är att bilda allmänningsskogar, och den andra att fortsätta på samma väg, som 1903 års lag angifver, och alltså lagstifta vidare för de enskilda skogsägarna. Den första och andra

Om rätt för skogsvårdsstyrelserna att förvärfva skogsmark till bildande af allmänningar m. m.

(Forts.)

Om rätt för skogsvårdsstyrelserna att förvärfa skogsmark till bildande af allmänningar m. m.
(Forts.)

punkten i det föreliggande förslaget syfta åt det förra hållet. Och det må väl erkännas, att det vore önskligt, om vi kunde få allmänningsskogar. Vi hafva haft sådana skogar, men de hafva utdelats. Nu måste vår sträfvan gå ut på att få nya dylika. Ingen kan förneka vikten däraf. Däremot kan man diskutera, om det för närvarande är lämpligt att gå vidare på den andra vägen. Det medger jag. Men därom är ej fråga nu. Och hvad särskildt den föreliggande punkten beträffar, så har man här resonerat, som om den innebure en förpliktelse i stället för en rättighet för skogsvårdsstyrelserna att inköpa jord. Den rättigheten må man väl kunna tillerkänna dem. Jag tror, att de personer, som sitta i dessa styrelser, hafva omdöme om hvad som är nyttigt och praktiskt klokt för deras områden, så att man kan öfverlämna åt dem att afgöra, hvilket som är bäst, antingen att köpa jord och bilda allmänningsskogar eller att som nu dela ut plantor och hjälpa enskilda med åtgärder, — hvilka dock ofta säkerligen äro som att så på hälleberget.

För min del får jag tillstyrka den fördragna punkten i lagutskottets utlåtande.

Herr Ericsson: Endast några få ord! Hvad jag yttrade om de socialistiska tendenser, som uttalats i motiveringen, ansåg jag mig hafva rätt att göra just med hänsyn till motiveringen, som är gemensam för alla dessa motioner, oberoende om själfva motionen sedan innehåller mer eller mindre af varan. Det väckte herr Fahlbecks förvåning, att det uppstått en opposition mot förslaget, men det är icke så förundransvärdt, ty här är det, som i så många andra fall, teori, som står mot praktik.

Hvad beträffar lagutskottets ärade ordförandes yttrande, som äfven underströks af herr Fahlbeck, nämligen att Riksdagen år 1904 skrifvit till Kungl. Maj:t och begärt en lagstiftning, som kunde bereda dels delägare i häradsallmänning möjlighet att få med allmänningen för framtiden införlifva mark, som blifvit för sådant ändamål inköpt, dels ock kommuner, korporationer, byalag samt stiftelser och fonder, som afse allmänt ändamål, möjlighet att genom inköp af skogsmark eller annorledes bilda, bibehålla och utvidga gemensamhetsskogar, så är det ju fullkomligt riktigt. Skillnaden är, hvarifrån man tager medlen. De medel som här äro ifrågasatta, skulle tagas från skogsvårdsafgifter, men deras ändamål äro redan bestämda genom lagen. Det var andra medel, som åsyftades i 1904 års skrifvelse. Jag vädjar till kammaren, om detta icke är olika.

Hvad beträffar ett visst inköp af mark i Halland föregående år, så uppträdde, när den frågan var före, personer i Första Kammaren och varnade för saken. Är det då att undra på, om vi också nu uppträda mot en dylik motion som den föreliggande? Man säger: »det är bara en skrifvelse», men det behöfver icke jag, såsom ung riksdagsman i jämförelse med andra, betona, att man i en skrifvelse frågar en sak och sedan får ett svar, som man ingalunda önskat. Och det är dylika blifvande bekymmer, som jag nu vill undanröja genom att yrka afslag å motionen.

Friherre Beck-Friis, Carl Joachim: Jag skall icke länge upptaga kammarens tid, men jag vill papeka, att den lag, som man nu vill ändra, endast varit tillämpad litet öfver två år. När den förelag till behandling, uttalade många sin tvekan om densamma, i det att man framhöll, att den kunde vara ingripande i äganderätten. Det var därför man gick mycket försiktigt till väga och endast fordrade, att den, som högg ned skog, skulle vara skyldig att sörja för återväxten af densamma. Af de i betänkandet förekommande utdragen ur skogsvårdsstyrelsernas berättelser synes ju, att intresset för värden af skog på många håll är ganska stort, om det också framhålles, att många skogsägare icke göra hvad de borde göra för att sörja för återväxten. Men innan man tillgriper nya lagbestämmelser, bör man väl se, hvad resultat som kan åstadkommas utaf skogsvårdsstyrelserna genom deras försök att intressera allmänheten för skogsvård. Jag tror mig kunna intyga, att i allmänhet — åtminstone i det län, hvars skogsvårdsstyrelse jag har äran tillhöra — det har visat sig ett stort intresse därför. Det har inkommit förfrågningar, hvilka åtgärder man borde vidtaga för återväxten, hvilka bidrag skogsvårdsstyrelserna ville lämna o. s. v.

För min del ber jag att aldeles bestämdt få yrka afslag å tredje punkten. Den innehåller ett skrifvelseförslag med begäran om lagstiftning, hvarigenom vissa skyldigheter skulle åläggas de större skogsägarna.

Hvad första punkten beträffar, har jag hört sägas, att vissa skogsvårdsstyrelser icke veta, hvad de skola göra af sina penningar, men det kan icke vara någon fara, ty i samma mån, som intresset för skogsvård och skogsodling växer, komma de nog att få användning för dessa medel, och här är redan förut framhållet, att skogsvårdsafgifterna, som Riksdagen beslutit, äro afsedda till andra ändamål än att inköpa skogsmark. Jag tillåter mig yrka afslag å utskottets hemställan äfven i denna punkt.

Herr Rettig: I det särskilda utskott, som år 1903 hade att behandla skogsvårdslagstiftningsfrågan, hade jag äran att vara ledamot, och såväl inom utskottet som inom Riksdagen yttrade jag mig betänksamt mot denna skogsvårdslagstiftning. Jag ansåg den vara ofullständig, men jag ansåg det dock vara bättre att få något än intet. Jag ansåg, att det var början till något godt och att man måste börja för att sedermera kunna fortsätta på lagstiftningen för skogsvärden. Det ansågs emellertid, att det icke var något mästerverk, som utförts inom utskottet, men förslaget förordades och vann bifall. I detta lagförslag var det en punkt, som vi alla, som talade, betonade särskildt. Det var speciellt skogsvårdsstyrelserna. På dem hade vi våra förhoppningar. Hvad som felades i lagstiftningen, det skulle skogsvårdsstyrelserna fylla. De skulle ge initiativ, och det är det, som säkerligen kommer. En föregående ärad talare nämnde, att det är så kort tid, som skogsvårdsstyrelserna arbetat, och det är därför man icke har kunnat få några uppgifter och önskemål af dem uttalade, men jag förmodar, att det inom hvarje län tillsättes i skogsvårdsstyrelserna sådana personer, som äro kunniga och lämpliga för detta ändamål. Jag tänker mig, att menin-

*Om rätt för
skogsvårds-
styrelserna
att förvärfa
skogsmark
till bildande
af allmän-
ningar m. m.
(Forts.)*

Om rätt för skogsvårdsstyrelserna att förvärva skogsmark till bildande af allmänningar m. m. gen lär vara, att dessa skogsvårdsstyrelser sedermera skola komma tillsammans för att öfverlägga om hvilka åtgärder behöfva vidtagas för att förbättra den nuvarande lagen. Då man har en ny lag och man nyss börjat arbeta i den riktning, som den angifver, så synes det mig, att man bör vänta litet med att göra nya bearbetningar af lagen, tills man vet resultatet af den lagens verkningar.

(Forts.)

I afseende å själfva sakfrågan i denna punkt skulle jag icke ställa mig alldeles emot densamma, men jag tycker, att man bör invänta förslag af de personer, som sysslat med frågan. Därför, herr talman, yrkar jag afslag å den föredragna punkten.

Herr Jonsson: Det kan icke falla mig in att så sent genomgående yttra mig i denna fråga, när jag vet, att kammarens önskan är att, innan den åtskiljes, fatta beslut. Jag skall bara nämna, att hvad skogsvårdsstyrelsen i Gäfleborgs län angår, så är man inom den fullkomligt enig om nyttan och lämpligheten af att den får denna rätt, som här är ifrågasatt. Jag förstår icke, hvilka verkliga hinder det kan ställas upp mot ett bifall till denna bestämmelse. Det är ju icke fråga om en skyldighet, utan endast om en rätt för skogsvårdsstyrelsen att, när det så lämpar sig, köpa in skogsmark för att bilda allmänningar, hellre än att offra dessa medel på skogskultur äfven under sådana förhållanden att man vet, att frukten af denna skogskultur icke blir bestående i längden, utan att den, när den har blifvit i någon mån säljbar, blir spolierad.

Som jag i början sade, så anser jag mig icke nu kunna genomgående yttra mig. Jag slutar därför med att yrka bifall till punkten.

Friherre Palmstierna: Jag ber om ursäkt för att jag yttrar mig i denna fråga. Jag förstår mig icke på skogsskötsel och borde därför icke uppträda, men jag vill minnas att vid förberedelserna till lagstiftningen i ämnet, så sade man, att den skatt, som lägges på skogen, är endast ett förskott, som skogsägaren gör, och den skall han få igen i form af plantor, frö och hjälp till deras uppdragning. Går man ut från detta, och skulle detta vara grunden till skogsvårdsafgifterna, så bör man väl icke för dem inköpa jord till allmänningar, utan det är de stora skogsägarna, hvilka fått släppa till skogsvårdsafgifterna, som böra taga revenyen af dem.

Grefve Hamilton, Raoul: Det har icke varit meningen, att skogsägarna skulle få skogsvårdsafgifterna tillbaka. Nej, landet i sin helhet skall få skog igen och icke de enskilde skogsägarna. Jag har icke funnit något vägande skäl vara anfördt mot föreliggande förslag. Det är nu endast fråga om att medgifva skogsvårdsstyrelserna en rättighet att möjligen utvidga formen för åtgärderna för skogsskötselns befrämjande. En talare har sagt, att man bör hafva förtroende för skogsvårdsstyrelserna. Det bör man hafva, äfven då det gäller rätt för dem att i vissa och lämpliga fall inköpa skog.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Det är nu nästan sent att yttra sig, men jag ber dock att få säga ett par ord emot herr Eric-

son, då han varnade kammaren för att besluta en skrivelse. Låge det här framför oss ett förslag att nu fatta ett beslut om att gifva skogs-
vårdsstyrelserna ett bemyndigande att köpa jord, skulle jag icke vara
färdig att gifva min röst för ett sådant förslag, men däremot kan jag
vara med om ett förslag att aflåta en skrivelse till Kungl. Maj:t, ty
min öfvertygelse är, att när ett förslag i denna fråga eventuellt kom-
mer från Kungl. Maj:t, kommer Kungl. Maj:t att föreskrifva sådana
inskränkningar i denna rättighet, att där icke kommer att föreligga
någon fara, att ändamålet med skogsvårdsafgifterna blir förryckt.

*Om rätt för
skogsvårds-
styrelserna
att förvärfa
skogsmark
till bildande
af allmän-
ningar m. m.
(Forts.)*

Här betonas så mycket, att lagen är så ny, att man icke skall tänka på någon förändring af den, men med afseende å det här föreliggande momentet af förslaget kan jag icke inse, att det innebär någon förändring af lagen. Det är endast ett förtydligande, möjligen en utvidgning af en lagbestämmelse, som, såsom redan är nämndt, visat sig nödvändig, för att lagen skall komma att verka, enligt den erfarenhet man har från Hallands och de norrländska länen.

Jag ber att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarade sig finna den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i punkten 1 af sitt utlåtande n:o 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 45.

Då tiden var långt framskriden beslöt kammaren, på hemställan af herr talmannen, att till aftonsammanträdet uppskjuta den fortsatta behandlingen af föreliggande utlåtande.

Lördagen den 13 April, f. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den under sammanträdet aflämnade kungl. propositionen.

Kammaren åtskildes kl. 4,33 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.